Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT | פרייז 35 גראשען | היינט 16 זייטען.

נייער פאָלקסבלאַט

אונפארטייאישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 185 | Łódź, Piątek 9 sierpnia 1929 r. | ז׳בעטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ג׳ מנחם אב תרפ״ט | № 185

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פּיעטריקאווער 21, טעל. 24-71

די קרוין פון דער טעקסטיל-אינדוסטרי אין פוילען

די געשיכטע פון דער ריזען-אונטערנעהמונג—„ווידזעווער מאַנופאַקטור" און אמאָליגע און היינטיגע אייגענטימער לייענט זיך ווי א מעשה פון טויזענד און איין נאכט

די „ווידזעווער מאַנופאַקטור"! דאָס איז דאָס מאַגישע וואָרט, וואָס פערכאַפּט יעדען לאָדזער. דאָס איז די זעהענסווירדיגקייט פון דער אַרבייטסשטאָט לאָדז, דער גרויסער וואַרשטאַט מיט 12 טויזענד אַרבייטער און אַרבייטערינס, מיט טויזענדער מאַשינען. דאָס איז די מלוכה וועלכע האַלט זיך אַליין אויס, וועלכע אימפּאָרטירט נאָר רויהשטאָף און ווייטער ווערט אַלץ געמאַכט מיט אייגענע כוחות מיט אייגענע ענערגיע און אַרבייט.

דאָס דאָזיגע „ווידזעווו" איז אָבער נישט מיטאַמאָל אויפגעשטעלט געוואָרען, נישט מיטאַמאָל געוואַקסען. דאָס ריזען־ווערק איז ענטשטאַנען דורך קאָלאָסאַלע אָנשטרענגונגען פון מענשליכער געדאַנק און דורך אונגעהויערען ווילענס־קראַפט, גערולד און אויסנעהאַלטענקייט.

דער פּולס פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" איז איהר אוצטינער פּרעזעס אָסקאַר, אָדער ווי מען רופט איהם פּאָפּולער אשר קאָהן. מ׳קען גאָר־נישט רעדען וועגען דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור", מ׳זאָל גלייכצייטיג נישט טראַכטען וועגען דעם שעפער פון דעם ריזען־ווערק — אָסקאַר קאָהן.

אונז איז געלונגען צו בעקומען פון אויטענטישע קוועלען די געשיכטע פון דעם, ווי אַזוי אָסקאַר קאָהן האָט אָנגעהויבען זיין מערקווירדיגער קאַריערע און ווי אַזוי ער איז געקומען צו דעם, אַז ער זאָל ווערען דער אַליינהערשער פון דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור" דעם דאָזיגען אינטערעסאַנטען מאַטעריאַל וועלען מיר פון היינט אָן אָנהויבען איבערצוגעבען פאַר אונזערע לעזער.

מיר וועלען אָנהויבען

פון יאהר 1868

אין לאָדז האָט דעמאָלט געוואוינט דער זעהר אָנגעזעהענער און חשובער חסיד און נגיד ר׳ לוי קאָהן. לוי קאָהן האָט געשטאַמט פון זעהר גרויסען יחוס און האָט זיך פערעכענט צו דער דעמאָלסטיגער אַריסטאָקראַטיע פון אונזער שטאָט. לוי קאָהן האָט דעמאָלט געפיהרט אַ גרויס גאַרן־געשעפט, וועלכעס האָט בעזאָרגט מיט גאַרן אַלע דעמאָלסטיגע האַנד־וועבער, וואָס זענען אמייסטען געווען דייטשע קאָלאָניסטען.

אָט אין דעם דאָזיגען גאַרן־געשעפט פון ה׳ לוי קאָהן איז יעדע וואָך געקומען

א יונגער דייטשער וועבער

און האָט געקויפט דריי פּעקלעך גאַרן. דער דאָזיגער דייטש האָט געהייסען יוליוש היינצעל. געקויפט דאָס גאַרן, בעצאָהלט און ווידער געקומען אין אַ וואָך אַרום און מיטגענומען 3 פּעקלעך גאַרן. אַזוי איז געגאַנגען אַ לאַנגע צייט. ר׳ לוי׳ן איז דער דאָזיגער דייטש געפעלען געוואָרען צוליב זיין סאָלידקייט, פּינקטליכקייט און אַרבייטסזאַמקייט. איינמאָל האָט לוי קאָהן אַ פרעג געטון, היינצלען.

— פאַרוואָס קויפט איהר, ה׳ היינצעל, נאָר דריי פּעקלעך גאַרן אַ וואָך, איהר וואָלט דאָך געקענט פיל מעהר אַרבייטען און פערקויפען.

— איך האָב נישט מעהר קיין געלד, ווי אויף דריי פּעקלעך גאַרן, — האָט היינצעל געענטפערט. איבעריגענס וויל איך נישט איינרייסען די וועלט, פון די דריי פּעקלעך גאַרן אַרבייט איך אויס מיין ביסעל סחורה, וועלכע איך פערקויף מיט אַזויפיל ריוח, אַז איך זאָל קענען רוהיג אַדורכלעבען.

לוי׳ן קאָהן האָט אָבער אָנגעהויבען דעם דייטש אויפצוקלעהרען, אַז וואָס שייך געלד דאַרף ער זיך נישט אַזוי שטאַרק שרעקען, ער וועט איהם גערען געבען עטליכע פּעקלעך גאַרן, אויף קרעדיט, ווייל ער קען איהם פאַר אַ פּינקטליכען מענשען, ער וועט קענען אויסאַרבייטען מעהר סחורה און קומען צו עפּעס.

דער דייטש האָט זיך דאָס נישט געלאָזען אַזוי לייכט אויפקלעהרען, איהם האָט זיך נישט געגלוסט „צו פערדרעהען דעם קאָפּ", ווי ער האָט געזאָגט, סוף־כל־סוף איז ער איינגעגאַנגען דערויף, אַז אנשטאָט 3 פּעקלעך גאַרן האָט ער גענומען זעקס. פאַר דריי האָט ער באַלד בעצאָהלט און פאַר די איבעריגע דריי האָט ער געזאָלט בעצאָהלען סוף וואָך. זעקס פּעקלעך גאַרן האָט אָבער דער דייטשער האַנד־וועבער היינצעל אַליין נישט געקענט אויסאַרבייטען, ער האָט דעריבער אויפגעשטעלט ביי זיך אין שטוב נאָך אַ האַנד־שטוהל און געדונגען אַ האַנד־וועבער, וועלכער האָט געאַרבייט מיט איהם צוזאַמען. אַזוי איז ווידער אַוועקגעגאַנגען אַ לאַנגע צייט, היינצעל איז געקומען יעדע וואָך אין געשעפט פון לוי קאָהן, בעצאָהלט פאַר די געבאָרגטע עטליכע פּעקלעך גאַרן און ווידער גענומען פריש. היינצלען האָט עס פון דעמאָלס אָהן אָנגעהויבען

צו געהען פון אלע זייטען

פון 6 פּעקלעך גאַרן אַ וואָך איז געוואָרען 12, פון 12 איז געוואָרען 30 און אַזוי ווייטער, פון 2 וועב־שטוהלען איז געוואָרען 4 פון פיר 10 און אַלץ מעהר און מעהר ביז מ׳האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען יוליוש היינצעל ווי וועגען אַן אויפגעקומענער גביר.

ביי לוי קאָהן איז עס געגאַנגען אַ ביסעלע אַנדערש. ס׳זענען צוגעקומען פיל גאַרן־געשעפטען, די קאָנקורענץ איז געוואָרען זעהר גרויס, אַ חוץ דעם האָבען ביי לוי קאָהן פיל סוחרים בעהאַלטען געלד און דאָס גאַרן־געשעפט האָט אָנגעהויבען שוואַכער צו געהן.

יוליוש היינצעל איז אַלץ געוואַקסען, זיין וואַל־סחורות האָבען בעקומען אַ שם, נישט נאָר אין לאָדז, נאָר אויך ווייט, ווייט רוסלאַנד, זיין פאַבריק איז געוואָרען אַל גרעסער און גרעסער און איז פערעכענט געוואָרען צו די גרעסטע אין לאָדז. היינצעל אַליין איז שוין נישט געווען דער סאָלידער, בעשיידענער און שטילער האַנד־וועבער. ער האָט זיך שוין געבויט

אנ׳איינענעם פאלאץ נעבען דער פאבריק

האָט איינגעקויפט ריזיגע שטיחים ערד, וועלכע מ׳האָט דעמאָלסט נעקענט בעקומען בחצי חנם, האָט אנגעהויבען אַרומפאָהרען איבער׳ן שטאָט מיט אַ קאָטש איינגעשפּאַנט אין צוויי פערד און אויף אַלעמענס ליפען איז שוין געווען דער נאָמען פון גביר היינצעל.

פערשטעהט זיך, אַז היינצעל האָט שוין נישט געקויפט קיין גאַרן ביי לוי קאָהן, די גרויסע קוואַנטומס, וועלכע ער האָט געברויכט, האָט ער בעשטעלט ביי דער ערשטער האַנד, ביי די אימפּאָרטערען און שפּינערייען, אַזוי אַז די פערבינדונג צווישען דער פירמע היינצעל מיט דער פירמע לוי קאָהן איז געוואָרען וואָס אַמאָל לויזער און שוואַכער ביז זי איז אין גאַנצען איבערגעריסען געוואָרען.

איינמאָל איז ר׳ לוי קאָהן געשטאַנען פאַר זיין געשעפט, ווען

יוליוש היינצעל איז פערביינעפאהרען אין זיין קאטש

היינצעל האָט בעמערקט קאָהנ׳ען האָט אָפּגעשטעלט די קאָטש און איז אַראָפּגעגאַנגען, כדי זיך אַביסעל אַדורכצושמועסען, היינצעל האָט דערצעהלט את גדלו, ועשרו, זיינע גוטע געשעפטען, וואָס ער מאַכט און די גרויסע פאַבריק, וואָס ער האָט שוין. ביידע פריינד האָבען זיך דערמאָהנט וועגען דער צייט, ווען קאָהן האָט פשוט געצוואונגען דעם האַנדוועבער היינצעל צו נעהמען אויף באָרג מעהר ווי 3 פּעקלעך גאַרן אַ וואָך און ווי היינצעל האָט זיך איינגע׳עקש׳ענט און נישט געוואָלט נעהמען, דערמאָהנט זיך וועגען די אַלטע צייטען האָט היינצעל אַ פרעג געטון קאָהנ׳ען, ווי עס געהט עפּיס ביי איהם דאָס געשעפט, קאָהן האָט געענטפערט, אַז נישט געהאָלפען

דאס גארן-געשעפט ווערט וואס אמאל שוואכער

און קאָהן מוז טראַכטען עפּיס וועגען אַן אַנדער געשעפט. היינצעל האָט גאָרנישט געזאָגט, נאָר געבעטען ר׳ לוי קאָהן, אַז ער זאָל קומען צומאָרגענס צו איהם אין געשעפט אַריין.

היינצעל האָט פון זיין זייט געקענט קאָהנ׳ען פאַר אַ זעהר עהרליכען, ענערגישען און סאָלידען סוחר, ער האָט דעריבער געזוכט מיט עפּיס אָפּצודינען קאָהנ׳ען פאַר די גרויסע טובות וואָס ער האָט פון איהם אַמאָל געהאַט. ווען קאָהן איז געקומען צו היינצלען, האָט דער לעצטער איהם גלייך פאָרגעלעגט, אַז ער זאָל אַוועקלעגען דאָס גאַרן־געשעפט און זאָל ווערען דער אַליין־אָפּנעהמער פון היינצעלס אַלע אויסאַרבייטונגען, דאָס איז געווען

א גראנדיעז געשעפט

ווייל היינצעל האָט דעמאָלט שוין געמאַכט אומזאַצען אויף הונדערטער טויזענדער רובל. ביי די דאָזיגע אונטערהאַנדלונגען איז געווען פּונקט דער היפּוך ווי אַמאָל, אַמאָל האָט היינצעל מורא געהאַט זיך אונטערצונעהמען די אַרבייטען פון זעקס פּעקלעך גאַרן אנשטאָט פון דריי, איצט האָט לוי קאָהן מורא געהאַט איבערצונעהמען אַזאַ ריזען געשעפט, איבערנעהמען די אויסשליסליכע פערטרעטונג פון היינצעל׳ס אויסאַרבייטונגען האָט דעמאָלס געהייסען איבערנעהמען די פולשטענדיגע פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון היינצעלס געשעפט, אַזאַ מין פעראַנטוואָרטליכקייט האָט זיך ה׳ לוי קאָהן אַלס עהרליכען סוחר נישט געגלוסט אויף זיך צו נעהמען.

היינצעל האט קאנען אבער שטארק צוגערעדט

צו דעם געשעפט איז נאָך אַ לאַנגען יושב הדעה איז קאָהן דערויף איינגעגאַנגען.

ר׳ לוי קאָהן האָט דעמאָלט שוין געהאַט 4 זוהן דער עלטסטער אשר, דאַן איז געווען יוסף און נאָך 2 גאָר יונגע בחורים אלישע און אברהם (די היינטיגע פירמע א. און ע. קאָהן), ווען לוי קאָהן האָט אָנגענומען די אויסשליסליכע פערטרעטונג פון היינצלען איז דער עלטסטער זוהן אשר שוין געווען אַ חתן־בחור און זיך שוין געגרייט צו אַ שידוך, דער צווייטער זוהן איז געווען אַ זעהר טיכטיגער יונגערמאַן און ביי דער פאַמיליע איז געבליבען, אַז יאָסעל זאָל בלייבען אין געשעפט ביים פאָטער.

(המשך קומט).

„לאמיר זיין געזונד!"

אפטיילונג פון „נייעם פאלקסבלאט", אין וועלכער די לעזער וועלען בעקומען תשובות, עצות און אנווייזונגען

אין פערשידענע פראגען פון

געזונדהייט, היגיענע און מעדיצין

אונטער דער רעדאקציע פון ד"ר ע. אוריסאן און ד"ר לעאן פוקס.

די אפטיילונג ווערט איינגעפיהרט פון היינט אן

„לאמיר זיין געזונד"!
אפטיילונג פון „נייעם פאלקסבלאט"
פאר געזונדהייטס-פראגען, היגיענע און מעדיצין
ענטפערען ווערען געגעבען נאר אויף שריפטליכע אנפראגען.
פרייטאג, דעם 9-טען אויגוסט 1929.

זעה זייט 15

ציגיינער=באַנדע פיהרט אַ געמל'ט יונגעלע

דאָס יונגעלע האָבען בעמערקט ייִדען אין אַנדזשעיעוו. — וואָס עס זאָגען די ציגיינער? — איז דאָס יונגעלע אַ ייִדיש קינד? — געמל'ט אָדער אַ צופאַל? —

ציגיינער וואַנדערן ווייטער מיטן געהיימנישפולן יונגעלע

(—) דער מיטגליד פון לאָדזער ראַבינאַט הרב ליבוש ראָזענבערג האָט נעכטען בעקומען אַ סענ־סאַציאָנעלען בריף פון אַנדזשעיעוו, עהערנעכטען זענען דורך אַנדזשעיעוו אַדורכגעוואַנדערט אַ באַנדע ציגיינער, ווי געוועהנליך האָבען די ליעטניקעס זיך אָפּגעשטעלט קוקען אויף דעם וואַנדערענדען צוג, צו דער גרעסטער ערשטוינונג פון די ייִדען האָבען זיי בעמערקט, ווי די ציגיינער פיהרען מיט זיך מיט אַ יונגעלע, וועלכעס איז זעהר עהנליך צו אַ יודיש־קינד. דאָס יונגעלע איז געווען אַן ערך 5 יאָהר אַלט. די ייִדען איז דאָך געוואָרען אויפפאַלענד און ווען די ציגיינער האָבען זיך אָפּגעשטעלט אָפּרוהען, האָ־בען עטליכע ייִדען גענומען דאָס יונגעלע אַן אַ זייט און נאָכגעזעהען אַז דאָס יונגעלע איז ווירקליך געמלט מיט דעם קינד האָבען די ייִדען נישט געהאַט קיין מעגליכקייט צו רעדען, ווען עטליכע ייִדען האָבען נאָכגעפרעגט בײַ די ציגיינער ווי ס'קומט, אַז דאָס קינד איז געמלט האָבען די ציגיינער געגעבען אַנ־אויסמיינענדיגע ענטפער און צום סוף האָבען זיי ערקלערט, אַז ווען דאָס יונגעלע איז נאָך געווען אַ קליין קינד, איז צופעליג אַראָפּגעפאַלען אַ מעסער און דאָס קינד איז אויף דעם אופן פערוואונדעט געוואָרען.

אין אַווענד זענען די ציגיינער ווייטער געוואַנ־דערט קיין גאַלגובעק, מענען דער גאַנצער געשיכטע זענען גוט אינפאָרמירט די רעגע אייגוואוינער הערש־קאָוויטש, יעראָזאָלימסקא 5 און גלאָבאַצקי, ושע־ראָמסקי 36.

= העלענאָוו =

לאָדזער יודישער

טורן- און ספּאָרט-פעראיין

„בר=כוכבא”

זונטאג, דעם 11 שערפּיען ד. י. 3 אַ זייגער נאָכמ. קומט פאָר

אַ גרויסע גאָרטען=פערווײַלונג

פערבונדען — — מיט אַ

טורן= און ספּאָרט=פעסט

מיט פאַלגענדען — פּראָגראַם: —

פאַנטען=לאָטעריע בלומען=שלאַכט פייערווערק גליקס=ראַד גימנאַסטישע איבונגען באָקס געוויכט=הייבען פראַנצויזישע רינג=קאַמפּען קאַרוזעל

2 אָרקעסטערס

בלאַז-אָרקעסטער פון „בר=כוכבא” אונטער דער לייטונג פון ה' זילבערבערג
סימפאָנישער אָרקעסטער פון „העלענאָוו” אונטער דער לייטונג פון ה' טעלג

די שווער-אַטלעטישע קאַמפּען קומען פאָר אונטער דער אויפזיכט פון וועלט-בעריהמ־טען יודישען גבור

ז. פּאַשאַף

מיטגליד פון פּראַנקפּ מכבי

איינגאַנג פאַר דערוואַקסענע 1.50 זל., פאַר שול=יוגענד 50 גר. — איינגענער כשר'ער בופעט.

דעם 10 טען שערפּיען די ציהונג פון דער 4-טער קלאַס

דעם 12-טען שערפּיען די ציהונג פון דער 4-טער קלאַס

לאָסען צו דער 4 קלאַס
19 מלוכה-לאָטעריע

זענען שוין בײַ אונז צום אויסטויש, ווי אויך צום נײַעם איינקויף.
די ציהונג דויערט ביז'ן 0-טען פּאַזדזשערניק ד. י. איינשליסליך.

די אַלגעמיינע צאָהל געווינסען — העכער 28,000,000 זל.

הויפּט-געווינס 750,000 זלאָטעס

דער פּרייז פון אַ לאָס בײַם אויסק.

$\frac{1}{4}$—10 זל. — $\frac{1}{2}$—20 זל. — $\frac{3}{4}$—30 זל. — $\frac{4}{4}$—40 זל.

מיר מאַכען אויפמערקזאַם, דאָס געהעריגענדיג דעם קרן אין דער 4 קל. בעקומט מען

בחנם

אַ לאָס צו דער 5-טער קלאַס

דערום איז די פּוילישע קלאַסישע מלוכה-לאָטעריע די בעקוועמסטע. מיר האָבען שוין אויסגעצאָהלט מיליאָנען, מיליאָנען זלאָטעס.

צום נײַעם פערקויף איז געבליבען בײַ אונז אַ גאַנץ קליינע צאָהל לאָסען.

געדענקט אונזערע מזל'דיגע ליכטענשטיינ'ס אדרעסען:

Kantor wymiany i loterji E. LICHTENSTEIN

Warszawa, Centrala kolektury **Marszałkowska 146**

Łódź, PIOTRKOWSKA 72 (Gmach Grand Hotelu)

Konto P.K.O. 64.209. Firma istn. od 1835 r.

יודישעס באַנק-הויז

Boris Sokolower

BANKGESCHÄFT

DANZIG, Langenmarkt Nr. 26, – Telefon 265-30

Telegrammadresse: „INTERNA". — P. K. O. Nr. 191275. Gegr. 1920

אינקאַסאָ פון וועקסלען, פּראָכטען און דאָקומענטען אויף דאַנציג, אַלעס ווערט תיכף ערלעדיגט אויף ביליגע בעדינגונגען, געלד-איבערזענדונגען אין דער גאַנצער וועלט

ספּעציעל ביליגע קאָנדיציעס פאַר אַלע יודישע בענק

קאָרעספּאָ־דענץ ווערט געפיהרט אין פאָלגענדע שפּראַכען: יודיש, פּויליש, דייטש, רוסיש, ענגליש און פראַנצויזיש.

קעלער=רוימען

ליכטיגע, טרוקענע, פער זאפּארט צו פערמיטען.

צו ערפאַהרען Południowa 20 פון 5—6 נאָכמיטאָג.

Naprawa **RESORÓW SAMOCHODOWYCH**

uskutecznia najszybciej

Fabryka Resorów Samochodowych

Alfred Hermans

Łódź, Sienkiewicza 62, tel. 39-13, II podw.

Stale na składzie resory nowe oraz pojedyńcze pióra (lagi) różnych marek, jak: Ford, Chevrolet, Tatra, Essex, Citroën, Whippet, Morris i wiele innych. 8633

בערל וואַרשאַווסקי און פרוי

ווינש איך מזל-טוב צו די תנאים פון זייער זוהן

לעאָן

מיט פרל. **צעשאַ נאַטאַן**

שמחה נאַטאַן און פרוי.

איידעל נאַטאַן

צו די תנאים פון איהר טאָכטער

צעשאַ

מיט ה' **לעאָן וואַרשאַווסקי**

ווינשען אַ הערציגען מזל-טוב

שמחה נאַטאַן און פרוי

צו דער פערלאָבונג פון פרל.

שרה ברכה קעמפּינסקאַ

מיט ה' יוסף פעלדמאַן

ווינשט אַ הערצליכען מזל-טוב און אַ גליק־ליכע צוקונפט

שמחה גערשט.

האַנטוועקער=פעראיין, אַגראַדאָוואַ 9

8-ונג, דאַמען-מאַגאַזין-שנײַדער!

מאָנטאג, ד. 12 אויגוסט 7.30 אינאָוועגד

אַ פערזאַמלונג פון גאַנצען פאַך

אויף דער טעמע:

„פאַרוואָס איז נישט צושטאַנד געקומען דער אָפּמאַך מיטן שנײַדער=פעראיין, 1 מאַי 2?”

די פאַך=קאָמיסיע.

OPONY

wszelkich marek

MASYWY do ciężarowych aut

Części zamienne

„Ford" „Essex"

„Chevrolet"

stale na składzie, oraz

WSZYSTKO DO AUTA! najlepiej się kupuje u Jener. Reprez.

Berson

Narutowicza 6

telefon 28-30

MICHELIN STOCK

CIECHOCINEK

„Wiktorja" ווילאַ — וולאַצלאַווסקאַ-גאַס

Dr. med. W. Łaski

אינערליכע און קינדער=קראַנקהייטען

נעמט אָן פון 1-טען יוני 1929. 2792

לאָדזשער שטאָט=טעאַטער ציגעלגאַס 63

גאַסטראָלן **ווילנער טרופּע** אָנפ. מ. מזאַה — פון דער יאָר XIV

לעצטע גאַסטראָלן

הײַנט, פרייטיק, דעם 9-טן אויגוסט, 8.30 אין אָוונט

„בײַנאַכט אויפן אַלטן מאַרק”

מאָרגן, שבת, 4 נאָכמיטיק | מאָרגן, שבת, 8.30 אָוונט

אונטערוועלט | קדוש השם

בילעטן צו באַקומען פון 10 פרי ביז 2 נאָכמ. און פון 6 אַ זייגער אָן בײַ דער קאַסע פון שטאָטישן טעאַטער.

אַלג. יוד. אַרבייטער-בונד „בונד” אין פּוילען

מאָרגען, שבת, דעם 10-טען אויגוסט, 10 אַ זייגער פריה קומט פאָר אין: פילהאַרמאָניע-זאַל, נאַרוטאָוויטשאַ 20 אַ

אַנטי=מלחמה=אַקאַדעמיע

געווידמעט דעם 15 יאָהרצייט פונ'ם אויסברוך פון דער וועלט-מלחמה

אין פּראָגראַם: 1) רעדעס פון די חברים

י. ליכטענשטיין און אפרים זעלמאַנאָוויטש

2) אַרטיסטישער טייל. אויסגעפיהרט דורך די אַרטיסטן פון ווילנער טרופּע

מ. אָרלעסקאַ, י. ווײַסליץ און י. קאַמען

לאָדזער קאָמיטעט פון „בונד”

בילעטן צו 30 גראָשען בעקומט מען הײַנט אַ גאַנצען טאָג אין „אַרבעטער-ווינקעל” אויף פּאָלודניאָווע 20 און מאָרגען בײַם אַרײַנגאַנג אין זאַל.

8646

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז דער

קירזשנער=ווערקשטאַט פון **אַגראַדאָוואַ 20**

איז איבערטראַגען געוואָרען אויף **7 נאַוואָמיעסקאַ 7**

איך בעמערק דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז פאַר די קירזשנער-אַרבייט וואָס ווערט אָנגענומען אין דער ווערקשטעל אַגראַדאָוואַ 20, בין איך נישט פעראַנטוואָרטליך, ווײַל צו דער דאָזיגער ווערקשטעל האָב איך קיין שום שייכות נישט. מײַן ערשטקלאַסיגע קירזשנער=ווערקשטעל געפינט זיך נאָר אויף נאַוואָמיעסקאַ 7. געדענקט די אַדרעס.

מיט אַכטונג יצחק שוואַרצמאַן.

יוד. פּראָפ. מאַגאַזין-שנײַדער-מײַסטער-פעראיין

(דאַמען=סעקציע) אַלעע 1 מאַי 2.

אַכטונג, דאַמען=מאַגאַזין=שנײַדער!

מאָנטאַג, דעם 12 ה. ח. 8 אַ זייגער אָוועגד קומט פאָר

אַ גרויסע מאַסען=פערזאַמלונג

וועלכע דאַרף דעצידירען דעם גורל פון גאַנצען ווינטער-סעזאָן.

חברים, דאַמען-שנײַדער! איהר דאַרפט זאָרגען, אַז דאָס גאַנצע פאַך זאָל זיך שטעלען צו דער פערזאַמלונג, כדי מען זאָל קענען אָננעמען אַ דע־צידירענדען בעשלוס. פאַך=קאָמיסיע פון דאַמען=מאַגאַזין.

ענדערונגען אויפ'ן אמט פון פרעמיער?
קאנדידאטען אויפ'ן ארט פון פרעמיער שוויטאלסקי

וואַרשא, 8 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) פון גוט אינפאָרמירטע פאָליטישע קרייזען גיט מען איבער, אַז דער פרעמיער שווי־טאַלסקי, וועלכער געפינט זיך איצט אין אויסלאַנד, וועט נאָכ'ן צוריקקומען אוועקלעגען דעם אַמט פון פרעמיער און וועט איבערנעהמען דעם פּאָרטפעל פון בילדונגס-מיניסטער. אויפ'ן פּאָסטען פון פרעמיער רופט מען אָן פאָלגענדע קאַנדידאַטען: גענ. פּויזנער וואָיעוואָדע און קאַנדידאַט אויף מלוכה-פּרעזידענט בילינסקי, אויב עס וועט קומען צו אַ פערשטענדיגונג מיט די רעכטע, אָדער גע־נעראַל סאָסנקאָווסקי ביי אַ פערשטענדיגונג מיט די לינקע.

סאוויעטישע ידיעה וועגען דייטשער בעוואפנונג

ריגע, 8 (אַטע) די מאָסקווער „איזוויעסט־יאַ" האָט היינט פערעפענטליכט אַ ידיעה וועגען דייטשער בעוואַפנונג, וועגען געהיימע אַמוניציע־סקלאַדעס און פאַבריקען אין דייטשלאַנד. אין די פּאָליטישע קרייזען האַלט מען די דאָזיגע ידיעה אַלס אָנפאַל מצד די סאָוויעטען אויף דייטשלאַנד, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער קאָנפערענץ אין האַאַג.

עקסצעסען געגען יודען אין קאוונע

ריגע, 8 (אַטע) לויט ידיעות פון קאָוונע האָבען זיך היינט דאָרט איבערגעחזרט די עקסצע־סען געגען יודען דורך סטודענטען און שילער.

די פּאָליציי האָט נישט רעאַגירט, איינציגע יודישע סוחרים, וועלכע האָבען געשטעלט אַ ווי־דערשטאַנד זענען שטאַרק צושיגעגען געוואָרען.

די מאַכט האָט אַרויסגעגעבען אַ קאָמוניקאַט, אַז עס זענען גאָר נישט געווען קיין שום עקסצע־סען.

דער נציב העליון

ירושלים, 8 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) דער נציב העליון וועט קומען קיין א"י דעם 22 ה. ח. דעם 28 וועט ער שוין איבערנעמען זיי אַמט.

שארפער אינצידענט צווישען בריאנען און שטרעזעמאן

צוליב'ן פארשלאג אפצורייניגען דעם ריין-געביט

האַאַג, 8 (אַטע) אויף דער היינטיגער זי־צונג פון דער פּאָליטישער קאָמיסיע איז געקומען צו אַ שאַרפען אינצידענט צווישען בריאַן און שטרעזעמאַן, ביים בעהאַנדלען די פראַגע וועגען אָפּרייניגען דעם ריין-געביט.

די ביידענס רעדעס האָבען געהאַט דעם כאַ־ראַקטער פון אַ גייסטיגען דועל.

פרייטאָג וועט די פּאָליטישע קאָמיסיע ווייטער אַרבייטען.

30 מיליאן אויפ'ן שניט

וואַרשא, 8 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָ־רעספאָנדענט) אויף אַ זיצונג פון דער דירעקציע פון באַנק פּאָלסקי איז בעשלאָסען געוואָרען צו אַסיגנירען 30 מיליאָן זל. אויף צו פינאַנסירען דעם היי־יעהריגען שניט.

קאלאנעל קיש בלייבט אין א"י

ציריך, 8 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) קאָלאָנעל קיש האָט אָפּגעלייקענט די קלאַנגען, אַז ער זאָל זיך וועלען בעזעצען אין לאָנדאָן. ער וועט בליי־בען וואוינען אין א"י, אפילו אויב ער וועט נישט געוועהלט ווערען אין דער עקזעקוטיווע.

פּראָפ. ווייצמאַן וועט אַ לענגערע צייט פון יאָהר מוזען וואוינען אין א"י, אַלס פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און פון דער יודישער אַגענץ.

אבגעברוינט פון דער זון
און דאָך קיין שום
זומערשפּרענקעלעך
דאָס דערגרייכט איהר דורך
LESCHNITZER
קרעם און זייף
די אָריגינאַל-פּרעפּאַראַטען געגען זומער־שפּרענקעלעך און לעבער-פלעקען
צו בעקומען אין אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעקען.
קרעם 3,15, זייף 2.30

קאטאסטראפאלער שטורם אין גאליציע

לעמבערג, 8. (טעלעפאָניש) נעכטען האָט זיך איבער מזרח־גאַליציען אַרורכגעטראָגען אַ גע־וואַלדיגער שטורם און שלאַנס־רעגען בעגלייט מיט דונערן און בליצען.

די טייכען האָבען זיך אויסגעגאָסען און פער־פלייצט גרויסע שטחים. אַ רייה דערפער און שטעט־לעך זענען געשטאַנען אין וואַסער ביז 4 מעטער.

דער שטורם־ווינד האָט אויסגעריסען זעהר פיל ביימער.

די תבואות אויף די פעלדער זענען צושטייקט געוואָרען.

6 מענשען זענען אומגעקומען פון די דונערן.

די היזקות בעטרעפען מיליאָנען.

נישט פונאנדערגעלאזט דעם קאמ. צ. ק.

וואַרשאַ, 8 (טעלעפאָניש) פון דער קאָמו־ניסטישער פראַקציע ביים סיים לייקענט מען אָפּ די ידיעה, אַז דער צענטראַל-קאָמיטעט פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי אין פּוילען איז פונאַנדער־געלאָזט געוואָרען דורכ'ן קאָמינטערן. אמת איז בלויז, אַז איינציגע מיטגלידער פון קאָמוניסטישען צ. ק. האָבען בעקומען פאָרוואורפען.

עווידענץ פון פרעמדע בירגער

וואַרשא, 8 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָ־רעספּאָנדענט) דאָס אינערן-מיניסטעריום האָט צו־געשיקט צו די וואָיעוואודזטוועס אַ צירקולאַר וועגען דורכפיהרען אַ גענויע רשימה פון אַלע פרעמ־דע בירגער, וועלכע האָבען געוואוינט אין פּוילען ביז מערץ ד. י.

דער שאפערען-שטרייק אין ווארשא

וואַרשא, 8 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָ־רעספּאָנדענט) דער שטרייק פון די שאָפערען אין וואַרשא דויערט ווייטער. 2 שאָפערען זענען בע־שטראָפט געוואָרען פאַר אָנגעהמען טעראָר-מיטלען.

שיצען די יודישע רעכט ביים כותל מערבי

ירושלים, 8 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) אונ־טערן פאָרזיץ פון פּראָפ. קלויזנער איז דאָ פאַר־געקומען אַ פערזאַמלונג פון פערטרעטער פון גאַנ־צען לאַנד, וועגען אָננעמען מיטלען אויף צו שי־צען די יודישע רעכט ביים כותל מערבי. ס'איז בעשלאָסען געוואָרען אַרויסצולאָזען אַן אויפרוף צום וועלט-יודענטום און זיך צו ווענדען צו דער ענגלישער רעגירונג זי זאָל אַרויסשיקען אַ קאָמי־סיע קיין א"י, וועלכע זאָל אויספאָרשען די גאַנצע אָנגעלעגענהייט.

ירושלים, 8 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) דער מוזולמענישער מופטי האָט אין נאָמען פון הויפּט-ראַט ערקלערט, אַז די יודען האָבען נאָר דאָס רעכט צו דאַווענען ביים כותל מערבי. דער כותל און דער גאַנצער שטח אַרום איהם געהערען צו מוזולמענער און זיי האָבען דערויף דאָקומענטען, וואָס בעשטעטיגען עס.

לאָנדאָן 8 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) קאָלאָ־נעל קיש, וועלכער איז אַהער געקומען מיט'ן ספּעציעלען אויפטראַג פון קאָנגרעס וועגען ענין כותל מערבי, האָט ערקלערט דעם פערטרעטער פון י.ט.א., אַז די קאָנפערענץ, וועלכע ער האָט געזאָלט אין דעם ענין אָפּהאַלטען, איז אָפּגעלעגט געוואָרען אויף עטליכע טעג.

קאנגרעס בעשטעטיגט די יודישע אגענץ

אפּשטימונג איבער די פונקטען פון אגענץ-אָפּמאך. — ראדיקאלען און רעוויזיאָניסטען טרעטען שארף ארויס געגען דער אגענץ. — „נעמט אראָפּ הערצל'ס בילד, זאָל ער דאָס נישט זעהן", רופט אויס אינזש. שטריקער. — אָנגענומען די פאָרגעלעגטע פונקטען

ציריך, 8. (יט"א טעלעגראַפיש) די נעכטיגע נאַכמיטאָג-זיצונג האָט זיך פערצויגען און האָט גע־דויערט ביז פאַרטאָג. דעם פאָרזיץ האָט געפיהרט לעאָ מאָצקין. צווישען די קאָנגרעס־דעלעגאַטען איז פערטיילט געוואָרען דער טעקסט פונ'ם אָפּמאַך וועגען דער פערברייטערטער יודישער אַגענץ.

ד"ר געלבער לעזט פאָר פונקטענווייז דעם אָפּמאַך, ד"ר נעאָרג האַלפּערן האָט געגעבען אויפ־קלערונגען צו די איינצעלנע פונקטען. די מעהרהייט פונקטען, וואָס וועגען זיי איז געקומען צו אַן איינ־שטימיגקייט אין דער קאָמיסיע, זענען אָנגענומען גע־וואָרען. בלויז איינצעלנע האָבען מיטגלידער פון דער קאָמיסיע ערקלערט אַ וואָטום סעפּאַראַטום.

דער קאָנגרעס־פּלענום האָט אָנגענומען איינ־שטימיג די אויסבעסערונג, אַז ענדערונגען אינ'ם צוזאַמענשטעל פון דער אַגענץ, קענען געמאַכט ווערען נאָר ביי אַ בעשלוס פון אַ מעהרהייט פון צוויי דריטעל שטימען.

ווייטער איז בעשלאָסען געוואָרען אין דער איר־בערשריפט איבער דער אויפלעזונג פון דער יודישער אַגענץ אַריינשטעלען דאָס וואָרט „פערברייטערטער" אַזוי, אַז די איבערשריפט זאָל לויטען „אויפלייזונג פון דער פערברייטערטער יודישער אַגענץ". די דאָ־זיגע אויסבעסערונג איז אָנגענומען געוואָרען מיט אַ מעהרהייט פון 115 געגען 84 שטימען. ס'איז אויך בעשלאָסען געוואָרען, אַז די אויפלייזונג קען פאָרקומען ביי אַ בעשלוס פון צוויי דריטעל מיט־גלידער פון דער אַגענץ.

מאָריס ראָטענבערג דער וויצע־פּרעזידענט פון אַמעריקאַנישען יודישען קאָנגרעס האָט אין זיין רעדע בעשטעטיגט נעאָרג האַלפּערן'ס ווערטער, אַז די אונ־טערהאַנדלונגען וועגען שאַפען די אַגענץ זענען פאָר־געקומען ביי אַ זעהר וואַרימער בעציהונג פון ביידע צדדים.

שאַרפע רעדעס האָבען נאָך געהאַלטען אינזש. שטריקער (ראַדיקאַל) און ליכטהיים (רעוויזיאָניסטען) אינזש. ראָבערט שטריקער האָט זיין רעדע פערענ־דיגט: „אַמאָל אין הערצלס צייטען פלעגען מיר אויפ'ן קאָנגרעס קומען אַלס שקלאַפען און פון דאַנען אַוועקגעהן ווי פרייע מענשען. איצט געהען מיר אַוועק פון דאַנען ווי שקלאַפען. צום סוף ווענדעט ער זיך צום פּרעזידיום מיט די ווערטער: „נעמט אַראָפּ הערצלס בילד, זאָל ער דאָס נישט זעהן!

ליכטהיים וואָרענט נישט צו מאַכען קיין פאַל־שע שריט. ער ווייזט אָן אויף פיל פאַלען, וואָס זע־נען פערהאַן אינ'ם אָפּמאַך און ערקלערט, אַז די רעוויזיאָניסטען געהען נישט אין דער אַגענץ, זיי וועלען אָבער שיצען דעם ציוניזם.

ה"ב בראַר (מזרחי) פאָדערט, אַז ס'זאָלען נישיצט ווערען די רעליגיעזע הצטרכותן פון די יודען.

נאָכדעם טרעט מען צו צו דער אָפּשטימונג איבער די פונקטען.

עס ווערען אָנגענומען די פונקטען 1—4. קאַפּ־לאַנסקי'ס אויסבעסערונג, אַז די קאָלאָניסטען זאָלען האָבען אַ פרייען אויסוואַהל פון דער ווירטשאַפטס־פאָרם, פאַלט אַדורך, דאַגעגען ווערט אָנגענומען די אויס־בעסערונג פון „התאחדות", אַז די אַגענץ זאָל זיך אין איהר קאָלאָניזאַציאָנס טעטיגקייט שטיצען אַלס אויף אַ גרונד יסוד — אויף יודישער אַרבייט.

ווייטער ווערען אָנגענומען די פונקטען 5—9. ס'ווערט בעשלאָסען, אַז די וואַהלען פון די נישט־ציוניסטען אין דער יודישער אַגענץ זאָלען פאָרקומען אויף דעמאָקראַטישע יסודות. די נייע וואַהלען דאַר־פען פאָרקומען אין פערלויף פון 2 יאָהר. אויך די ציוניסטען אין דער יודישער אַגענץ דאַרפען גע־וועהלט ווערען. דאָס מאָל וועלען זיי בעשטימט ווערען דורכ'ן קאָנגרעס.

נאָכדעם זענען אָנגענומען געוואָרען די איבריגע פונקטען 10—15. אַלע אויסבעסערונגען זענען אָפּ־געוואָרפען געוואָרען.

די פּועלי ציון זענען אַרויסגעטראָטען געגען בעפולמעכטיגען די עקזעקוטיווע אונטערצושרייבען דעם אָפּמאַך ווי האָבען פערלאַנגט, אַז פריהער זאָל געוועהלט ווערען די נייע עקזעקוטיווע.

דער פאָרשלאַג פון „מזרחי" וועגען שיצען די רעליגיעזע הצטרכותן פון די יודען, איז אָנגענומען געוואָרען מיט דעם האָט זיך די זיצונג געשלאָסען.

Dr. med. J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
איינענע פּראַקטיקע פון זעמטליכע אָרטאָפּעד שע אָפּעראַציעס, ווי: ווקלאַדקעס אויף פּלאַטפוסען, קינסט־ליכע פיס, גאָרסעטען א. ז. וו. עמפּפאַנגט פון 5—7 אָוו.
צוריקגעקעהרט.

ארב איז בודק די ציצות ביי יודישע עדות

גראָדנע. אין גראָדנער שטאָטישען געריכט איז די טעג פאָרגעקומען אַ פּראָצעס וועגען עקססיס־יע צווישען דעם בעלעבאָס ה' מאַראַש און זיין לאָ־קאַטאָר ה' טובית קאַס.

נעוועהנליך ווערען די יודישע עדות צוגלייך ווי די קריסטליכע בעשוואוירען אין שטאָטישען גע־ריכט דורכ'ן ריכטער אַליין לויט אַ ספּעציעלען נוסח, וואָס איז פאַראויסגעזעהען דורכ'ן געזעץ.

דאָסמאָל האָט אָבער דעם בעלעבאָס אַדוואָקאַט געפאָדערט, אַז אָפּנעהמען די שבועה ביי די דריי עדות זאָל אַ רב, כדי די עדות זאָ־לען שטאַרקער פיהלען די פעראַנטוואָרטליכקייט פון דער שבועה.

דאָס געריכט האָט די פאָדערונג דערפיהלט און איינגעלאַדען דעם רב ר' יאָסעלע ראַקאָוויצקי.

ווען ר' יאָסעלע האָט אַ קוק געטאָן אויף די עדות, האָט ער דערקלעהרט דעם ריכטער, אַז לויט זייערע פּנים'ער דערקענט ער, אַז זיי זע־נען נישט קיין מענשען, וואָס מ'קען זיי געטרויען, און דעריבער זיי אויפגעפאָדערט, זיי זאָלען בעווייזען, צי זיי טראָגען ציצית.

די מאָדנע פאָדערונג פונ'ם רב האָט אַרויס־גערופען אַ גרויסען חדוש סיי ביי די אַדוואָקאַטען, סיי ביים ריכטער, אָבער ר' יאָסעלע האָט זיך איינ־געעקשנט און בשום אופן נישט געוואָלט צוטרע־טען צו דער שבועה, ביז וואַנען די עדות וועלען זיך נישט פונאַנדערקנעפלען און איהם ווייזען זייע־רע ציצית.

איינער פון די עדות האָט מסכים געווען און געוויזען זיינע ציצית און דער רב האָט פון איהם אָפּגענומען די שבועה, אַנגעגען ושע די צוויי איבע־ריגע האָבען זיך געפונען בעליידיגט און זיי האָבען זיך אָפּגעזאָגט צו דערפיהלען זיין פאָדערונג.

אַזוי אַרום זענען זיי געוואָרען בעשוואוירען דורכ'ן ריכטער. כאַראַקטעריסטיש איז, אַז נאָך דער שבועה האָבען זיי געוויזען דעם ריכטער, אַז זיי טראָגען יאָ ציצית, נאָר זיי האָבען עס נישט געוואָלט ווייזען דעם רב, מחמת זיי האַלטען, אַז ער האָט אַזאַ זאַך פון זיי נישט געטאָרט פאָדערן.

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 25, טעל. 26-87
צוריקגעקעהרט
ספּעציעל אַרצט פאַר הויט און ווענע־רישע קראַנקהייטען, מענער־שוועכע, אַלע אַרט אַנאַליזען, בעהאַנד־לונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8 פריה ביז 2 נ.מ. און פון 6—9 אָוו.

שרעקליכע איבערלעבענישען פון 2 גראדנער מיידלעך,
וועלכע זענען ניצל געווארען פון טויט, פאהרענדיג אויף א שיף

מיט א צייט צוריק זענען פון גראדנע אפ־געפאהרען קיין מעקסיקא די צוויי מיידלעך, שוועסטערס ליובּיטש.

זינט דע מאפפאהר איז אריבער א היפשע צייט, די עלטערען פון די מיידלעך האבען אלץ פון זיי נישט דערהאלטען קיין בריף וועגען דער נסיעה, און זיי זענען געווען זעהר אומרוהיג.

ווי גרויס איז אבער געווען די איבערראשונג פון די עלטערען, ווען זיי האבען די טעג דערהאל־טען פון זייערע טעכטער א בריף, און אויפ'ן קאנ־ווערט איז געשטאנען נישט דער שטעמפעל פון מעקסיקע, נאר פון די אזארער אינזלען, וועלכע ליגען ביי פארטוגאל אויפ'ן ים־וועג צווישען איי־ראפא און אמעריקא (די דאזיגע אינזלען זענען באקאנט דורכדעם, וואס דארטען איז פארגעקומען לעצטענס די קאטאסטראפע פון דער פוילישער לופט־שיף „מארשאל פילסודסקי", וועלכע האבען געוואלט איבערפליהען דעם אקעאן קיין אמע־ריקא).

אין בריף דערצעהלט איינע פון די שוועסטערס, אז די גרויסע שיף „לעדראאם", אויף וועלכער זיי זענען געפאהרען און וועלכע האט די וואג פון 17500 טאן, דאס הייסט א מיליאן מיט 50 טויזענד פוד, איז נישט ווייט פון די אזארער אינז־לען דעם 7־טען יולי ארויף אויף אן אונטערוואַ־סער־שטיין און דערטרונקען געווארען אין די כוואַ־ליעס פון ים.

צום גליק איז דער גרעסטער טייל פאסאַ־זשירען, צווישען זיי אויך די 2 גראדנערינס גע־ראטעוועט געווארען אין די רעטונגס־שיפלעך און אפגעפיהרט געווארען צום דערבייאיגען אינזעל.

אין בריף בעשרייבט פרל. ליובּיטש איהרע שרעקליכע איבערלעבענישען, ווען זי האט געזע־הען דעם טויט פאר די אויגען:

נעכטען (דאס הייסט זונטאג, דעם 7־טען יולי) האבען מיר אפגעגעסען פרישטיק און איך מיט חיה'ן (די שוועסטער) מיט נאך עטליכע מייד־לעך זענען אוועק אין באר־צימער זיך וואשען און און נאכדעם בין איך אריין צו זיך אין קאיוטע שלאפען; נאך דער באד בין איך שטארק איינ־געשלאפען, פלוצלונג האב איך דערפיהלט א שטאר־קען טרייסעל, איך האב זיך א כאפ געטאן און דערהערט א טומעל; א צושראקענע בין איך ארויסגעלאפען און דערזעהן, ווי צעהנדליגער מע־נער און פרויען לויפען ארום צוטומעלטע האלב־נאַ־קעט; דער טומעל און די געשרייען זענען גע־וואָרען אלץ גרעסער, ס'האט גע'חלש'ט, געשריי־גען און ספאזמירט; עטליכע זענען געלאפען נאך זייערע פעקלעך, אבער מ'האט זיי נישט געלאזען נעהמען מחמת מ'האט קודם־כל געמוזט ראטע־ווען די מענשען.

ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז די שיף איז ארויף אויף א שטיין און זי איז שטארק צולעכערט געוואָרען און אנגעהויבען זיך טרינקען; מ'האט גלייך אראפגעלאזען די רעטונגס־שיפלאך, און די מאטראזען האבען אנגעהויבען אריינזעצען די קינ־דער און פרויען.

ווען מ'האט מיר מיט חיקען אריינגעזעצט אין א שיפעל, האב איך ביים אראפלאזען דער שי־פעל זיך צוריסען פון די אייזענס די הויט אויף א פוס, בלוט האט גערונען, אבער קיין ווייטאג האב איך נישט געפיהלט; איך האב איינגע־טונקט מיין טיכעל אין וואסער פון ים און געווישט די בלוט, עס האט מיר זעהר געברענט, אבער איך בין געווען אזוי צוטומעלט, אז איך האב גארנישט פערשטאנען פון וואס מיר ברענט. דער־מאלס האט איין מאטראז, וואס האט אנגעפיהרט די שיפעל, צו מיר א געשריי געטאן, אז איך זאל נישט צולייגען קיין וואסער, ווייל עס איז געזאל־צען, ער האט אראפגענומען זיין ווייסע היטעל פון קאפ און מיר פערבונדען די וואונד אויפ'ן פוס.

די כוואליעס האבען געווארפען די שיפלעך אהער און אהין, פרויען און מיידלעך האבען גע־כליפעט און אפילו יונגע בחורים האבען געוויינט און געזאגט תהילים; לסוף האבען מיר פון ווייטען דערזעהן דעם בארגיגען ברעג — דאס איז גע־ווען דער אינזעל שאפא אויף די אזארער אינז־לען, אבער צופאהרען צו איהם האבען מיר נישט געקענט, ווייל די כוואליעס האבען אלץ אפגעשליי־דערט די שיפעל פון ברעג.

דער קאפיטאן האט דעמאלס אנגעהויבען סיג־נאליזירען, אז די מענשען פון אינזעל זאלען אונז קומען צוהילף. אין א קורצער צייט ארום זע־נען צו אונז צוגעשוואומען עטליכע שיפלעך און מיט שטריק אונז צוגעשלעפט צום ברעג.

ווען מיר זענען ארויס פון שיפעל, האבען מיר דערזעהן אויפ'ן ברעג טויזענדער מענשען, וועלכע זענען זיך צונויפגעלאפען א קוק צו טון אויף אונז; עטליכע מענשען זענען צוגעגאנגען צו מיר, געבראכט וואסער מיט וואטע און מיר ארומגעוואשען די וואונד. זיי זענען געווען צו אונז זעהר פריינטליך, געבראכט אונז טיי מיט קיכלעך און געטרייסט; נאכדעם האבען זיי אונז אוועקגעפיהרט אין שטאט און איצט געפינען מיר זיך אין א האטעל, וואו מיר דארפען ווארטען עטליכע וואכען, ביז וואנען ס'וועט קומען א צווייטע שיף אונז צונעה־מען.

גרויסע אוצרות זאלען זיין בעהאלטען
אין די אונטערערדישע קאמערען פון קרעמל

ביי די רוסישע פאלקס־מאסען געהט ארום א לעגענדע וועגען גרויסע אוצרות, וואס ליגען בעגראבען אין קרעמל. שוין דורות־לאנג גיט מען זיך דאס איבער פון מויל צו מויל.

דער קרעמל איז איצט דאס וואוינארט פון די העכסטע סאוויעטישע מלוכה־מענער. דארט ווער־רען אפגעהאלטען די וויכטיגסטע מלוכה'שע און פאר־טייאישע זיצונגען. די סאוויעטישע פיהרער האבען זיך פערטראכט: טאמער איז אין דער לעגענדע פערהאן א קערענדעל אמת? זיי האבען דעריי־בער בעשלאסען צו פרובען א זוך טון.

דער פראפעסאר סטעלעצקי האט, לויט אנ־אנווייזונג פון דער רעגירונג, זיך א נעהם־געטון צו דער אויספארשונגס־ארבייט. דאס איז אבער נישט פון די לייכטע ארבייטען. מען דארף וויסען, אז דער קרעמל דער גאר אלטער וואוינארט פון די רוסישע צארען, פערמאגט א גרויסען לאבירינט מיט פערשידענע געהיימע גענג. ערשט מיט א פאר יאהר צוריק האט מען ענטדעקט אומבעקאנטע אונ־טערערדישע גענגען.

פון פערשידענע אלטע דאקומענטען איז צו זעהן, אז די צארען פלעגען טאקע אמאל אין די אונטערערדישע קאמערען האלטען גרויסע אוצרות. שוין מיט 800 יאהר צוריק איז אויפ'ן ארט פון קרעמל געווען א ציטאדעל. מיט דריי הונדערט יאהר שפעטער האט מען די ציטאדעל פערשטארקט און זי ארומגערינגעלט מיט א מויער און אזוי האט דער קרעמל בעקומען די איצטיגע געשטאלט. אזוי ווי טאטערישע באנדעס און אויך צעבונטעוועטע רוסישע באיארען פלעגען בעדראהען דעם קרעמעל, האט מען אויסגעבויט די אונטערערדישע גענג, כדי אין אן עת־צרה צו בעהאלטען דעם מלוכה־אוצר.

די אונטערערדישע גענג האט מען געבויט לויט'ן פראיעקט פון איטאליענישען בוי־מייסטער פיאראוואנטי. לויט א בעפעהל פון צאר איוואן דעם דריטען האט מען אלע ארבייטער, וואס האבען געבויט די געהיימע קאמערען, דער'הרג'עט. דעם בוי־מייסטער פיאראוואנטי האט מען אויסגעשטא־כען די אויגען. די דאזיגע אכזריות איז געטון געווא־רען, כדי קיינער זאל נישט וויסען דעם צוגאנג צו דער געהיימער קאמער. בלויז איין איינציגער — דער צאר אליין האט געוואוסט דעם וועג צו דער געהיימער קאמער.

דעם צארס יורשים האבען דעם לאבירינט נאכמעהר פערגרעסערט. קיינער א חוץ די צארען האט נישט געוואוסט דעם סוד און לסוף האט איין צאר מיטגענומען דעם סוד אין קבר אריין און קיינער מעהר האט שוין נישט געוואוסט דעם וועג צו דער געהיימער קאמער.

עס איז אוועק א לאנגע צייט און מען האט זיך בכלל אויפגעהערט צו אינטערעסירען מיט'ן לאַ־בירינט. אבער מיט א צוויי הונדערט יאהר צוריק האבען אנגעהויבען זיך פערשפרייטען די קלאנגען וועגען די אוצרות, וואס ליגען דארט בעהאלטען. דער צאר פעטער דער גרויסער האט בעקומען גרויס חשק צום אוצר און ער האט בעפ'ילען צו זוכען די געהיימע קאמער, אבער אומזיסט. די בעמיהונגען האבען נישט געגעבען קיין שום רעזול־טאט; דער לאבירינט איז אזוי קונציג געמאכט, אז מען האט באין אופן נישט געקענט אויסגעפינען די קאמער. פון דעמאלסט אהן האט מען שוין מעהר נישט געזוכט.

איצט האט זיך צו דער ארבייט גענומען פראַ־פעסאר סטעלעצקי. ער זוכט קודם־כל די בעריהמ־טע ביבליאטעק פון צאר איוואן דעם גרויזאמען. די דאזיגע ביבליאטעק האט א גרויסען היסטארישען ווערט. איוואן דער שרעקליכער האט די ביבליאטעק גע'ירשנט פון זיין פאטער צאר וואסיל, וועלכער האט זי בעקומען אלס מתנה פון קאנסטאנטינאפאַ־לער פאטריארך. אין דער ביבליאטעק געפינען זיך פיל ווערטפולע מאנוסקריפטען, די ערשטע אפ־שריפטען פון די ווערק פון די רוימישע שרייבער ציצעראן, טאציטוס און ליוויוס.

וואס שייך די ביבליאטעק, איז מען נישט זיכער, צי זי געפינט זיך טאקע אין די געהיימע אונטערערדישע קאמערען פון קרעמל. מען מיינט, אז זי איז נאך פערברענט געווארען בעת דער גרויסער שרפה, וואס איז געווען אין מאסקווע אין יאהר 1571.

מיט גרויס אינטערעס ווארט מען אויף סטע־לעצקים אויספארשונגען. מען איז נייגעריג צו וויסען, צי איהם וועט געלונגען אויפצוקלערען די רעטענישען פון געהיימניספולען אונטערערדישען קרעמל.

שטארבט מיט א יודישען ספר אין האנד
און מען בעגראבט איהם אויפ'ן צמענטאוש

אין דארף קאליעקשיצע מאסטיבאווער גמינע האט זיך מיט א פאר חדשים צוריק בעזעצט ביי אנ־ארטיגער יודישער משפחה, איינער ז. בראם אלט 50 יאהר.

דער דאזיגער בראם האט זיך אויפגעפיהרט זעהר פרום. פלעגט דאווענען 3 מאל א טאג. פערברענגען שעה'ן לאנג ביי יודישע ספרים א.אז.וו. אויף די דארפישע יודען האט ער געמאכט אנ־איינדרוק פון א גאטספארכטיגען יודען. עטליכע יודען פלעגען אפט צו איהם אריינגעהן כאפען מיט איהם א שמועס. אלע האבען אבער בעמערקט, אז דער נייער תושב, וועלכער האט דערקלערט, אז ער האט זיך בעזעצט אין דארף אפצורוהען זיך, פלעגט אויסמיידען צו דערצעהלען ווער ער איז, ווי אויך זיין פערגאנגענהייט.

איינמאל אינדערפריה האבען די שטובּיגע בע־מערקט, אז בראם קומט נישט ארויס, ווי תמיד, נעהמען זיך טיי. ווען בראם איז נישט ארויס פון זיין צימער ביז א זייגער 11 בייטאג איז דאס שטארק פערדעכטיגט געווארען דער באלעבאַטע, וועלכע איז אריין אין צימער און דערזעהען. פאר זיך, אז בראם ליגט אויף דער ערד אהן סימנים פון לעבען מיט א ספר אין האנד..

אויף איהרע געוואלדען זענען זיך צונויפגעלאַ־פען מענשען, וועלכע האבען איהם אנגעהויבען צו מינטערען, ער איז שוין אבער געווען טויט.

נעבען טויטען קערפער האט מען געפונען אנ־אויסגעליידיגטע קעסטעל פון וועראנאל־אפלאטקעס. דער פאל איז נאך נישט פעסטגעשטעלט, צי האט ער צופעליג איינגענומען א גרעסערע דאזע וועראנאל ווי דער דאקטאר האט איהם צוגעשריי־בען אדער ער האט זיך פער'סמ'ט.

ווי אנשטוינט זענען אבער אלע געווארען, ווען ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז לויט'ן פאס איז בראם גאר א קריסט און זיין פאמיליע איז בראמ־סקי.

דא אין קלאר געווארען, אז דאס איז געווען א משומד, וועלכער האט זיך אויף דער עלטער פערבענקט נאך יודישקייט און האט זיך בעזעצט אין א דארף, וואו מען האט איהם נישט געקענט און האט געלעבט צווישען יודען ווי א יוד.

דער געשטארבענער איז געקומען צו קבורה אויפ'ן קריסטליכען צמענטאוש.

Dr. med. **H. Lubicz**

צעגעלניאנא 43, טעל. 41-32

צוריקגעקעהרט.

ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און מענער־שוואכע קראנקהייטען. היילונג מיט קווארץ־לאמפען (האר־אויספאל)

נעמט אן פון 8—10 און פון 5—8 אוונד

ארויס און אריין;
איוואניטשער באד־בלעטלעך
(בריף צום „נייעם פאלקסבלאט")

אנומעלט, ווען איך בין אפגעפאהרען פון לאדז קיין איוואניטש און עטליכע הונדערט טויזענד פון מיינע לעזער זענען געקומען מיר בעגלייטען צו דער באהן, האב איך קיינעם נישט געזאגט וואוהין איך פאהר, מחמת אלע וויסען דאך, אז מיינע גע־שעפטען זענען נישט אזוי פוינעלריג, איך זאל זיך קאנען ערלויבען צו פאהרען אין א באד, בפרט נאך היי־יאהר, ווען אלץ געהט מיט'ן קאפ אראפ און מיט די פיס ארויף. פיל פון די בעגלייטער אבער האבען מיך געבעטען, איך זאל זיי זאגען די סיבה, וואס איך פאהר אוועק אזוי פלוצלינג פון לאדז, ס'איז נישט געווען קיין שעת הכושר אויפ'ן באהן מיט זיי זיך פונאנדערצושמועסען. און איך האב זיי צוגעזאגט, אז היכף, ווי איך וועל אנ־קומען בשלום אויפ'ן ארט וועל איך זיי שרייבען.

און אט בין איך מקיים מיין הבטחה און איך בעשרייב די סיבה, פארוואס איך האב געמוזט אוועק פאהרען:

אנגעהויבען האט זיך דאס נאך פון אנהויב זומער אן, ווען די לעבּניקעס האבען זיך אנגעהוי־בען פונאנדערצופאהרען; געווען איז דאס איך גע־דענק ווי היינט, א מאנטאג אינדערפריה, עס עפענט זיך ביי מיר די טיר און עס קומט אריין מיינע א שכנ'טע מיט א פעקעל קליידער אין האנד און בעט מיך, היות זי פאהרט ארויס אויף זומער־וואוינונג, און איך בלייב דאך אינדערהיים, באשר בכן, זאל איך איהר ערלויבען אריינהענגען אין מיין שראנק אויף איבער זומער איהרע און איהר מאנס שבת'דיגע מלבושים. זי האט מורא — זאגט זי — פאר גנבה. נישט לאנג טראכטענדיג, האב איך איהר דאס ערלויבט, ווארום ווי קאן מען אזוי שלעכט זיין און א א קליינע טובה נישט טון?

אויף מארגען פריה פונקט אין דער וועלבּיגער צייט קומט אריין א צווייטע שכנ'טע אויך מיט דער זעלבער טענה, אז זי פאהרט ארויס אויף זומער־וואוינונג און איהר שטוב בלייבט אזוי ווי אויף הפקר, וואלט איך איהר דערהאלטען ביים לעבען, די טובה וועט זי מיר קיינמאל נישט פערגעסען ביי מיינע קינדער אויף שמחות — זאגט זי — וועט זי מיר אפדינען. איך זאל איהר לאזען אריינ־הענגען ביי מיר אין שראנק איהרע און איהר מאנס ווינטער־פעלצען. איך האב איהר נאטירליך דאס ערלויבט, אז נישט בלייבט מען דאך א שלעכטער...

אין א פאר טעג ארום שפעטער קומט צו געהן מיין ווייבס א גוטע בעקאנטע, וואס זיי קאַ־נען זיך נאך פון מיידעלוויז אן, מיט א בקשה, באשר מיר פאהרען נישט ארויס און זי יא, זאל מען איהר לאזען אריינשטעלען א קארב מיט זאכען.

נאך איינע ווידער — אגב זענען מיר מיט איהר שטיקלעך מחותנים — האט אריינגעשיקט איהרע עטליכע וואזאנען־בלומען און צוויי גרויסע בוימער, וואס וואקסען אין צעבערס, מ'זאל דאס איהר האל־טען ביז זי וועט קומען פון איהר זומער־וואוינונג און האט געלאזט זאגען, דורך איהר הינסט, מ'זאל למעה"ש נישט פערגעסען יעדען טאג זי צו בעגי־סען מיט וואסער.

וואס זאל איך אייך דא לאנג מאריך זיין, אט אזוי ווי איהר הערט, אין טאג איין, טאג אויס האבען זיך געמאלדען נייע פריינד און בעקאנטע מיט פעקלעך און קערבלעך, און אלע בעטען, מ'זאל זיי נישט ענטזאגען. דאס וועט זיין א טובה אין לעבען אריין. זיי וועלען דאס מיר קיינמאל די טובה נישט פערגעסען אויף מיינע קינדערישע שמחות וועלען זיי מיר אפדינען, און דער עיקר, מ'זאל זיי לאזען איבערלאזען ביי מיר זייערע זאכען ביז זיי וועלען צוריקקומען פון זומער־וואוינונג.

טאמער האט מיר נאך געפעהלט, קומט פלוצ־לינג צו לויפען מיין מיזינקעלע אט די קליינע טעכ־טערל מיינע מיט א שמחה א גדולה און האלט אויפ'ן האנד א קליין הינטעלע א מאפסעל, דאס — זאגט זי — איז איהר קאלעושאנקעס הינטעלע. אזוי ווי זי, די קאלעושאנקע פאהרט ארויס אויף זומער־וואוינונג לאזט זי דאס איבער ביי מיר אין שטוב ביז זי וועט קומען צוריק.

איך האב אייך נאך פערגעסען צו דערצעהלען, אז איין שכנ'טע מיינע האט איבערגעלאזען ביי מיר איהר קעצעלע....

אנומעלט געה איך אריין צו מיר אין קוך, איך דערזעה עס זיצט אנ'אלטע יודענע און קרעכצט פרעג איך ביי מיין ווייב, וואס איז דאס פאר א יודענע? ענטפערט זי מיר, אז זי איז אונזערע א שכנ'טעס א שוויגער, אט די, וואס וואוינט איבער אונז, און אזוי ווי די שכנ'טע איז אוועקגעפאהרען אויף זומער־וואוינונג האט זי געבעטען, אז איהר שוויגער זאל דא ביי אונז זיין ביז — זי וועט צוריק־קומען פון זומער־וואוינונג.

איצט פרעג איך אייך, ליבע לעזער ווען איהר וואלט געווען אויף מיין ארט, וואלט איהר דען אנ־דערש געטון, ווי איבערלאזען אלץ, ווי עס שטעהט און עס געהט און אנטלויפען, וואו די אויגען טראגען?...

אגב וועל איך שרייבען ווי עס געהט מיר דא אין איוואניטש.

איך בין נאך דא דערווייל אינגאנצען עטליכע טעג, האב איך אייך נאך נישט פיל צו שרייבען. איך ווייס נאר, אז דער גאנצער טאג געהט מיר אוועק מיט אריינקריכען אין די הויזען און ארויס־קריכען פון די הויזען.—

באלד אינדערפריה, ווי איך שטעה אויף — דארף איך דאך אייך נישט זאגען, אז איך קריך אריין אין די הויזען און א שעה שפעטער געה איך מיר באדען. קריך איך ארויס פון די הויזען און קריך צוריק אריין אין די הויזען. נאכ'ן באַ־דען זיך האט מיר דער דאקטאר פעראָרדענט צו שלאפען א שעה. מוז איך ווידער ארויסקריכען פון די הויזען, און צוריק אריינקריכען אין די הויזען דערווייל קומט אן דער מיטאג, און נאך מיטאג מוז מען ווידער רוהען אין בעט א שעה צייט. און ווידער ארויס פון די הויזען, און צוריק אריין אין די הויזען. הכלל, ס'איז אזוי ווי איהר הערט: ארויס פון די הויזען און אריין אין די הויזען.

בקרוב וועל איך אייך ווידער שרייבען.

שר של אש

ניער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבן

9
פרייטאג
ג
אב תרפ"ט

אויגוסט
זון-אויפגאנג 3.54
זון-אונטערגאנג 7.36
ליכט צינדען: 6,53

וועגען העכערען דעם טראמוואי-טאריף

(מ) נעכטען האט דער מאגיסטראט איבערגעשיקט א מעלדונג צו דער פערוואלטונג פון די לאדזשער טראמוואיען, אז זי זאל זיך דערווייל אפהאלטען מיט'ן איינפיהרען דעם געהעכערטען טראמוואי-טאריף, ביז דער מאגיסטראט וועט נאכקאנטראלירען די קאלקולאציע פונ'ם טאריף.

א מארד אויף א הוליאנקע

געגעבען א קלאפ אין בויך, און אנטלאפען

(2) ביי יוזעף קאלסקי לוטאמירסקא 11 איז פארגעקומען א הוליאנקא. ווען די געסט זענען שוין געווען א ביסעל בגילופין, איז צווישען וולאדיסלאוו געלטמאן זאווישא 9 און סטאניסלאוו מיעלטשארעק ציעמנא 13 ענטשטאנען א געשלעג.

מעלטשארעק האט געלטמאנען דערלאנגט אזא שטויס אין בויך, אז יענער איז געפאלען א פערחלשטער, מ'האט צו איהם ארויסגערופען די פאגאטאוויע און ביז מ'האט איהם געבראכט אין שפיטאל איז ער געשטארבען. ווי ס'האט זיך ארויסגעוויזען האט ביי איהם געפלאצט די לעבער.

מעלטשארעק איז ענטלאפען, מ'האט איהם אבער געכאפט און אפגעפיהרט אין טורמע.

פלוצים משוגע געווארען

(2) נאכמיטאג איז אויף קאנטנא גאס נומער 9 פלוצלונג משוגע געווארען אן'אונבעקאנטע יונגע פרוי, די פאגאטאוויע האט זי אפגעפיהרט אין דער שטאטישער „זביארניע".

ארבייטער ווערט עלעקטריזירט און צובראכט ביידע הענד

(2) בעת'ן רעפערירען די עלעקטרישע אינסטאלאציע אין דער גמינע ברוס איז דער ארבייטער פון דער פירמע פעררא-עלעקטיקום אלפאנס קאוס עלעקטריזירט געווארען, דער אומגליקליכער האט פערלוירען די מאכט אין די הענד און איז אראפגעפאלען פונ'ם סלופ, צוברעכענדיג ביידע הענד, אין א זעהר שווערען צושטאנד האט מען איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

א דארפס-שרפה

(2) נעכטען אין אוונט האט אין דארף סטארע ניעדישינא אויסגעבראכען א שרפה. קיין פייערלעשער זענען אויפ'ן ארט נישט געווען דאס פייער האט באלד ארומגעכאפט עטליכע ווירטשאפטען. ביים לעשען דעם פייער זענען פערוואונדעט געווארען 2 פייערלעשער ס'האבען אפגעברענט 5 ווירטשאפטען. די סיבה פון די שרפה איז נישט פעסטגעשטעלט.

דער נייער יארידן-מארק אין קאליש

(מ) דער לאדזער אינדוסטרי-אמט ביים מאגיסטראט האט דערהאלטען א מיטטיילונג פון קאלישער מאגיסטראט, אז הענדלער פון אנדערע שטעט קענען אין קאליש האנדלען אויפ'ן נייעם מארק נאר בעת יארידן.

„נייער פאלקסבלאט"
צוגאב-קופאן
אויף צו געווינען אומזיסט דאס בצר. ווערק:
„אין מערב קיין נייעס"
פון עריך מאריא רעמארק.

היינט ווערען אנגענומען די קופאנעס

פון קאנקורס אויף דער פרעמיע פון רעמארק'ס בוך „אויפ'ן מערב-פראנט קיין שום נייעס"

אין היינטיגען נומער שטעלען די לעזער געפונען א צוגאב-קופאן פון קאנקורס אויף צו געווינען אלס אומזיסטע פרעמיעס דאס וועלט-בעריהמטע בוך פון עריך מאריא רעמארק „אויפ'ן מערב-פראנט קיין שום נייעס".

אין משך פון היינטיגען טאג וועלען אין אונזער אדמיניסטראציע אנגענומען ווערען די קופאנעס. שבת צו נאכטס וועט פארקומען די גורל-ציהונג און אין זונטאגדיגען נומער וועט געבראכט ווערען די רשימה פון עטליכע צעהנדליג לעזער, וואס וועלען זוכה בגורל זיין און געווינען עקזעמפלארען פון דעם גלענצענדען בוך, וואס האט געמאכט אזא אונגעהויערען רושם אין דער וועלט-ליטעראטור.

דער צוגאב-קופאן פון היינטיגען נומער וועט קאנען פערבייטען יערען אנדערען.

צוויי דעלעגאטען = פערזאמלונגען

פון פעראיין „פראצא" און פון קלאסען-טעקסטיל-פעראיין

די לאגע בעסערט זיך און די ארבייטסלאזיגקייט ווערט קלענער

(2) נעכטען אין אוונט איז פארגעקומען א דעלעגאטען-פערזאמלונג פון פעראיין „פראצא". די פערזאמלונג האט אין דער אנוועזענהייט פון א פארשטעהער פון ארבייטסלאזען-פאנד פעסטגעשטעלט, אז דער פאנד פונקציאנירט זעהר לאנגזאם. דער פארשטעהער פון ארבייטסלאזען-פאנד האט צוגעזאגט צו ווירקען, אז די ענינים פון פאנד זאלען שנעלער ערלעדיגט ווערען.

נאכדעם איז בעטראכט געווארען די פראגע וועגען דער פארשטעהענדער טייערונג פון די טראמוואי-בילעטען. די פערזאמלטע האבען פעסטגעשטעלט, אז די טייערונג וועט אנריהרען די לעבענס-אינטערעסען פון די ארבייטער. ס'איז בעשלאסען געווארען צו פראטעסטירען געגען דער פראיעקטירטער טייערונג פון די טראמוואי-בילעטען, און דעם פראטעסט איבערצושיקען דורך דער וואיעוואודזטווע צו דער צענטראל מאכט.

איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז די פירמעס שווייקערט, אייזערט, האפריכטער א. אנד. פרובען רייסען די לוינען. די פערזאמלונג האט בעשלאסען אין אזעלכע פאלען צו אינטערווענירען.

נאכדעם איז בעהאנדעלט געווארען די פראגע וועגען שטיצע פאר ארבייטער, וואס זענען בעשעפטיגט 3 אדער וועניגער טעג אין וואך.

די פערזאמלונג האט אנגענומען א פראטעסט-רעזאלוציע געגען דער רעגירונג, פארוואס זי טוט גארנישט, כדי צו ליקווידירען דעם קריזיס אין די ארבייטסלאזיגקייט.

צום סוף איז אנגענומען געווארען א פראטעסט רעזאלוציע געגען דער טראמוואי-דירעקציע, וועלכע פערמעסט זיך צו העכערען די פרייזען פאר די טראמוואי-בילעטען, און ס'איז אויסגעדריקט געווארען א דאנק דעם מאגיסטראט, וועלכער האט געקעמפט געגען דעם דאזיגען בעשלוס.

דער פראטעסט וועט איבערגעשיקט ווערען צום מאגיסטראט, טראמוואי-דירעקציע, וואיעוואודזטווע און צו די מיניסטארען פון איגערן און קאמוניקאציע.

* * *

(2) אין קלאסען-טעקסטיל-פעראיין איז נעכטען פארגעקומען א דעלעגאטען-פערזאמלונג. ה' וואלטשאק האט, בעריכטענדיג וועגען דער לאגע פעסטגעשטעלט א געוויסע בעסערונג. גלייכצייטיג

א וואגען מיט שטיינער קעהרט זיך איבער

און פערוואונדעט פיער ארבייטער

(ב) אין דער ריכטונג פון פלאץ דאמבראווסקי איז נעכטען געפאהרען א וואגען מיט שטיינער, ווען ער האט זיך געפונען פאר'ן הויז נומער 45, האט אין איהם געפלאצט אן'אקס, דער וואגען האט זיך א קער געטון אן א זייט און פון איהם האבען זיך א שיט געטון שטיינער אויף די קאנאליזאציע-ארבייטער, וואס האבען געארבייט אין די קאנאליזאציע-גרובען פאר'ן הויז.

אויף די געשרייען פון די ארבייטער זענען זיך צונויפגעלאפען פערבייגעהער און מ'האט ארויסגערופען די פאגאטאוויע. 4 ארבייטער זענען ערנסט פערוואונדעט געווארען. זייערע נעמען זענען נחום מייער (זגערזשער 13) וואלענטי ראגאלינסקי (סמזעלצוב קאניאווסקיך 26) מעטשיסלאוו פיעטשאק (קאליסקא 5) און קאזמעזש ראשאנסקי (סטזשעלצ. קאניאווסקיך 49).

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן.

אויפ'ן פערלאנג פון פובליקום זענען די פארשטעלונגען פון בעליבטען ארטיסט
מ. לאמפע פ. מענדעלעוויטש
— פערלענגערט געווארען —

שבת, דעם 10 אויגוסט, 9 א זייגער אין אוונד פרייזען פון 80 גר. ביז 3 זל.
פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! נייע גרויסע אויפפיהרונג!
די גנבים
אין 3 אקטען פון מ. בימקא.
הויפטראל „שלמה"—מ. לאמפע.

שבת 4 נאכמיטאג פון 50 גר. ביז 2 זל.
די אין לאדז בעליבטע פיעסע
תלמיד חכם
אין 5 אקטען פון ראקאוו.
הויפטראל „תלמיד חכם" — מ. לאמפע.

מאנטאג, דעם 12-טען 9 אוו. פון 50 גר. ביז 2 זל. צום לעצטען מאל
טוביה דער מילכיגער
אין 4 אקטען פון שלום עליכם.
הויפטראל „טוביה" — מ. לאמפע

זונטאג, דעם 11-טען 9 אוו. פון 50 גר. ביז 2 זל. די שטארק אויסגענומענע פיעסע
די יודישע גליקען
אין 3 אקטען פון מאריאסין.
הויפטראל „יאשע בעל-עגלה"—מ. לאמפע.

דינסטאג, דעם 13-טן 9 אוו. פאפולערע פרייזען צום 2 מאל די גרויסע אויפפיהרונג
די גנבים
אין 3 אקטען פון בימקא.
הויפטראל „שלמה" — מ. לאמפע.

ס'נעמט אנטייל דאס גאנצע פערסאנאל. בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע
אדמיניסטראטאר: מ. ארנוואלד. מוזיקאלישער לייטער: ל. זעלמאן.

אויטא'ס מזיקים

איבערגעפאהרען צוויי מענשען

(2) נעכטען איז אויף פראנסשישקאנער גאס איבערגעפאהרען געווארען דורך אן'אויטא דער 22-יעהריגער יוזעף פיעטזשאק פון באלוטער מארק 6. די פאגאטאוויע האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

א צווייטער פאל איז פארגעקומען אויף בענעדיקטא גאס, אן'אויטא האט געגעבען א שטויס דעם דורכגעהענדען ארבייטער לעאן קעמפטשינסקי, דער ארבייטער איז אומגעפאלען אויף א שטיין און ביי איהם האט געפלאצט דער שארבען, אין א שווערען צושטאנד האט מען איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

די גרויסע גארטען-פערוויילונג פון „בר-כוכבא"

די גרויסע גארטען-פערוויילונג פון „בר-כוכבא" וועלכע האט געזאלט פארקומען דעם פערגאנגענעם זונטאג איז צוליב דעם אונגינסטיגען וועטער אפגעלעגט געווארען אויף זונטאג דעם 11 אויגוסט.

די גארטען-פערוויילונג פערשפרעכט צו זיין די אימפאזאנטסטע אין היי-יעהריגען סעזאן.

די טורן-און ספארט-איבונגען און די אלע איבריגע פראגראם-נומערען וועלען זיכער צוציהען די גרויסע יודישע מאסען, וועלכע זענען שטענדיג געקומען בעוואונדערען די פארטשריטען און די אויפטוען פון די יודישע טורנער דורך א געוויסען אפשניט צייט.

„בר-כוכבא" איז דער עלטסטער יודישער פעראיין אין אונזער שטאט, און האט גרויסע פערדינסטען פאר דער פיזישער ענטוויקלונג פון יונגען יודישען דור. פון דער אונטערשטיצונג פון יודישען פובליקום ביי דער גארטען-פערוויילונג איז אפהענגיג די ווייטערדיגע ענטוויקלונג פונ'ם פעראיין.

די צוויי ארקעסטערס, די פאנטאזיע לאטעריע, זעפליג פאשאוו, און אלע אנדערע אטראקציעס זאגען צו, אז דאס פובליקום וועט זיך גלייכצייטיג אויך גוט ווייל'ען.

„לעקסיקאן פון יודישע חכמות"

דאס נייע בוך פון הרב זלאטניק

נאר וואס איז ארויס פון דרוק א העכסט אינטערעסאנט ספר פון יודישען פאלקלאר-אוצר א. נ. „לעקסיקאן פון יודישע חכמות". פון הרב ישעיה זלאטניק. דער לעקסיקאן ענטהאלט די געקליבענע דבורים, גלייכווערטלעך אנעקדאטען און איינפאלען, פון די גרעסטע חכמי ישראל אין דער לעצטער צייט, וועלכע זענען נאך אין ערגיץ נישט פערעפענטליכט געווארען. אן'אמת'ען גייסטיגען פערגעניגען קאן יעדער יוד געפינען אין די חכמות, וועלכע שפרודלען מיט'ן עכטען יודישען הומאר און וויץ, וואס זענען אזוי אייגענארטיג און ארי-גינעל אין דער וועלט פאלקלאר-ליטעראטור.

דאס ספר פאר'ן פרייז פון 3 זל. איז צו בעקומען ביים מחבר:

Rabin Sz. Złotnik Radom.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, 9 אויגוסט

12,05 ווארשא: קאנצערט פון גראמאפאן-מוזיק. 16,30 ווארשא: קאנצערט פון גראמאפאן-מוזיק. 17,20 ווילנא: „וואס מענשען וועלען אלץ נישט אויסקלעהרען", וועט דערצעהלען דער פעטער העניא. 18,00 ווארשא: פאפולערער קאנצערט. 19,15 פויזען: „דאס גליהענדע ווארט", רעציטאציעס. 20,30 ווארשא: סימפאנישער קאנצערט. 22,05 ווארשא: קאמוניקאט פון פ. א. ט. 20,00 קעניגסוויסטערהאוזען: „געזעלשאפט דער מענשענרעכטע". 20,00 האמבורג: „דאס קבר פון אונבעקאנטען זעלנער", טראגעדיע פון פויל רייגאל. 20,05 ווין: „ארים ווי א קירכען-מויז", קאמעדיע פון ל. פאדאר. 21,00 רוים: „טשארדאש פירשטין", אפערעטקע פון קאלמאן.

שבת, 10 אויגוסט

12,05 ווארשא: קאנצערט פון גראמאפאן-פליטעס. 16,15 ווארשא: ארטיסטישער ווינקעל אויפטריט פון באלטשא קאמינסקי. 16,30 ווארשא: קאנצערט פון גראמאפאן-מוזיק. 18,00 ווארשא: קינדער-פראגראם. 19,20 ווילנא: א שמועס פאר יונגע מוטערס, „ווי אזוי ליבט מען א קינד" רעפעראט פון לעאנאר סציבאר. 20,10 ווילנא: „די איבערלעבענישען פון דער מוהמע אלבין" מאנאלאג געלעזען פון מאריא אלעקסאנדראוויטש. 20,30 ווארשא: סימפאנישער קאנצערט. 22,05 ווארשא: קאמוניקאט פון פ. א. ט. 22,45 ווארשא: טאנץ-מוזיק פון „אאזא". 17.50 וויען: גאזאנג-קאנצערט פון קלעריש שטוקארט. 91,00 וויען: אפערע „דאן זשואן" פון מאצארט. 20,00 לאנדאן: סימפאנישער קאנצערט. 20,30 מינכען: „אלמזאובער" פארס פון האנס ווערנער.

וואס האט מען געמיינט מיט די 1000 זל.?

אנ'אינטערעסאנטער פראצעס אין היגען קרייז-געריכט

(2) נעכטען האט אין קרייז-געריכט געזאלט פארקומען א זעהר אינטערעסאנטער פראצעס.

בשעתו איז דער זוהן פון פאבריקאניצער אינ-דוסטריעלער פוקס צוגענומען געווארען צו מיליטער. פוקס האט זיך דאן, דורך דער פער-מיטלונג פון א געוויסען מיכאל שטאל, געווענדעט צום לאסקער סטאראסטא יאן וואלאס מיט דער ביטע אפצולייגען איהם דאס מיליטער-דינסט, מא-טיווירענדיג דאס דערמיט, וואס דער יונגער פו-קס מוז צוליב דער קראנקהייט פון פאטער פיה-רען די פאבריק. דער סטאראסטא האט די ביטע איבערגעשיקט צו דער מיליטער-קאמיסיע, וועלכע האט זי גינסטיג ערלעדיגט. מיט עטליכע טאג שפעטער איז צום סטאראסטע געקומען א מענש און איהם איבערגעגעבען א בריף פונ'ם דער-מאהנטען שטאל. ווען דער סטאראסטא האט געע-פענט דעם קאנווערט, האט ער דארט געפונען 1000 זלאטים מזומנים.

די פראקוראטור האט פערפיהרט א פראצעס געגען שטאל'ן פאר וועלען געבען „לאפובקע". ביי דער אויספארשונג האט שטאל זיך פערטיי-דיגט דערמיט, וואס ער האט פערגעסען צוצו-שרייבען, אז דאס געלד איז בעשטימט אויף בויען א דענקמאל.

דער פראצעס איז נעכטען אפגעלעגט געווא-רען, ווייל ס'האט זיך נישט געשטעלט דער סטא-ראסטא וואלאס, וועלכער איז דער הויפט עדות. דער סטאראסטא איז בעשטראפט געווארען מיט א געלד-שטראף.

וואס זאגט די טראמוואי-דירעקציע

וועגען דער העכערונג פון טראמוואי-טאריף

אין צוזאמענהאנג מיט די ידיעות וועגען ה כערען דעם טראמוואי-טאריף טיילט אונז מיט י טראמוואי דירעקציע:

1) די פרייזען פון נארמאלע בילעטען וועלען נישט געהעכערט ווערען, דער בעשלוס וואס איז גענומען געווארען דורך דער פערוואלטונג פון דער טראמוואי-געזעלשאפט וועגען העכערען דעם פרייז אויף 30 גראשען האט נאר א פרינציפיעלען כאראקטער און וועט דערווייל נישט איינגע-פיהרט ווערען.

2) דאס העכערען די הנחה-טאריפען (אינ-דערפריה) און ביינאכט זענען ארויסגערופען גע-ווארען ביי פאלגענדע אומשטענדען: א) דער איצ-טיגער יאהר איז א סך ערגער ווי ער איז געווען פאריאהרען און די סיטואציע ענדערט זיך פון חודש צו חודש. ב) דאס פונאנדערבויען די נעץ וואס איז לעצטענס דורכגעפיהרט געווארען האט נישט נאר נישט געהעכערט ענטשפרעכענד די הכנסות, נאר ברענגט נאך דעפיציטען. ג) דער קאנצעסיע-אפמאך זעהט נישט פאר קיין פריה-הנחה בילעטען, דאך וועט די טראמוואי דירעק-ציע אויך ווייטער נעמען פאר א פריה-בילעט א הנחה פרייז 20 גראשען ד. ה. מיט 20 פראצענט ביליגער, מיט'ן תנאי אז די הנחה גילט פאר שטענ-דיגע לאדזער איינוואוינער און נישט פאר צוגע-רייזטע, צוליב דעם וועלען איינגעפיהרט ווערען אבאנאמענט-בילעטען אויף 5 מאל.

3) פון די קארעספאנדענץ בילעטען האבען לעצטענס גענאסען 26 פראצ. פון אלע פאסאזשי-רען, ד. ה. אז העכער א פערטעל רייזעס זענען געמאכט געווארען אומזיסט.

מ'דארף נאך בעמערקען, אז טראץ די פערי-שידענע פארשריפטען און פערבאטען האט א בע-דייטענדער טייל פון פובליקום גענאסען פון די קארעספאנדענץ-בילעטען אויף צו פאהרען אויך אויף צוריק. (דורך א רונד-רייזע).

כדי צו פערגלייכען די איצטיגע הכנסות פון דער טראמוואי-געזעלשאפט מיט דער פאר מלחמה צייט, דארף מען בעמערקען, אז אין 1914 יאהר האט די דורכשניטליכע הכנסה בעטראפען 21,7 גראשען פון איין רייזענדען און איצט — 16,4 גר. צו דעם דארף מען נאך צוגעבען, אז די עק-ספלואטאציע-קאסטען זענען פאר דער צייט שטארק געוואקסען.

צוגענגליכע און בעקוועמע וואוינונגען פאר יודישע האנדווערקער

די דירות נויט האט ביי אונז אריבערגעוואקסען אלע ווירטשאפטליכע און ארבייטס קרייזען און איז געווארען דער אנגעווייטאגסטיגער פלאג אין אונזער לאנד. ס'איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז די גרעס-טע צאהל אונגליקען, זעלבסטמארדען קומען פון דעם מקור. און אויב פאר יעדען בירגער איז עס א אונגליק איז עס פאר'ן יודישען בעל-מלאכה, וועלכער מוז פיהרען זיין ארבייט אין שטוב פשוט א אינטערגאנג. וואו ארבייטען? וואו רוהען נאך דער ארבייט? וואו בכלל אויסלעבען די 24 שעה אין מעת לעת?

איך האב זיך דערוויסט, אז די מאנאזין־שניי־דער, אלעיא 1. מאי 2, האבען געשאפען א וואוי־נונגס-קאאפעראטיוו פאר האנדווערקער און מחמת די פראגע איז היינט אזוי ערנסט אנגעווייטאגט האב איך זיך געוואלט דערוויסען וועגען נאענג פון דער אונטערנעהמונג. מיך האט אויפגענומען דאס פרעזידיום פון וואוינונגס-קאאפעראטיוו.

איך: דער גאנצער פלאן אייערער, איז פאר מיר א רעטעניש, יודישע האנדווערקער ביי אזא קריזיס א הויז בויען? טשיקאווע:

מיטגליד פון פרעזידיום: ביי אונז איז דער פלאן שוין גאר קיין רעטעניש, זעהר רעאל. איך וועל אנהויבען כסדר, אין יאנואר ה. י. זענען מיר צוגעטרעטען צו דער אונטערנעהמונג. ס'איז אונז געלונגען אין געצעהלטע וואכען צו ווערבירען פון אונזערע מאנאזין שניידער ביז 60 מיטגלידער מיט א פאי קאפיטאל פון 70,000 זל. עפעס צייט האט ס'גענומען ביז מיר האבען זיך לעגאליזירט און איינ-געשטעלט דעם גאנצען אפאראט און דער עיקר שבעיקרים קויפען א פלאץ. דער יודישער האנד-ווערקער וועלכער ארבייט ס'רוב אין מאגאזין אריין מוז זיך געפינען אין צענטרום פון שטאט און דאס איז בישט אזוי לייכט געווען מיט אונזערע בעשרענק-טע מיטלען. דאך קענען מיר זאגען מיט א פול מויל, ס'איז אונז געלונגען — אונזער פלאץ געפינט זיך אויפ'ן בעסטען ארט, וואס מיר האבען זיך געקענט ווינשען (פינסקא רוג זאוואדזקא).

איך: גאנץ פיין אבער דער עיקר ווי האלט איהר מיט בויען?

מיטגליד פון פרעזידיום: איינער פון די בעס-טע ארכיטעקטען פון אונזער שטאט ארבייט איצט אויס דעם פלאן, וואוינונגען וועלען זיך געפינען 1,20 פון ניי 10 פראצ. — 3 צימערן מיט א קיך, 50 פראצ. — 2 צימערען מיט א קיך און 40 פראצ. — צו עינצעלנע צימערען מיט קיכען. דערביי ווערט אין בעטראכט גענומען, אז ביי יעדער וואוינונג מוז זיך געפינען א בעקוועמער ווערקשטאט צו קע-נען פיהרען די מלאכה. דאס הויז וועט זיין א איינפאך גערעדט ווינקעלע פאר א האנדווערקער. אפגעזונדערט וועגען וואסער-לייטונג, באדע צימערען וועט זיין א אלגעמיינער זאל, א שפיל זאל פאר קינדער און א גרויסער גארטען אויפ'ן הויף. און בקרוב טרעטען מיר צו לייגען א פונדאמענט.

איך: נו, גוט גוט, און דער קריזיס? ער האט דאך אזוי פאטאל געטראפען דעם יודישען האנד-ווערקער איבערהויפט דעם מאגאזין־שניידער. עס הערשט דאך אזא נויט!

מיטגליד פון פרעזידיום: אמת, דער קריזיס האט שטארק געטראפען אונזערע חברים, דאס בעשווערט אפילו אונזער ארבייט אבער אנ'אויס-וועג צו דער לאגע האבען מיר. קודם די אלע 60 מיטגלידער פון אונזערע חברים האבען ס'רוב שוין אריינגעטראגען זייערע פולע פאיען (1,300 זל. פאר צוויי צימערען מיט א קוך) אלא די פרייע 60 וואוינונגען וועלען מיר צוציהען האנדווערקער פון אנדערע פאכען. מיר זענען איבערצייגט לויט ווי עס מעלדען זיך יעדען טאג, אז נישט נאר 60 נאר צעהן מאל 60 וועלען זיך אויך געפינען, אגב וועלען מיר זיך מוזען צופאסען צו דער צייט און די פאיען איינצאהלונגען מאכען צוגענגליך.

איך: און ווי שטעלען זיך פאר די אויסזיכטען אויף א הלוואה?

מיטגליד פון פרעזידיום: באלד ביי די ערשטע שריט האבען מיר זיך געווענדעט צו אנפיהרענדע יודישע פערזענליכקייטען און זיי האבען אונז צוגע-זאגט צו ווירקען אין די מאסגעבענדע קרייזען, מיר האבען נאך אנדערע ברייטע פינאנס פלענער, וואס מיר קענען זיי נישט פערעפענטליכען. איך האב זיך געזעגנט און געווינשען הצלחה די ראזיגע יודישע הארעפאשניקעס, וואס נאך א גאנצען טאג ארבייט קומען זיי זיך צונויף אין אזעלכע טראכטען וועגען א קאאפעראטיווען בנין און געפיהלט מיין חוב עס איבערצוגעבען די ברייטע יודישע האנדווערקער קרייזען פון אונזער שטאט.

דר. נ. אראנאוויטש.

אכטונג, געעהרטע קונדשאפט!

צוליב'ן הערשענדען קריזיס האב איך פערקלענערט די פרייזען פון אלערארט

קאסמעטיק פערפומען, זייפען, פודערן, קעלנישע, בלומען-וואסערן

אלערליי קרעמען

בעזוכט מיין פערפומעריע און איהר וועט זיך דערין איבערצייגען

מיט אכטונג
פערפומעריע

I. DRUKIER

Łódź, Zawadzka 11, Tel. 75-92

אכטונג ה"ה פריזיערס! בלומען-וואסערן נאר 3.20 א קילא, ראזיר-זייף „פיקסין" 7.50 א קילא, אלערליי שטאהל-ווארען און פלאטין. בעמערקונג: פאר ענגראסיסטען ראבאט.

זעלבסטמארד פון א אינדוסט-ריעלער

אין זיין אייגענער פאבריק (זגערזשסקע 45) האט זיך פער'סמט דער פאבריקאנט פון קינסטלי-כען זייד א. ל. אין א שווערען צושטאנד האט מען איהם אפגעפיהרט אהיים.

אנ'אנטי-מלחמה-אקאדעמיע פון „בונד"

אין צוזאמענהאנג מיט דער אנטי-מלחמה-אקציע, וואס דער צ. ק. פון „בונד" האט פראקלא-מירט אויף די טעג פון 3-טען—10 טען אויגוסט, ארדענט דער היגער קאמיטעט פון „בונד" אין שבת דעם 10-טען ה. ח. 10 א זייגער פריה אין פיל-הארמאניע זאל א אנטי-מלחמה-אקאדעמיע, אויף וועלכער עס וועלען מיט רעדעס ארויסטרעטען דער ראטמאן י. ליכטענשטיין און פרנס א. זעלמאנאוויטש א חוץ דעם וועלען די טאלאנטפולע ארטיסטען פון דער ווילנער טרופע: מ. ארלעסקא, י. וויסלין און י. קאמען רעציטירען א רייה זאכען פון אנדערע בארבים, רעמארק, פראנק א. אנד.

„ביינאכט אויפ'ן אלטען מארק" — פאר דער יודישער אר-בייטערשאפט

די פארשטעלונגען פון די „ווילנער" אין לאדז געהען כסדר מיט ערפאלג. דער גרעסטער טייל פון דער היגער יודישער ארבייטערשאפט האט אבער, צוליב דעם קריזיס און ארבייטסלא-זיגקייט נישט געהאט די מעגליכקייט צו גענימען פון אט דער געלעגענהייט דערמאר, ווייל די פריי-זען פון די בילעטען זענען פאר זיי נישט צוגענג-ליך.

דעריבער ארדענט איין דער היגער יודישער קולטור-אמט פון די פראפ. פעראיינען א ספעציע-לע פארשטעלונג פון „ביינאכט אויפ'ן אלטען מארק" צו ביליגע פרייזען (פון 50 גר. ביז 2.50 זל.) כדי די יודישע ארבייטערשאפט זאל בעקומען די מעגליכקייט צו זעהן דאס מייסטער ווערק פון אונזער גרויסען דיכטער י. ל. פרץ אין דער קינ-סטלערישער אויפפיהרונג פון דער „ווילנער טרופע".

דער קולטור-אמט האט אויך ספעציעל איינ-געלאדען דעם ראטמ. י. ליכטענשטיין אויף צו רעפערירען וועגען „ביינאכט אויפ'ן אלטען מארק".

די פארשטעלונג זאגט צו זיך צו פערוואנד-לען אין א גרויסען קולטור-יום-טוב פאר דער הי-גער יודישער ארבייטערשאפט.

פון קינא-טעאטער „בייקא"

פון מאנטאג אן ווערט אין קינא-טעאטער „בייקא" געשפילט דער פילם פון דער פוילישער פראדוקציע, די ריהרענדע דראמע א. נ. „דאס קבר פון אונבעקאנטען זעלנער". דער דאזיגער פילם שילדערט די ריזיגע שלאכטען פון פוילישען מיליטער, איז זעהר שעהן און האלט דעם צושוי-ער אין גרויס שפאנונג.

די מוזיקאלישע אילוסטראציע איז ספעציעל צוגעפאסט צום בילד.

ביי אפעטיטלאזיגקייט

ווערען אויפשטויסען, שלעכטען מאגען, שלעכטע פערדייאונג, קישקע-פערשטאפונג, שטאפוועקסעל-שטערונגען, בעפרייט דאס נאטירליכע ביטער-וואסער

FRANCISZKA JÓZEFA

דעם קערפער פון די אנגעזאמעלטע פוילע גיפטען. די אלטמייסטער שוין האבען אנערקענט, אז דאס ביטער וואסער פראנץ יאזעף איז אן ערפאלג-רייך דארם-רייניגונגס-מיטעל. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד אפטעטשנעם.

נעכטיגע רינג-קאמפען אין צירק

נעכטען איז ווידער דער צירק געווען איבער-פולט. אין דער ערשטער פאר האבען געקעמפט די „שווארצע מאסקע" מיט גארקאוויענקא. ב[illegible] דער ערשטער פויזע איז דער קאמף געווען [illegible] רוהיגער און האט געהאט פיל זעהר שעהנע מא[illegible] מענטען. נאך דער פויזע איז דער קאמף געווארע[illegible] א שארפערער און מאמענטענווייז איבערגעגאנגע[illegible] אין א געשלעג. דער קאמף האט זיך פערענדיג[illegible] אהן רעזולטאט.

אין דער צווייטער פאר האבען געקעמפט אויף רעוואנש די צוויי שווערסטע ריזען, מיכא[illegible] ליס מיט קארש'ן. דער קאמף איז געווען נישט קיין אינטערעסאנטער. אין דער 19 מינוט האט קארש אומגעלעגט מיכאעליס'ן. פאר זיין ברו[illegible] טאליטעט איז קארש בעשטראפט געווארען מיט 50 זל.

אין דער דריטער פאר האבען געקעמפט פא[illegible] שאף מיט פינעצקין. דער קאמף האט געדויערט 20 מינוט און איז געבליבען אהן רעזולטאט. פי[illegible] נעצקי האט שוין געהאט פערלעגט זיין דאפעלטען נעלסאן אבער פאשאף האט זיך אויסגעהויבען און מיט פינעצקי'ן ארומגעלאפען פון דער ארענע. פינעצקי האט איהם געמוזט אפלאזען.

אין דער פירטער פאר האבען געקעמפט ווי[illegible] לינג מיט שטעקערן. אין דער 27 מינוט האט שטעקער געזיגט.

היינט קעמפען סאמסאן מיט שטיבארן, פי[illegible] נעצקי מיט קארש'ן, ווילינג מיט פאשאף'ן ביז [illegible] רעזולטאט און שטעקער מיט דער „שווארצע[illegible] מאסקע" ביז א רעזולטאט.

4

ווער איז די שווארצע מאסקע?

דער אטלעט הייסט ______

______

נאמען און אדרעס פון טרעפער ______

______

מעלדונגען

אגודת צעירי לומדי שעורי ערב ע"י פועלי אגודת ישראל לודז, פולנאצנא 22.

דערמיט מעלדען מיר אלע חברים, אז זונ-טאג פ' ואתחנן דעם 11 אויגוסט ד. י. פינקטלין 8 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פול-נאצנא 22 א חבר ם-פערזאמלונג וועגען דער טע-טיגקייט פאר די לעצטע 2 חדשים און א בעריכט פון אונזערע פארשטעהער אין דער שעורי ערב צענטראלע. רעפערענט ח' פ. אלטערמאן. פארזי-צער פון דער שעורי ערב צענטראלע. אלע חברים ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען.

די פערוואלטונג.

רעליגיעז סאציאליס[illegible]

אפטיילונ[illegible] 11

אין הסכם מיט'ן בעשלוס פון ועד פאדערע[illegible] מיר אויף אלע חברים און אנהענגער פון אונזע[illegible] בעוועגונג זיך צו רעגיסטרירען במשך פון דע[illegible] נאהענטסטע וואך אין סעקרעטאריאט פון 8—[illegible] א ווענד.

איבער'ן אטלאנטישען אקעאן קיין אמעריקא

איינדריקען פון א פאסאזשיר, וואס האט מיטגעמאכט די לופט-רייזע פון „צעפעלין“

נאך א 4-טאגיגער רייזע האט זיך די לופט-שיף „גראף צעפעלין“ אראפגעלאזט אויפ'ן אער-אדראם אין לעקהערסט נעבען ניו-יארק. די דאזיגע לופט-רייזע פון צעפעלין האט געדויערט ווייניגער, ווי די ערשטע, סך הכל 93 שעה, בעת צום ערשטען מאל איז דער צעפעלין געווען אין דער לופטען 111 שעה מיט 46 מינוט.

ביי די ברעגעס פון אמעריקא האבען גע-הערשט אומגינסטיגע ווינטען, צוליב וואס די שיף האט זיך לענגער געמוזט געפינען אין דער לופט. די שיף האט זיך שוין 7 אין אווענד (לויט דער אמעריקאנער צייט), ד. 5-טען ד. ח. בע-וויזען איבער'ן פעלד פון לעקהערסט און איז בעגריסט געווארען דורך טויזענדער פערזאמעלטע מענשען. דער פיהרער פון דער שיף ד"ר עקענער האט אבער בעשלאסען צו ווארטען ביז די לופט איבער'ן פעלד וועט אפגעקיהלט ווערען, ער האט דעריבער פערקרעכטע די שיף, איבער ניו-יארק און איז געפלויגען, ארומגערינגעלט פון 20 אמעריקאנישע עראפלאנען.

די איינוואוינער פון ניו-יארק זענען דורך ראדיא אינפארמירט געווארען, אז די שיף איז אנגעקומען און האבען בעזעצט אלע דעכער פון דער שטאדט. דאס פובליקום, וואס איז גראד ארויס פון די טעאטערס און קינא'ס האט בעזייט אלע גאסען, אזוי אז מ'האט געמוזט אפשטעלען דעם אויטא-פערקעהר. א יובעל-געשריי פון הונ-דערטער טויזענטער מענשען האט בעגריסט די דייטשע לופט-שיף.

דער „בלינדער פאסאזשיר“, וועלכער האט אנטיילגענומען אין דער רייזע, איז תיכף, ווי די שיף האט זיך אראפגעלאזט, ארעסטירט גע-ווארען, זיין נאמען ווערט געהאלטען בסוד, כדי איהם נישט צו מאכען קיין רעקלאמע. ער וועט באלד אפגעשיקט ווערען קיין אייראפא, וואו ער וועט מוזען שטעהן פאר א דייטשען גריכט.

דער ערשטער איז אויסגעשטיגען דער בע-ריהמטער פאלאר-פארשער ווילקינס, נאך איהם אלע אנדערע. איינער פון די שיף-פאסאזשירען, גראף מאנזשעלא דערצעהלט פאלגענדעס:

אונזער פראכטפולע רייזע האט זיך שיער נישט אנגעהויבען פאטאל, ריכטיגער זי איז שיער בכלל נישט צושטאנדגעקומען, בעת מ'האט די שיף ארויסגעפיהרט פון אנגאר, איז עפעס א פערשוין אראפגעשפרונגען פון אנגאר-סופים אין דער לאדקע פון דער שיף. ער האט געקאנט זיך אויסגליטשען און גע'הרג'עט ווערען אויפ'ן ארט. ער האט אויך מיט זיין קערפער געקאנט דורכרייסען דאס קייטעל פון דעם שיף-באלאן, און דאן וואלט די רייזע נישט געקאנט פארקומען מ'האט דעם בלינדען פאסאזשיר בעמערקט, מ'האט איהם תיכף ארייגעשלעפט און די גאנצע צייט געהאלטען פערשלאסען.

וועגען די ווייטערדיגע איינדריקען גיט איבער גראף מאנזשעלא:

דער טאג איז געווען א טריבער, דאס וועטער נישט זיכער, שטארקע געגען-ווינטען. אין דער קאזינע האבען זיך געווילט צוויי פאסא-זשירען, ווייזענדיג זייערע פרויען דאס בילד, וואס האט זיך געעפענט אונטער דער שיף. דאן זענען אלע אוועק זיך אפרוהען, ס'זענען נאר געבליבען עטליכע פערזאן, דערונטער דער 61-יעהריגער שווייצאר ווערנער שטאופאכער, וועל-כער האט בעשלאסען אומבעדינגט צו פליהען קיין אמעריקא. פון די 18 פאסאזשירען, וואס האבען זיך געפונען אויף דער שיף, האבען 8 אנטיילגענומען אין דער פריהערדיגער אומגע-לונגענער רייזע.

מיר פליהער איבער פראנקרייך, דאן איבער דעם מיטעללענדישען ים, ביי די ברעגעס פון שפאניען.

ווען ס'איז געווארען טונקעל, זענען אנגע-קומען הייסע ווינטען פון דער זייט פון אפריקא. אלע האבען זיך פערזאמעלט, כדי צו זעהן די סקאלעס פון גיבראלטאר.

דעם ערשטען אווענד זענען מיר געזעסען ביז שפעט אין דער סאלאן-קאבינע. עמיצער האט אנגעהויבען זינגען, און ביז איינס ביינאכט האבען הויך אין די וואלקענס געקלונגען נעגערישע מאטיווען, דייטשע און שווייצארישע פאלקס-לידער און [illegible] אמעריקאנישע שלאגערס.

[illegible] האבען זיך די פאסא-זשירען [illegible] גע נאך אין פיזשאמעס אנגעטאן. [illegible] דירט די ים-קארטע, כדי צו וויסען, וואו מיר געפינען זיך. אלע דעבאטי-רען איבער דער פראגע, ווען מ'וועט אנקומען קיין לעקהערסט. אייניגע דערלאנגען ראדיא-דע-פעשעס.

דעמזעלבען אווענד האבען מיר פון דער הויך געזעהן אין ים 4 וואלפיש.

דערווייל האט זיך דאס וועטער געביטען. מיר זענען געוואויר געווארען, אז ביים ברעג פון אמעריקע הערשען שטארקע ווינטען און רעגענס, און אז צוליב דעם וועלען מיר זיך אראפלאזען שפעטער, ווי מיר האבען גערעכענט. אבער שוין א פאר שעה נאכדעם, ארום האלב זעקס איז אי-בער דער שיף אדורך א רוף „ערד“! אין א ווילע ארום זענען מיר שוין איבער דעם ברעג פון אמע-ריקע. מיר זעהען פון אונטען מאסען מענשען און אויטאס. אלע שרייען און פאכען צו אונז מיט די טיכלעך. דאס איז דער לופט-פארט אין לעקהערסט. מיר מאכען א קרייז ארום דעם פארט און מיר פליהען ווייטער.

איבער פעלדער, לאנקעס און פארמעס פליהט אונזער גראנדיעזער פויגעל צו דער הויפט-שטאט פון די פאראייניגטע שטאטען. דאן זעהען מיר ווייטער דעם ברעג, פרעכטיגע גאסען און אונענד-ליכע רייהען אויטאס. עס בליצען אויף עלעקטרי-שע לאמפען און שיינווערפער. מיר פליהען איבער דעם פערגוויילונגס-פארק פון ניו-יארק, איבער קוני איילאנד. מיר הויבען אן זיך צו אריענטירען. פלוצים וואקסט פאר אונז אויס די קאלאסאלע פרייהייט-סטאטוע. דער פויגעל אין האנד פון דער סטאטוע פלאקערט אויף מיט א שטארק ליכט, די גאנצע שטאדט ווערט ווי איינגעטונקט אין ליכט. איבער'ן הודזאן פליהען לאדקעס און שיפלעך, די קליינע מאטאר-שיפלעך בעגריסען אונז מיט פייפען פון זייערע סירענעס. מיר זענען ארומגערינגעלט פון שיין פון רעפלעקטארען אונטען זענען די גאסען שווארץ פון מענשען. אונזער רייזע איז געענדיגט.

ווי אזוי קען מען אפעלירען

געגען אדמיניסטראטיווע שטראפען

לויט דעם נייעם געריכטס שטראף - פראצעדור

ס'זענען פערהאן א גאנצע רייהע פערברע-כענס, וועלכע אונטערליגען דער יוריסדיקציע נישט פון די אלגעמיינע אדער ספעציעלע געריכטען, נאר פון די אדמיניסטראטיווע ארגאנען.

הויפטזעכליך קומען דא אין בעטראכט געווי-סע געגענהאנדלונגען לגבי פערבאטען און געבא-טען, פאר וועלכע די בעשטימטע פערפליכטענדע אויסטאווען און פעראררדנונגען זעהען פאר אלס די הארבסטע שטראף-סאנקציע ארעסט ביז 3 חדשים עווענטועל א געלד - שטראף אין דער הויך פון 3 טויזענד זלאטעס.

דער נייער קאדעקס פון דער שטראף-פראצע-דור בעהאנדעלט אויך די רעכטליכע מיטלען, וועל-כע די פעראינטערעסירטע צדדים קאנען אנווענדען געגען די שטראף-בעשטימונגען, וואס זענען בנוגע זיי ארויסגעגעבען געווארען אויפ'ן סמך פון דער אזוי-גערופענער שטראף - אדמיניסטראטיווער פראצעדור.

לויט'ן ארטיקעל 618 קאן א פער'משפט'ער דורך אנ'אדמיניסטראטיווען מאכט-ארגאן אין משך פון 7 טעג נאכ'ן ארויסטראגען אדער מיטטיילען וועגען דער שטראף - בעשטימונג, ווענדען זיך צו דער זעלבער מאכט מיט אנ'ענטשפרעכענדער בקשה, אז מען זאל דעם ענין איבערווייזען דעם קרייז-געריכט.

אויב דער פער'משפט'ער איז מינדיעהריג ארער נישט סאט-פעהיג קאן פאר איהם אזא בקשה דע-לעגען זיין פאטער, מוטער, ווייב, אדער גע-צט ר-בעשטימטער פערטרעטער.

אין פאל, ווען די בעטרעפענדע אדמיניס-טראטיווע מאכט ענטזאגט זיך אנצונעהמען די בקשה וועגען איבערשיקען דעם ענין אין ארטיגען קרייז-געריכט, האט דער בעשטראפטער דאס רעכט אין משך פון 3 טעג נאכ'ן דערהאלטען די מעלדונג וועגען אפזאג די דערמאנטע בקשה דירעקט אהן דער פערמיטלונג פון דעם זעלבען אדמיניסטרא-טיווען מאכט-ארגאן צו דערלאנגען אין קרייז-גע-ריכט.

אין אזא פאל ווערט די פערקלאגטע שטראף-בעשטימונג נישט אויסגעפיהרט, סיידען די פער-ארדנונג, אויפ'ן סמך פון וועלכער די שטראף איז ארויסגעטראגען געווארען, זעהט דאס אויספיהרען פון אזא שטראף יא פאר.

ווי ס'זאל אבער נ ישט זיין איז דאס קרייז-געריכט אין אזעלכע פאלען נישט געבונדען מיט די ארויסגעגעבענע דורך די אדמיניסטראטיווע מאכט-ארגאנען שטראף-בעשטימונגען און ממילא קאן עס פער'משפט'ען דעם אנגעקלאגטען צו א פיל הארבערער שטראף.

געגען אורטייל פון קרייז-געריכט וועגען א שטראף-בעשטימונג פון אנ'אדמיניסטר. מאכט-ארגאן איז נישט פערהאן קיין אפעלאציע. מען קאן נאר דערלאנגען קעגען אזא אורטייל א קאסאציע אין העכסטען געריכט.

דאס דערלאנגען אזא קאסאציע האלט אבער נישט אויף דאס אויספיהרען פון פערקלאגטען אור-טייל, סיידען ס'האנדעלט זיך וועגען א פרייהייטס-ליכער שטראף (ארעסט).

רעדענדיג וועגען רעכטליכע פראצעס-מיט-לען, דארף אומבעדינגט אויך דערמאנט ווערען א זעהר וויכטיגער פרט, וואס די אויספיהר-פעראָרד-נונג פון מלוכה-פרעזידענט וועגען נייעם קאדעקס פיהרט איין אין דער אלגעמיינער געריכטס-שטראף פראצעדור.

לויט דער דערמאנטער פעראָרדנונג ווערט יעדער אורטייל, וועלכער איבערשטייגט נישט 3 טעג ארעסט אדער 150 זל. געלד-שטראף און פראצעסען, פאר וועלכע דאס געזעץ זעהט פאר אלס העכסטע שטראף ארעסט עווענטועל א געלד-שטראף ארויסגעטראגען אין אנ'ענטגילטיגער פארם.

ממילא איז קעגען אזא אורטייל קיין אפע-לאציע נישט פערהאן.

מען קאן אבער יא דערלאנגען א קאסאציע אין העכסטען געריכט.

די דאזיגע בעגרעניצונג וועט פערקלענערען אין א בעדייטענדער מאס די צאהל פראצעסען אין די אפעלאציע-אינסטאנצען. זי וועט אדער אממייסטען טרעפען די אימפערמעגליכע בירגער, וועל-כע זענען נישט ביכולת ארייצוטראגען קיין קא-סאציע-קויציעס אין דער הויך פון 100 זל. און צו אנגאזשירען אדוואקאטען, דורך וועלכע קאסאציעס קאנען נאר אויסשליסליך ארייגעטראגען ווערען.

י. אינפעלד

אריסטיד בריאן

(ענדע פון 5-טע זייט).

לא געווארען טיפער, רייכער, מוזיקאלישער. דער גרויסער מייסטער בריאן טרעט נישט אפט ארויס און טוט ער דאס יא, איז זיין איין און איינציגער מאטיוו: די סימפאניע פון שלום. זי געהט פון זיין רעפערטואר נישט אראפ. ער וויל, אז דער אנהויב פון זיין קאריערע זאל זיך גראמען מיט סוף... די עלטער זאל קרוינען דער יוגענד...

* * *

דער גאנצער פאליטישער וועג פון אריסטיד בריאן איז דער וועג פון אנ'אומרוה אין א זיינער אהער, אהין. ווידער אהער, ווידער אהין. קיינמאל שטעלט זיך דער אומרוה נישט אפ אין סעד קונדע לענגער, ווי די אויסרעכענונג פארערט פון איהם. א פערשפעטיגטע סעקונדע פאלשוועט דעם גאנצען מעכאניזם, אנ'איבעריגע סעקונדע ראט און רארט — און עס קייטעלט זיך מעהר נישט — עס געהט נישט.

עס איז שוין אנ'אלטע און בעקאנטע זאך: „החיים והמות ביד הלשון“.

אזא צונג, ווי בריאנס איז פשוט א גליק, וואס זי אגיטירט פאר שלום. ער איז דער אייבינער פארלאמענטאר, דער אייביגער פערהאנדלער, דער אייביגער רינגער, מיט איין וואָרט: דער געבוירע-נער דיפלאמאט. ער שטודירט פסיכאלאגיש דעם צוגאנג צו זיינע מענשען, קען אויסגעפינען יעדען פון זיי און „כאפט“, ווי א פיש אויף דער ווענדקע דעם גינסטיגען מאמענט, ווען מ'קען ביי זיי אויספיהרען.

בריאן האט וועגען זיך אליין געזאגט אנומעלט אין גענף:

„אליין בין איך א גאנץ רוהיגער מענשעל; כאפ איך צופעליג א געראנק, האלט איך איך ביי איהם!“

און „צופעליג“ — לאמיר זאגען — האט בריאן „געכאפט“ א געראנק, דער געראנק איז: וועלט-שלום, און ער האלט זיך ביי איהם, הלואי זאל ער איהם פערווירקליכען!

שאראדן און רעטענישן

לעזונג פון נומער 25.

ציר — איך (ציריך)

געלעזט האבען פאר' ריכטיגע ענטפער:

1) שמעון ראזענצווייג, זאמישא 26, 2 בילעטען אין קינא.

2) י. וועלמאנאוויטש, וואלטשאנסקא 177, 1 שט. טואלעט-זייף.

3) מאטילדא קעניגסבערג, צעגעלניאנא 59 1 שט. טואלעט-זייף.

4) מ. לערערמאן, גלובנא 42 2 טאפעל שאָקאלאד.

לעזונג פון נומער 26.

אוי — טאם — א ביל

געלעזט האבען פאר'ן ריכטיגע ענטפער:

1) הערמאן פריקער, 6-טען שערפען 28, 2 בילעטען אין יודישען טעאטער.

2) י. ליפקינד, פיעטריקאווער 28 2 בילעטען אין קינא.

3) רוזשא ארלאווסקא, טארנאווא 38, 1 שאכטעל פודער.

לעזונג פון נומער 27.

באן — קראט; באנק — ראט; באנקראט.

געלעזט האבען פאר'ן ריכטיגע ענטפער:

1) בעלא מילשטיין, פאנסקא 10, 1 פלאש קעלניש וואסער.

2) אברהם לערערמאן, קילינסקיעגא 47, 2 בילעטען אין קינא.

3) מ. בלאהאט, שיענקעוויטש 17 2 בילעטען אין יודישען טעאטער.

Nr. 28

עס האט א הויכע ארעל-טיטעל,
און איבער ים נאר הויך עס פליהט,
א יור צו סוף פערמאגט עס אפט,
און עינם צווי פונקט אינהערמיט.

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 28

פרעמיעס:

1) 2 בילעטען אין יודישען טעאטער.
2) 1 פלאש קעלניש-וואסער.
3) 1 שטיק טואלעט-זייף.

Nr. 29

דריי קלאנגען פערמאגט עס:

דער ערשטער קלאנג איז א לייכט אלקאָ-האל-געטראנק; דער צווייטער קלאנג; אונטערשייעט זיך פון ערשטען, וואס אנשטאט'ן „ר“ האט ער א „ה“ און דער דריטער קלאנג איז דער נאמען „יאן“ אויף פראנצויזיש.

צוזאמען ווערט עס א מקום מקלוט פאר א ביסעל יודען אין רוסלאנד.

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 29

פרעמיעס:

1) 2 בילעטען אין יודישען טעאטער.
2) 1 פלאש קעלניש-וואסער.
3) 2 בילעטען אין קינא.

Nr. 30

דאס ערשטע בעדייט אויף א פערטעל.
דאס צווייטע בעדייט אויך א סעריע.
און ביידע צוזאמען איז א מין ראמער.

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 30

פרעמיעס:

1) א שאכטעל פודער.
2) 2 טאפעל שאקאלאד.
3) 1 שטיק טואלעט-זייף.

בעמערקונג: די קופאנען מיט די געלעזטע שאראדע, בעט מען אבצוגעבען אין קאנטאר-טען מיט אנגעגעבענע נעמען און אדרעסען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט“ ביז מיטוואך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה בגורל וועלען אין קומענדיגען פרייטאג-נומער פערעפענטליכט ווערען.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקה. בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע.

אנדזשעיא 5, טעל. 59-40

נעמט אן פון 8–2 נאכמ. און פון 5–9 אווענד. בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

Dr. med.
H. LAJCHTER
צאהן-כירורג
דיזאסלע-, קין-, גימען-, און צונג-קראנקהייטען.
Konstantynowska 9.
telefon 49-66
d 1½—5 po pol. 4604

Dr. med.
W. EYCHNER
גינעקאלאג=אקושער
זגערזשער 11.
טעל 34-72
נעמט אן פון 6—8 אווענד.

Dr. med.
L. Pikielny
אוראלאג
ספעציעל ארצט פאר נירן בלאזן-און הארן - קראנק.
NAWROT 8
tel. 19-90
עמפפאנגט פון 4—7 אוו.
נעמט אויך אן אין דער לעטשניצע „Zdrowie„ נאוואמיעסקא 3 פון 12½ ביז 2 זייגער נאכמ.

Dr.
HELLER
[illegible]
נאוואמיעסקא 2 טעל. 80.
[illegible]

Dr. med.
M. Kerszner
קינדער = קראנקהייטען
זשעלאנא 16
טעל. 51-96
צוריקגעקעהרט
נעמט אן אין דער לעטשניצע בושעושינער 11

דעם **„נייעם פאלקסבלאט"**
איז צו בעקומען טעגליך פון 7 פריה ביז 11 אוו.
ביים ציימונגס-עקספעדיטאר
לייביש דזשאלאווסקי
46 זגערזשער 46

קאליגראף
ל. בערמאן
(דער יונגער) וואוינט איצט
זאוואדזקא 1,19-ער
שטאק, און לערנט אויס שעהן און שנעל שרייבען.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און ענצטליך=דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16=33.

ד"ר ראקאווסקי נאז האלז, אויערן קר.	10—11 2—3 7—6
ד"ר רושאנער הוים און געשלעכטס קר.	10—11 1—2
ד"ר גאלדשטיין- אויגען-קראנקהייטען פאלאק	1—2 7—8
ד"ר יוסטמאן נערווען קראנקהייטען	12—2 חוץ זונ.
ד"ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען	10-12 4-5
ד"ר פאפיערני פרויען און געבורטס-הילף	11½-1 5-6
ד"ר קאנטאר כירורגישע-קראנק.	4½-5½ זונ. 1—2
ד"ר ווינבערג אינ. הערץ לונגען	12—1, 6½—7½
ד"ר סמואל רענטגען	12—2, 4—6
א. גרינדענשיק צאהן-ארצט	3—7
נ. ראזעס צאהן-ארצט	8—2

צאהן-טעכניק, בעליכטונגען, קוואצלאמפע, מאסאזש א.א.וו. ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען=אינסטיטוט
הײלונג פון הויט קראנקהייטען פון קאפ (פארך) מיט ר' נמנטגענשטראלען, פאר בעשטראלונג און דורכליכטונג, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע מעגליכע אנאליזען. א קורס פאר שטאמלער. אימפונגען געגען שארלאך (שקארלאטין) פון 4—5 נאכמ.
די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג
ווזיט אין דער שטאט.
ערצט.-קאסמעטיש. גאבינעט
פרל. מארקוס נעהמט אן פון 5—7 אווענד

Dr. Z. Rakowski
ספעצ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה
קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81.
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע, זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3.

DR. MED.
A. URYSON
אינערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.
Konstantynowska 20, telef. 35-85.

שפארט-געלד!
קויפט
שירמס, שטעקענס
נור אין דער ווערקשטעל
ס. פייגענבוים, נארומאוויטשא 19
ווייל איהר קענט דארט קויפען מיט
25% ביליגער ווי איבעראל.
אכטונג! ס'ווערן אנגענומען אלערליי רעפעראטורן און דעקונג.

עלטערן!
אין מען לאנג ערווארטעטע
הדר=שולע
ערווארטען עקזיסטירענדע אנגענעמטען
קינדער האט לערנען און פאושעכנע שולעס צו לערנען: חומש, רש"י, נ"ך, משניות, גמרא, היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריות ועלבסט צוזאמענשטעלען, ס'ווערען אויך אנגענומען אנפאנגער פון 5 יאהר אן, ווי ס'ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עברי, א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! ——— צוגענגליכע פרייזען!
מנהל יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ וואלנאשטשי 6 קווער אס. שם רעכטס 2

---

44 **וויכטיג פאר מחותנים** 44
קויפט נישט קיין
מעבעל
בעפאר איהר איבערציינט אייך נישט אין מיין מעבעל-געשעפט
גדאנסקא (דלוגא) 44
Ch. LAZNIK, tel. 62-56
נאר ביי מיר קענט איהר קויפען מעבעל שיין, גוט און ביליג.
44 בעמערק. אויך קויף איך פערשידען מעבעל, דיוואנעס, פעלצען, נייעמאשינען און צאהל די העכסטע פרייזען.
געדענקט, 44 נאר 44

בעקאנטמאכונג.
דער פריזיר-אטעליך פיעטריקאווער 17
(אין הויף) דאמען= און הערען=סאלאן
ווערט איצט געפיהרט אונטער דער פאכמענישער לייטונג פון געוו. מיטארבייטער פון
ט. יאקובאוויטש, 6-טען שערפיען 1
עדמונד פיענקניעווסקי
און געוו. מיטארבייטער פון קראקויער זיעלאנא 5
ראמאן קאספרושאק
מיט אכטונג
הויך-קאנקורענץ-פרייזען!
עדמונד פיענקניעווסקי, ראמאן קאספרושאק

ד"ר מעד. **שמעון גאלדרינג**
רענטגענאלאגישער גאבינעט
9 פאלודניאווא 9, טעל. 27-64
נעמט אן פון 11½ ביז 2½ נאכמיטאג
און פון 7 – 8½ אין אווענד. 4868

Dr. MED. **J. BETTE**
ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע-און קינדער-קראנקה.
פיעטריקאווער 6, טעל. 44=95.
נעמט אן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אווענד.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
בושעושינער 11, טעלעפאן 37=63
אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד"ר אימיך נאז, האלז, אויערן קר.	3½—4½
ד"ר קערשנער קינדער-קראנקה.	9-11 3-4½
ד"ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	12—2
ד"ר לוביטש הוים און געשלעכטס-קר.	12½—1½
ד"ר שמירגעלד נערווען און גייסטיגע קר.	1—2
ד"ר גאלדבלאט אויגען-קראנקה.	12½—1½
ד"ר חיים כירורגישע קראנקהייטען	2—3
ד"ר שמערלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	3½—4½

סכיכט-פעראפיס, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א.א. ווי פאקען-שטעלן, קינסטליכע בארג-זון-בעשטראהל.אינ-שפריצונגען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפערצ. אויף פערלאנג וויזיטען אין שטאט. און לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען. אויך פלעגמט און בלוט
אימפונגען געגען שקארלאטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען=אינסטיטוט.
ד"ר לאזשינסקי סטאמאטאלאג
צאהן-ארצט 10—1 3—6
קינסטליכע צייהן, קראנען, פלאמבען א. א. וו.
די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג

SZKOŁA PRZEMYSŁOWA
T-wa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów
w Łodzi, ul. Pomorska 46/48
אבטיילונגען:
מעכאנישע, עלעקטראטעכנישע און וועבעריי.
אנמעלדונגען נעהמט אן די קאנצעלאריע טעגליך פון 10—2 נאכמ.

PALMA-PATENT

וויכטיג פאר לעטניקעס
אנשטאט זיך צו בארגען א בעט אויף אבנוץ=געלד
קויפט בעסער פאר'ן זעלבען געלד
אנ'עכט פאטענטירט בעט מיט א מאטראץ
PALMA-PATENT וואס איז פערזעהען מיט דער שוץ-מארק
פאר וועלכען מיר גאראנטירען אויף 3 יאהר.
אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל
ניקעל-בעטען, אמעריקאנקעס,
ניקעל-קינדער-בעטען, קינדער=וועגעלעך,
טיש=בעטען, קינדער=בענקעלעך
טעטער-טאס. אויף רעדלעך.
מאטראצען געבעטע, שאסקאווע און קאנאדיסקע
קאזעטקעס און **טאפטשאנעס**
בעמ.: בעטלעך מיט וועגטלעך ווייס און ברוין 17 זל., פאלאווע-בעט. 14 זל.
רעיעלע בעהאנדלונג, פאבריקס=פרייזען, זעמטליכע רעפעראטורן.
הורס לאדז, פאלנאצנא 24, טעל. 31-85. דעטייל

די גאסען=זינגערין ROSITA — היינט — און פאלגענדע טעג!
שפאנענע 10-אקטיגע דראמע, געשאפען אויפ'ן גרונד פון לעבען פון א יונגע פרוי. פערשטויסען פון דער גאס גלייך אין די ארימס פון פערגעניגענס.
MARY PICKFORD אין דער הויפטראלע
אכטונג! דער פילם ווערט אילוסטרירט מיט **געזאנג**
נעקסטער פראגראם: „די ליבע פערבלענדעט" אין די הויפט-ראלען:
Konrad Veidt, Lil Dagover, Emil Jannings i inni

Kino Spółdzielni
Sienkiewicza 40.
אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יו"ט 2 נאכמ., לעצטער סעאנס 10 אוו.
אויפ'ן 1. סעאנס – פרייזען פערקלענערט
קינא אין גארטען

„קייטען" (KAJDANY)
היינט און פאלגענדע טעג
גרויסע פרעמיערע!
מעכטיגע און שוידערליכע דראמע אונטער'ן נאמען:
—אין דער— הויפט=ראלע **GEORGE O'BRIEN**
דער נעכסטער פראגראם: **„וואויל יזעטער"**
פערשטארקטער ארקעסטער. דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט. פערשטארקטער ארקעסטער.

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26, ביים פלאץ קאשטשעלני
פערשטארקטער ארקעסטער.
דער זאל ווערט מעכאניש ווענטילירט.

לאָדז, 9 אויגוסט 1929

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 9 אויגוסט 1929

כמעט אַלע פעלקער

נאָטיצען

פון ד"ר ז. קאַדיש

איך וויל דאָ געבען אַ קורצען אַלגעמיינעם איבערבליק איבער די נייע אויסגראָבונגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אין ארץ־ישראל אין פערגאַנגענעם יאָהר.

מען גראָבט איצט אין פערשידענע ערטער אין ארץ־ישראל, און עס קומען אָפט מעלדונגען אין די צייטונגען וועגען דער און יענער ענטדעקונג, וואָס איז געמאַכט געוואָרען. די דאָזיגע מעלדונגען זענען, אָבער, מעהרסטענס אומגענויע, און מען קען זיך אויף זיי ווענען פערלאָזען.

נאָר אין די פאַך־זשורנאַלען און אין די ביולעטינס, וואָס די אַרכעאָלאָגישע געזעלשאַפטען גיבען אַרויס, קומען זיכערע בעריכטען וועגען די נייע אַרכעאָלאָגישע ענטדעקונגען. די דירעקטאָרען פון די אַרכעאָלאָגישע עקספּעדיציעס גיבען איצט אַזעלכע אַלגעמיינע בעריכטען וועגען אַלץ, וואָס איז אויסגעגראָבען געוואָרען אין פערגאַנגענעם יאָהר אין ארץ־ישראל, און איך וויל עס דאָ איבערגעבען בקיצור.

אייד'ער אָבער איך הויב אָן שרייבען וועגען די אויסגראָבונגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אין דעם יאָהר 1928, וויל איך פריהער געבען אַ שטר־קעל הקדמה וועגען דער וויסענשאַפטליכער אויס־פאָרשונג פון ארץ־ישראל בכלל.

* * *

די אמת'ע גרינדליך־וויסענשאַפטליכע אויספאָר־שונג פון ארץ־ישראל איז נישט מעהר ווי אַ 50—60 יאָהר אַלט, הגם פּיאָנער־אַרבייט איז אויף דעם דאָזיגען געביט געטון געוואָרען שוין מיט הונ־דערט יאָהר צוריק. שוין אין יאָהר 1835 האָט אַ געלעהרטער רייזענדער געזוכט צו פאָהרען מיט אַ שיף אויף דעם ים־המלח און אויסצופאָרשען זיי־נע ברעגען. אָבער ער איז געפאַלען אַ קרבן פון דעם פיבער. פּונקט אַזוי זענען געשטאָרבען פון פיבער נאָך צוויי אַנדערע פאָרשער, וועלכע האָבען אַביסעל שפּעטער אונטערגענומען די זעלבינע אַר־בייט.

די געאָגראַפישע אויספאָרשונג פון ארץ־ישראל האָט זיך אָנגעהויבען שוין אין די ערשטע יאָהרען פון 19־טען יאָהר־הונדערט. אַ פעסטען פונדאַמענט פאַר דעם האָט ערשט געלעגט דער אַמעריקאַנער פאָרשער עדוואַרד ראָבינזאָן אין די יאָהרען צווי־שען 1838 און 1852. אָבער גרינדליך האָט עס ערשט געטון „דער פּאַלעסטיין עקספּלאָריישאַן פאָנד“ — אַן ענגלישע געזעלשאַפט פאַר דער אויספאָרשונג פון ארץ־ישראל, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1865, די דאָזיגע געזעלשאַפט, די ערשטע אין דער וועלט פאַר דעם צוועק, האָט געלאָזט מאַכען אַ גענויע וויסענשאַפטליכע אויסמעסטונג פון דעם אויבערפלאַך פון דעם לאַנד. איינער פון די, וועלכע האָבען דורכגעפיהרט די דאָזיגע אַרבייט, איז געווען דער בעריהמטער לאָרד קיטשנער, וועלכער איז נאָך דעמאָלט געווען אַ יונגער לייטענאַנט.

אין יאָהר 1877 איז געגרינדעט געוואָרען נאָך אַ געזעלשאַפט פאַר דער אויספאָרשונג פון ארץ־ישראל. דאָס איז דער „דייטשער פּאַלעסטינאַ פאַר־איין“. די ענגלישע געזעלשאַפט האָט גענאָם אויס־געמעסטען די מערב'דיגע העלפט פון ארץ־ישראל. דאָס איז פאַרגעקומען אין די אַכציגער יאָהרען פון פאַ־ריגען יאָהר־הונדערט. שפּעטער אַביסעל, אין די ניינציגער יאָהרען, האָט דער דייטשער פּאַלעסטינאַ פאַראיין פאָרטגעזעצט די דאָזיגע אַרבייט און געלאָזט אויסמעסטען דעם מזרח'דיגען טייל פון ארץ־ישראל דעם עבר־הירדן.

אָבער נישט מיט'ן אויסמעסטען אַליין איז מען אָפּגעקומען. מ'האָט נאָך אויך אויף פערשידענע אַנדערע וועגען און אופנים געפאָרשט דאָס לאַנד, די נאַטור פון דעם לאַנד און דעם לעבען פון זיינע איינוואוינער, פון די פויערים אין די דערפער און פון די בעדואינער אין די סטעפּעס.

* * *

עס איז דערפאַר קיין וואונדער נישט, אַז נאָך דעם ווי מ'האָט אַביסעל אויסגעפאָרשט דאָס, וואָס עס געפינט זיך אויף דעם אויבערפלאַך פון ארץ־ישראל, האָט מען אויך אָנגעהויבען זוכען און גראָבען אונטער דעם אויבערפלאַך פון דעם לאַנד. ס'האָט שוין געהאַט רעכאַלט אויסגעגראָבען פון די שאָטענע חורבות אונטער דער ערד די אַמאָ־ליגע ציוויליזאַציעס פון עגיפּטען און פון מעסאָפּאָ־טאַמיע (בבל און אשור) איז עס דעריבער געווען נישט מעהר ווי נאַטירליך, אַז מ'זאָל אָנהויבען גראַ־בען אויך אין ארץ־ישראל און מ'זאָל זוכען אין איהרע פערשאָטענע חורבות מאָנומענטען פון דער ציוויליזאַציע און דער געשיכטע פון דעם לאַנד פון אַלטע צייטען.

די ערשטע אָנצוהויבען אויסגראָבען ארץ־ישראל זענען ווידער געווען די ענגלענדער. די שוין פריהער דערמאָהנטע געזעלשאַפט „פּאַלעסטיין עקספּלאָ־ריישאַן פאָנד“. נאָך די ענגלענדער זענען געקומען באַלד די דייטשען. שוין אין די אַכציגער יאָהרען פון פאַריגען יאָהר־הונדערט האָבען די דאָזיגע צוויי געזעלשאַפטען אָנגעהויבען גראָבען אין ארץ־ישראל. אָבער סיסטעמאַטישע אויסגראָבונגען האָבען זיך ערשט אָנגעהויבען מיט דעם יאָהר 1890. אין דעם דאָזיגען יאָהר האָט די דערמאָהנטע ענגלישע געזעל־שאַפט געשיקט דעם בעריהמ[..] ענגלישען אַרכעאָ־לאָג פלינדערס פּעטרי, ער זאָל אויסזוכען אין דרום פון ארץ־ישראל אַ פּאַסיגען [..]רט אויסצוגראָבען.

פלינדערס פּעטרי איז מעהרסטענס בעקאַנט מיט זיינע אויסגראָבונגען אין עגיפּטען. ער האָט, אָבער, אויך געלעגט דעם פונדאַמענט פאַר דער סיסטע־מאַטישער און וויסענשאַפטליכער אויסגראָבונג פון ארץ־ישראל.

מ'האָט שוין פון אַ צייט פריהער איינגעזעהן, אַז אונטער די אַנגעשאַטענע בערג אין ארץ־ישראל. און אויך אין אַנדערע לענדער פון דעם אָריענט, ליגען חורבות פון די אורעלטסטע צייטען, די אַראַ־בער רופען אַזאַ באַרג טעל (תל), אַ טעל האָט געוויסע כאַראַקטעריסטישע פאָרמען, און מ'קען לייכט דערקענען, אַז דאָס איז נישט קיין נאַטירליכער באַרג, דערצו נאָך דאַרף מען נאָר אַ גראָב טון, געפינט מען באַלד דאָ און דאָרטען שטיקער פון אַן אַלטען מויער און איך שערבעלעך אַלערליי, הכלל מ'דאַרף נאָר אָנהויבען גראָבען אין די „טעל'ס“, זעהט מען באַלד, אַז דאָרטען ליגען פערשאָטענע וואוינונגען, וואו מענשען האָבען אַמאָל געפיהרט אַ ציוויליזירטען לעבען.

פלינדערס פּעטרי האָט אָנגעהויבען גראָבען אַזאַ טעל אין דרום פון ארץ־ישראל (טעל־על־העסי), און עס האָט זיך באַלד אַרויסגעוויזען, אַז דאָרטען ליגט פערשאָטען די אַמאָליגע שטאָט לכיש, וואו סנחריב האָט געהאַלטען זיין הויפּט־קוואַרטיר, ווען ער האָט מאַרשירט אויף ירושלים. נאָך דעם, ווי מען האָט דריי יאָהר געגראָבען אין יענעם טעל, האָט זיך איינגענעבען דאָרטען צו ענטדעקען די „שיריים“ פון אַכט שטעט, וואָס זענען געלעגען איינע אויף די אַנדערע.

פון וואַנען, אָבער, קומט אַזאַ טשיקאַוועס זאַך, ווי שטעט געבויט איינע אויף די אַנדערע!?

דאָס, זאָגען די אַרכעאָלאָגען, לאָזט זיך לייכט

פאָרשען וויסענשאַפט־ליך ארץ־ישראל

ערקלערען פון דעם אופן, ווי אַזוי מ'האָט פאַר־צייטען געבויט הייזער אין די מזרח־לענדער. די מויערען און הייזער פון די אַמאָליגע שטעט אין דעם אָריענט זענען געווען געבויט פון ציגעל. אָפּטמאָל נאָר איז דער אונטערשטער טייל פון אַ וואַנד געווען פון שטיינער. זייטער, אָבער, איז אַלצדינג געווען פון ליימענע ציגעל, וואָס מ'האָט געטריקענט אין דער לופט. די דאָזיגע ציגעל פלעגען אין פער־לויף פון דער צייט וויך ווערען פון דעם רעגען און דעם ווינט און פלעגען זיך דורכמישען אין אַ קאַשע צוזאַמען מיט דער בלאָטע, וואָס פלעגט זיך קלויבען אויף די גאַסען, פלעגט פון דער דאָזיגער קאַשע ווערען אַזוי אַ־ום אַ דיקע שיכט ערד, אויף וועלכער מ'פלעגט שפּעטער בויען נייע הייזער און אַ נייע שטאָט.

דער מזרח־מענש ווייסט איבערהויפּט נישט פון צוגרייטען פאַרזיכטיג דעם באָדען, אויף וועלכען ער בויט זיין הויז. ער מאַכט בלויז גראַד דעם אָרט און בויט. ליגען דאָרט שטיקער פון אַמאָליגע, אַלטע בנינים, מאַכט ער גאָר קיין שאלות נישט און נוצט זיי אויס פאַר זיין נייעם בנין. קיין טיפע פונדאַ־מענטען מאַכט דער מזרח־מענש נישט. דאָס איז נאָר אויך נישט נויטיג. וויל דאָס הויז בעשטעהט, געוועהנליך, פון איין שטאָק, וואָס עס ליגט אונטער זיין הויז קימערט איהם אויך נישט. ווערען די הייזער חרוב פון רעגען, פון שטורעם אָדער דורך אַ מלחמה, מאַכט מען זיך גאָר קיין גראָהע האָר נישט און מ'הויבט גאַנץ רוהיג אָן בויען נייע הייזער אויף די חורבות. אַזוי אַרום איז עס פערשטענדליך, פאַרוואָס מ'גראָבט אויס שטעט, וואָס זענען געלעגען איינע אויף די חורבות פון די אַנדערע.

אַ חוץ לכיש האָבען די ענגלענדער געגראָבען נאָך אַנדערע טעלס אין דרום פון ארץ־ישראל. בעך זונדערס וויכטיג און רייך אי [..]רע ולטאַטען איז גע־ווען די אויסגראָבונג פון גזר, די אַלט־כנעני'שע שטאָט, וועלכע פרעה האָט איינגענומען און אַוועק־געגעבען אַלס נדן צו שלמה'ן (מלכים א, קאַפּ. ט' 16)

בעת די ענגלענדער זענען געווען פערנומען, גראָבענדיג די טעלס אין דרום, האָבען די דייטשע זיך גענומען צו די טעלס אין צפון, אין'ם טאָל יזרעאל. דאָ האָט פּראָפעסאָר זעלין שוין אין 1901 און 1903 אויסגעגראָבען די אַמאָליגע כנעני'שע שטאָט ת ע נ ך, און דער אונזשענער שוהמאַכער, וועלכער האָט אויסגעמאָסטען דעם עבר־הירדן, האָט פון 1903 ביז 1905 אויסגעגראָבען מ ג י ד ו. אין אָט די ביידע ערטער האָט מען אויסגעגראָבען אַ מאַסע ווערטפולע זאַכען, וועלכע דערצעהלען אונז פון דעם אַמאָליגען לעבען אין ארץ־ישראל, בשעת יודען האָ־בען זיך דאָרטען בעזעצט און נאָך טויזענדער יאָה־רען פריהער.

דערצעהלען דאָ באַריכות וועגען די אַלע זאַ־כען, וואָס מ'האָט געפונען אין די חורבות פון גזר, תענך און מגידו איז נישט מעגליך, וויל מ'וואָלט דאַרפען שרייבען וועגען דעם צעהנדלינגער אַרטיק־לען.

דער זעלביגער דייטשער געלעהרטער ערנסט זעלין, וועלכער האָט אויסגעגראָבען תענך, האָט אויך אויסגעגראָבען ש כ ם און י ר י ח ו און דאָרטען געפונען אַ סך זאַכען, וואָס וואַרפען אַ ניי ליכט אויף דעם לעבען פון די כנענים און די יודען פאַרצייטען.

אויך די אַמעריקאַנער נעהמען איצט אַ וויכטי־גען אַנטייל אין די אויסגראָבונגען פון ארץ־ישראל. שוין צוואַנציג יאָהר ווי אַן עקספּעדיציע פון „האַר־וואַרד יוניווערסיטי“ גראָבט אין די חורבות פון שומ־רון, די אַמאָליגע הויפּט־שטאָט פון מלכות ישראל. אַ צווייטע אַמעריקאַנער עקספּעדיציע גראָבט אין דעם טעל, וואו עס ליגט פערשאָטען די אַמאָליגע יודישע שטאָט „קרית ספר“. נאָך אַנדערע עקספּעד־דיציעס גראָבען אין אַ סך אַנדערע ערטער.

כמעט אַלע פעלקער זוכען איצט זיך צו בעך־טייליגען אין דער אַרכעאָלאָגישער אויספאָרשונג פון ארץ־ישראל. עס קומען כסדר צו נייע געזעלשאַפטען און נייע אַרכעאָלאָגישע עקספּעדיציעס. אפילו יודען, וועלכע זענען ביז איצט געשטאַנען פון ווייטען, הויבען אָן זיך צו בעטייליגען צופיסלעך אין דער דאָזיגער וויסענשאַפטליכער אַרבייט. יודען וואָלטען מסת־מא גענומען נאָך אַ גרעסערען אַנטייל אין דעם, ווען זיי וואָלטען געהאַט די פינאַנציעלע מיטלען, וואָס די אויסגראָבונגען פאָדערען, אָבער אויף צו געבען געלד פאַר דער אַרכעאָלאָגישער אויספאָר־שונג פון ארץ־ישראל זענען יודישע גבירים נאָך נישט דערוואַקסען.

מענשליכע קולטור

פון ל. באָראָדולין

ווי אַלט איז דער מענש אויף דער ערד און וואָס זענען געווען די שטופען פון ענטוויק־לונג פון דער מענשליכער קולטור?

אַרכעאָלאָגיע זוכט צו געבען די ענטפערים אויף אָט די פראַגען, און באַזירט זענען די ענטפערים אויף דעם מאַטעריאַל וואָס ווערט אַרויסגעגראָבען פון אונטער דער אויבערפלאַך פון דער ערד.

דורך אויסגראָבונגען האָט מען ענטדעקט די שאַרבענס און די סקעלעטען פון אַמאָליגע מענש־ליכע מינים. נעבען זיי האָט מען געפונען די גע־וועהר און געצייג, וואָס אָט די מענשען האָבען געמאַכט, און דאָס גיט אַ בילד פון דער שטופע פון זייער קולטור. מען האָט דאָרטען אויך געפו־נען די ביינער פון די חיות, נאָך וועלכע יענע מענשען האָבען זיך געיאָגט און וועלכע זיי האָבען פערבריכט אַלס שפּייז, — און אָט די ביינער ווייזען, וועלכע מינים חיות עס האָבען אין יענער צייט עקזיסטירט און וועלכע שטופע פון ביאָלאָ־גישער עוואָלוציע עס האָט דאַן געהערשט. און די פלאַסטען פון דער ערד, וואו מען האָט די אַלע זאַכען געפונען, גיבען אָנצוהערען וועגען דער עפּאָ־כע, ווען דאָס איז פאָרגעקומען און וועלכע מענש־ליכע מינים עס האָבען געהערשט פריהער און וועלכע שפּעטער.

דער גאַנצער אַרכעאָלאָגישער מאַטעריאַל, וואָס איז ביז נישט לאַנג צוריק אָנגעזאַמעלט געוואָרען, האָט געגעבען גענוג גרונט פאַרצושטעלען זיך אַזאַ בילד וועגען די שטופען פון ענטוויקלונג פון מענש־ליכען מין און וועגען די שטופען פון ענטוויקלונג פון זיין קולטור:

מען שטעלט זיך פאָר, אַז מיט עטליכע הונ־דערט טויזענד יאָהר צוריק האָט אויף דער וועלט, איבערהויפּט אין אייראָפּא, געהערשט דער מענש־ליכער מין, וועלכען מיר רופען איצטער די נעאַנדער־טאַלען (וויל די ערשטע ביינער פון אָט דעם מענשליכען מין האָט מען געפונען אין נעאַנדער־טאַל, דייטשלאַנד). די נעאַנדערטאַלען זענען נישט געווען אַן אַנדער מענשליכע ראַסע, נאָר גאָר אַ גאַנץ אַנדער מענשליכער מין. מיט זיין קערפּערליכען געבוי און מיט זיינע גייסטיגע כוחות, איז ער געשטאַנען אויף אַ פיל נידריגערער שטופע פון ענטוויקלונג, ווי די איצטיגע מענשען, די נע־אַנדערטאַלען האָבען בעשאַפען די ערשטע שפּור־רען פון קולטור. זיי האָבען אָנגעהויבען מאַכען כלים, געצייג און געוועהר פון האָלץ, שטיינער און ביינער. שטיינער זענען געווען דער הויפּט־מאַ־טעריאַל, פון וועלכע זיי האָבען זייער קולטור גע־בויט.

די נעאַנדערטאַלען האָבען עקזיסטירט אויף דער ערד הונדערטער טויזענדער יאָהרען, און ביס־לעכווייז, שטופענווייז האָבען זיי זייער קולטור ענט־וויקעלט. וואָס ווייטער מיט דער צייט אַלץ פער־שידענאַרטיגער, אַלץ קאָמפּליצירטער און אַלץ דעד־ליקאַטער אויסגעאַרבייט זענען געווען זייערע כלים, געצייג און געוועהר. די פּרעהיסטאָרישע צייטען ווערען איצטער צוטיילט אויף צוויי הויפּט־עפּאָכען: די פּאַלעאָליטישע, אָדער אַלטשטיין עפּאָכע, און די נעאָליטישע, אָדער ניישטיין עפּאָכע, און יעדע פון זאָט די עפּאָכען ווערט נאָך צוטיילט אויף קלע־נערע פעריאָדען, — יעדער פעריאָד לויט דער שטופע פון זיין קולטור, ווי עס דריקט זיך אויס דורך די כלים. געצייג און געוועהר, וואָס מען האָט דאַן געמאַכט.

וועגען דעם, ווען עס זענען די ערשטע פאַר־שטעהער פון די איצטיגע מענשליכע מינים ערשינען אויף דער ערד, — אויף דעם איז קיין בעשטימ־טער ענטפער נישטאָ. די קראָ־מאַנאָנען פון זיד־פראַנקרייך ווערען בעטראַכט אַלס די ערשטע פאַר־שטעהער פון די איצטיגע מענשליכע מינים, און צום ערשטען מאָל זענען זיי ערשינען אויף דער אַרכעאָ־פון דער וועלט געשיכטע מיט אַן'ערך 25 טויזענד יאָהר צוריק. און יעדענפאַלס נישט מעהר ווי מיט פופציג טויזענד יאָהר צוריק. אַזוי האָט מען ביז איצטער געגלויבט.

די בידאיצטיגע אַרכעאָלאָגיע האָט אָבער נישט געגעבען קיין ענטפערים אויף פיל פראַגען, וואָס זענען אַרויסגעשוואומען פון איהרע איינענע טעאָ־ריעס. מיר ווייסען נישט, צב"ש, וואָס מיט די נע־אַנדערטאַלען איז געוואָרען, צי זיי זענען אינגאַנצען אונטערגעגאַנגען, ווי די דינאָזאַורען פון אַמאָל, אָדער האָבען זיך ביסלעכווייז ענטוויקעלט אין העד־כערע מענשליכע מינים, ווי די אַמאָליגע קליינינקע פערדלאַך מיט פיר פינגער אויף יעדען פיס. און מיר ווייסען נישט פון וואַנען עס זענען פּלוצים געקו־מען די ערשטע פאַרשטעהער פון דעם איצטיגען מענשליכען מין. און נאָך פראַגען זענען דאָ, אויף וועלכע מיר האָבען קיין ענטפערים אין אַרכעאָלאָגיע נישט געפונען.

אָבער די צייט שטעהט נישט אויף איין אָרט און עס שטעהען נישט אויף איין אָרט די זעלבע וויסענשאַפטליכע טעאָריעס.

נישט לאַנג צוריק האָט ד"ר פרי געמאַכט אין דער „טיימס“ אַ קורצען סך־הכל וועגען די אַרכעאָ־לאָגישע אויסגראָבונגען וואָס זענען פאַר די לעצ־טע צעהן יאָהר דורכגעפיהרט געוואָרען, און אָנגעד־וויזען דערויף, ווי אַזוי אונזער בליק אויף די פּאָסירונגען פון אַמאָל מוז זיך ענדערען אונטער דעם דרוק פון דעם נייעם מאַטעריאַל, וואָס איז

איז אַ סך עלטער, ווי מען האָט פריהער געמיינט

פאַר די לעצטע יאָהרען אויסגעגראָבען געוואָרען אין אייראָפּא, אין אַזיען, אין אַפריקע און אין אַמעריקאַ.

עס ווייזט זיך אַרויס, אַז אונטער די פלאַסטען, וואו עס האָבען זיך געפונען כלים, געצייג און געוועהר וואָס האָבען בעלאַנגט צו אַ קולטור־עפּאָכע פון די נעאַנדערטאַלען, — אונטער אָט די פלאַסטען האָט מען געפונען אַנדערע, און דעריבער עלטערע פלאַס־טען, מיט שאַרבענס און ביינער פון מאָדערנע מינים מענשען. אַזוי אין איין טייל, אַזוי אין אַ צווייטען, אַזוי אין אַ דריטען און אַזוי אין אַ פערטען טייל פון דער וועלט.

אָט די אויסגראָבונגען ווייזען אָהן דערויף, אַז דער מאָדערנער מענשליכער מין האָט עקזיסטירט אויף דער ערד אַ סך פריהער, ווי מען האָט גערעכ־נעט, נאָר מיט 300 און 400 טויזענד יאָהר צוריק האָבען אין פערשידענע טיילען פון דער וועלט שוין עקזיסטירט די פאַרשטעהער פון יענעם מענש־ליכען מין צו וועלכען מיר בעלאַנגען. זיי זענען טאַקע געשטאַנען אויף אַ זעהר נידריגער שטופע פון קולטור, נישט העכער פון די נעאַנדערטאַלען, זיי האָבען אָבער פערמאָגט יענע גייסטיגע כוחות, יענע פּאָטענציעלע מעגליכקייטען, וואָס זענען נויטיג געווען צו ענטוויקלען די קולטור ביז דער איצטיגער שטופע. און אין אַ משך פון הונדערטער טויזענדער יאָהרען נאָכאַנאַנד האָבען אויף דער ערד עקזיס־טירט ביידע מענשליכע מינים אין דער זעלבער צייט: אי די נעאַנדערטאַלען, אי די פּרימיטיווע פאַרשטעהער פון דעם איצטיגען מענשליכען מין. אין יענער צייט זענען אויף דער ערד געווען נישט איין מענשליכער מין — ווי מען האָט ביז איצטער גערעכענט, — נאָר עטליכע מינים; און די צאָהל פון מענשליכע ראַסען איז געווען אַ גרעסערע, ווי איצטער; און דער אונטערשיד פון איין ראַסע און אַ צווייטער איז אויך געווען אַ גרעסערער.

אָט דער נייער שטאַנדפּונקט איז אין פער־גלייך מיט די פריהערדיגע טעאָריעס אַזוי ניי און אַזוי ראַדיקאַל אַנדערש, אַז ווען די ערשטע אַרכעאָלאָגען, וואָס האָבען געמאַכט ענטדעקונגען, וואָס האָבען צו אַזאַ נייעם בליק אויף זאַכען געפיהרט, האָבען עס נישט געוואַגט אויסצודריקען. אָבער אונטער דעם דרוק פון אַלץ מעהר און מעהר מאַטעריאַל פון זעלבען מין, וואָס קומט פון פערשידענע זייטען, הויבט מען אָן ביסלעכווייז ענדערען די טעאָריעס וועגען דער ענטשטעהונג און ענטוויקלונג פון דעם מענשליכען מין און מענשליכער קולטור.

דערווייל איז נאָך נישטאָ גענוג מאַטעריאַל צו זאָגען „דאָס לעצטע וואָרט“ און אין דער וויסענ־שאַפט איז בכלל קיין „לעצטע וואָרט“ נישטאָ. אָבער איצטער גלויבט מען שוין, אַז אונזער מענשליכער מין און זיין קולטור איז עטליכע מאָל עלטער, ווי מען האָט פריהער גערעכענט.

„אַ גוט געשעפט" / (ערצעהלונג פון אַמעריקאַנישען יודישען לעבען)

***** פון ***** סאָראַ ב. סמיט

איין דעם הויז פון מאַלי'ס עלטערען איז געווען יום־טוב'דיג. דער אַלטער יונה איז אַרומגעגאַנגען מיט'ן קאָפּ אין דער לופטען, זיך געקלאַפּט אין דער ברוסט און מיט שטאָלץ דערצעהלט יעדען איינעם, אַז זיין טאָכטער „האָט געכאַפּט אַ רייכען „העכט" אין אייראָפּע". און טאָמער האָט איהם נאָר איטעצער איין וואָרט געריעדט אַנטקעגען האָט ער שוין באַלד געשריגען:

— וואָס איז יעפּעס אַ בול? איך האָב אַלע־מאָל געוואוסט, אַז איהר זון ווערט אַמאָל אויפגעהן, מיין אייפגעהן. שכל האָט זי מעהר ווי צעהן אַדוואָקאַטען. זי איז דאָך עפּעס מיין טאָכטער!

זיין ווייב, די פּערהאָרעוועטע, די פערשקלאַפּטע, האָט איהם זעלטען אַנטקעגענגערעדט. אָבער דעם מאָל האָט זי בעהאַלטען איהר שרעק פאַר איהם און זיך יאָ געאייסערט:

— קיין גליק איז עס נישט. עס פעהלט איהם אַוודאי אַ פּוס אָדער אַנ'אויג. אַ בחור מיט געלד זאָל זיך גלאַט אַנכאַפּען אָן מאַלי'ן, געהט מיר נישט אַריין אין קאָפּ!

— מילא, דיין קאָפּ איז אַ שמאָלער. וואָס נעהט דיר דען יאָ אַריין אין קאָפּ?

— און דיין קאָפּ איז אַ ברייטער, נאָר דו האָסט אין איהם גאָרנישט. פונרעסטוועגען וואָלט איך דיר גערעטען, זאָלסט זיך וועניגער בעריהמען פאַר מענשען מיט דעם גרויסען גליק, וואַרט אָבער סעל, קוק־אָן די „סחורה" און דערנאָך רעד.

אָבער יונה'ס בעגייסטערונג איז אַלץ געוואַקסען, וואָס נעהנטער עס איז געקומען דער טאָג, אַלץ גליקליכער האָט ער זיך געפיהלט. און ענדליך איז איהם געלונגען איינצורעדען אַפילו זיין סקעפּטישער ווייב, אַז מאַלי איז שוין איינמאָל אַ חכמה! געפאָהרען אויף אַ לוסט־רייזע, ברענגט זי אַ רייכען מאַן מיט זיך! וואָס רען, ווי זייער יונגערע טאָכטער? חתונה געהאַט מיט אַנ'אַרבייטער וואָס ווערט אייביג פערבלייבען אַ שנאָרער.

און, אַז דער איירים האָט זיך דערוואוסט דער־פון, האָט ער געלאַכט פון יונה'ן:

— אַ רייכער שידוך אין רומעניע? שנאָרערס זענען זיי דאָרט אַלע!

אָט אַזוי האָבען זיך אַלע געאייסערט, אָבער די גוטע שטימונג אין הויז איז געוואַקסען.

און אַז מאַלים שיף האָט געדאַרפט אָנקומען, האָט די פאַמיליע אָנגעטון די שבת'דיגע קליידער, געקויפט בלומען (זיי, וועלכע האָבען קיינמאָל נישט גענומען קיין בלומען אין האַנד) און גענאַנגען איהר אָפּוואַרטען.

די ווייטערע קרובים האָבען זיך שטיל גע־סור'עט, אַז מאַלי וועט אַוודאי אַראָפּפיהרען איינעם אויף שטעלצען. אַפילו איהר שוועסטער, וועלכע איז געווען זעהר פערביטערט פון אייגענער ענטוי־שונג, האָט אין זיך געהאָפט, אַז מאַלים גליק וועט זיין אַ בלינד אָדער אַ שטום גליק...

נאָר טאַטע־מאַמע זענען געשטאַנען מיט קלאַ־פּענדע הערצער און געוואַרט אויף דעם „העכט".

און דער „העכט" איז געקומען.

אַ יונגערמאַן, זעהר אַ יונגער, אפשר נאָך נישט קיין איין און צוואַנציג יאָהר אַלט. אַ שטילער מענש, אַ שעהנער, מיט פיינע מאַניערען און גאָר נישט אָנ־געטון ווי אַ גרינער.

יונה האָט זיך גאָר נישט געקאָנט פערוואונ־דערען:

— די רייכע קאָנען בעווייזען נסים, ער דרעהט דאָך אַפילו מיט'ן צונג אויף ענגליש!

דער יונגערמאַן האָט אויסגעזעהען העכסט־צופרידען, נאָר מאַלי האָט עפּעס אויסגעזעהען טרוי־עריג.

יונה האָט עס אויף איהר באַלד דערקענט, נאָר רעדען מיט איהר וועגען דעם האָט ער נישט געקאָנט.

ער האָט שטאַרק ליב געהאַט אָט די טאָכטער זיינע. אין פיל הינזיכטען איז זי געווען אין איהם געראָטען; זי האָט זיך ליב געהאַט צו פּוצען; זי איז יענעם קיינמאָל נישט שולדיג געבליבען אַ וואָרט (געלד אפשר יאָ...); זי האָט זיך אינטערעסירט מיט וועלט־פּראַגען; זי האָט זיך אַרומגעטראָגען מיט „גרויסע אידייען" וועגען דער צוקונפט, און זי האָט פיינר געהאַט צו אַרבייטען — פונקט אַזוי ווי יונה!

נאָך עפּעס האָט יונה בעמערקט: די בעציהונ־גען צווישען מאַלי'ן און איהר צו יונגען מאַן איז נישט אַנ'איבעריג וואַרעמע. ער האָט בלויז גע־האָפט, אַז די אַנדערע וועלען דאָס נישט בעמער־קען.

„מילא", האָט ער אין זיך געטראַכט, אַז מאַלי'ן איז ליב, איז מיר אויך ליב! אָבער פאַרוואָס עפּעס אַזאַ יונגער שנעק?".

ערשט אין אָוונט, ווען מען האָט זיך גענו־מען גרייטען צו שלאָפען, האָט מאַלי אָנאָנסירט, אַז זי און איהר מאַן וועלען דערווייל וואוינען אין אַ האָטעל.

— אין אַ האָטעל גאָר? דאָרטען קאָסט דאָך עס אַ פערמעגען! — האָט זיך איהר יונה אַנט־קעגענגעשטעלט.

— אַ שטילער פאַמיליען־האָטעל איז פּשט אַזוי קאָסטבאַר ווי דו רעדנקסט.

יונה האָט געצויגען מיט די פּלייצעס און זיך געפיהלט נאָך מעהר אומרוהיג ווי פריהער.

און ווען ער וואָלט נאָך געוווּסט הערען כאָטש אַ טייל פון דעם געשפּרעך, וואָס איז שפּעטער פאָר־געקומען צווישען זיין טאָכטער און איהר יונגען מאַן, וואָלט ער זיך געפיהלט נאָך מעהר אומרוהיג.

דער געשפּרעך האָט זיך אָנגעהויבען אין פאַר־צימער, וועלכער האָט אָפּגעטיילט מאַלים צימער פון איהר מאַנס.

מאַלי, אַביסעל פערוויאַנעט, אַביסעל מיד און שטאַרק אויפגערעגט; אָנגעטון אין אַ טיף רויט־זיירענער נעגליושע, האָט מיט פערביסענע ליפּען געפרעגט:

— הייסט עס, אַז דו בלייבסט ביי דיין בע־שלום?

דער יונגערמאַן, פריש, מונטער, אָבער אָנ־געצונדען פון כעס, האָט איהר אַריינגעקוקט אין פּנים, און אין אַ פערעקשנ'טען קול געענטפערט:

— אַנ'אָפּמאַך איז אַנ'אָפּמאַך!

מאַלי האָט פערבראָכען מיט ביידע הענד.

— גאָט מיינער! — האָט זי אין אַ פערשטיקט קול געזאָגט. — ווען איך וויים וויפיל ליידען אָט דער אָפּמאַך וועט מיר ברענגען!

— אַז דו האָסט עס פריהער נישט אויסגערע־כענט, איז עס דען מיין שולד? אַבי דו האָסט אויס־גערעכענט די שווערע טוויוענרטער.

— שעהם זיך כאָטש. העד שוין אויף צו רעדען וועגען געלד! — האָט זי זיך ביי איהם געבעטען.

אָבער זיין שטימונג איז געווען אַ ברוטאַלע:

אויב דו האָסט זיך נישט געשעהמט צו שלי־סען אַזאַ מסחר, טאָ פאַרוואָס זאָל איך זיך שעה־מען?

— מסחר רופט ער עס!

טראַגיש האָט זי זיך אָנגעשפּאַרט אָן דער טיר פון זיין צימער. ווי זי וואָלט איהם וועלען פער־שטעלען דעם וועג.

— מסחר. געשעפט. אַנדערש קאָן מען עס דען אָנרופען? — האָט ער נעפרענט. — האָסט אָפּגעמאַכט מיט מיין טאַטען, מיר אַריינצונעהמען אין אַמעריקאַ? מען האָט בעשטימט אַ פּרייז? מען האָט דיר בעצאָהלט? סאָ וואָס ווילסטו?!

— דיך! — האָט מאַלי אין אַ ציטערדיגען קול געזאָגט.

— דאָס וועסטו קיינמאָל נישט דורכפיהרען. איך האָב דיר שוין, דאַכט זיך, טויזענד מאָל געזאָגט, אַז דו אינטערעסירסט מיך נישט. ערשטענס, ביסטו מיט עלף יאָהר עלטער פון מיר; צווייטענס, האָב איך פיינר געשעפטס־פּרויעו. דו ביסט דען געקומען אין אייראָפּע נאָך פערגעניגען? דו ביסט דאָך גע־קומען זוכען אַ גוט געשעפט! געזוכט און געפונען! איך האָב געוואָלט אַמעריקאַ! דו האָסט איינגעשטימט מיך אַריינצובריינגען. אַלס פערגעניגען האָסטו מיט מיר חתונה געהאַט אין אייראָפּע און זעהן אַריינגעבראַכט אין אַמעריקאַ. גוט! גוט פאַר מיר, גוט פאַר דיר און גוט פאַר מיין טאַטען, וועלכער וויל נישט, אַז איך זאָל געהן אין מיליטער. אַ פיין געשעפט פאַר אונז אַלעמען. דו וועסט מעהר נישט זיין קיין אַלטע מויד. איך וועל זיין אין אַמעריקא און מיט דער צייט וועלען מיר זיך גט'ן. מיר האָבן זיך נאָך נישט געחלומ'ט, אַז דו וועסט חרטה האָבען. און אַז איך געפעהל דיר, איז עס מיין שולד? דו געפעהלסט מיר נישט.

— און דו מוזט עס אַרויסזאָגען? — האָט זי געפרעגט.

— געוויס! איך שליס נישט קיין געשעפט אויף אַ פאַלשען פּאָזיס.

— געשעפט רופט ער עס!

— וואָס דען? נאָך אַלעמען איז עס גאָר נישט אַזאַ שלעכט געשעפט פאַר דיר, וועסט האָבען געלד, וועסט זיך בעפרייען פון מיר און עס וועט זיך דיר טרעפען אַ שידוך. איך וויים, אַז אויף דער גאַנצער וועלט האָט מען בעסער ליב אַנ'אַלמנה אָדער אַ גע'גט'ע ווייבעל איידער אַנ'אַלטע מויד. און אַז עס וועט זיך דיר נישט טרעפען קיין גליק, קאָנסטו דאָך אין אַ צוויי יאָהר אַרום ווידער פאָהרען אין אייראָפּע און ווידער שליסען אַ געשעפט...

מעהר האָט מאַלי נישט געוואָלט הערען.

יענע נאַכט און אַ סך, אַ סך נעכט איז זי אָפּ־געלעגען און געוויינט. דאָס „גוט געשעפט" איז איהר נישט געפעהלען...

עמי־הארצים און עמי־הארצות
אין ליכט פון דער יודישער סאַטירע און פאָלקס־הומאָר
(מעשיות, אַנעקדאָטען און פאָלקסווערטליך וועגען עמי־הארצים און עמי־הארצות)

פון יוסף זעלקאָוויטש

„ווער איז דעם למרן צווישען עמי־הארצים" אַזוי זאָגט אַ יודיש שפּריכוואָרט. אָך און ווער איז אָבער צו דעם עם־הארץ, ווען ער פאַלט אַריין צווישען למדנים! און נישט בלויז ווען ער איז שוין צווישען זיי, איז איהם שלעכט, נאָר ווען דעם עם־הארץ וויל נאָר בלויז קומען אין זייער געזעלשאַפט. אַז ער וויל זיך נאָר בלויז, ווי מען זאָגט איינקויפען אין יוחס איז איהם שוין נישט מקנא צו זיין!...

יעדע טאַט, יעדעס וואָרט, יעדע הגיעה זיינע ווערט געוואויגען: אַז נגעמאַכטען, צוקרימט, אָפּגע־שפּאָט און אָפּגע'חוזק'ט און געהט אַ דורך דורך די שאַרפע, לומדישע מוחות און דורך די נאָך הורג'טע און עס בלייבט פון איהר אַחוכא וטלולא... שאַרפערע לומדישע צונגען, אַ צו'מוזיק'טע, אַ צו־

אַז ער זאָגט תוכחה — מוז זיין תוכחה...

אַ גראָבער יונג, וואָס האָט אָבער אַ סך געלד ווערט אַ ראַנק רעם — גבאי אין שוהל; ער שטעט ביים ספר, צוטיילט די עליות און מאָהנט איין די נדרים א. אַ. וו. און לעקט אַליין אויך פון צייט צו צייט אָפּ אַ פעט ביינדעל; ער כאַפּט אַריין אַמאָל אַ שלישי, אַמאָל אַ ששי און פיהלט זיך דאַדורך שטאַרק חשוב.

איינמאָל האָט מען איהם מכבד געווען מיט מפטיר און ער האָט אָוועקגע'הרג'עט די הפטורה מיט די ברכות, אַז עס איז געווען אַ רחמנות צו צוהערען... נישט געקוקט אָבער דערויף, איז ער אַראָפּגעגאַנגען פון בעלעמער מיט אַ פעריסענעם קאָפּ און האָט שטאַרק געבלאָזען פון זיך.

פאַלט איין דעם שטאָטס־לץ אַביסעל אָפּצו־חוזק'ן פון איהם, געהט ער צו צו איהם:

— אַזוי ר' גבאי, האָט איהר זיך געלאָזט אָנ־פרייערען?! — מען האָט דאָך אייך מכבד געווען מיט דער תוכחה!...

דער גבאי הערט אַזאַ מעשה, האָט ער געמאַכט אַ געוואַלד און האָט געוואָלט צו'הרג'ענען דעם גאַנ־צען עולם...

דער רב האָט איהם געפּרובט בערוהיגען און איהם געגעבען צו פערשטעהען:

— וואָס הייסט עפּעס די תוכחה? — איהר האָט דאָך גאָר געהאַט מפטיר?! — און אַגב „געהט" גאָרנישט הייגט די סדרה, און וועלכער ס'געפינט זיך די תוכחה?!...

— דערויף האָט דער גבאי געטופּעט מיט די פיס:

— איהר, רבי, וועט מיר נישט פערדרייען די ציין! — איהר זיינגעסט מיט וועמען איהר רעדט! — אַז איך זאָג תוכחה, מוז זיין תוכחה!...

לא יעלה ולא יבא...

אין אַ שוהל זענען געווען צוויי גבאים: איינער אַ פּשוט'ער, שטילער מענש, און דער צווייטער — אַ גראָבער יונג, אַנ'אויפגעקומענער גביר.

דער גראָבער יונג האָט ביי יעדער געלעגענ־הייט געפּרובט אַרויסווייזען זיין תקיפות, אומעטום גע־זאָגט דעות, און דער עולם האָט געהאַט פון איהם צו זינגען און צו זאָגען. איבערהויפּט האָט פון איהם געהאַט געברענטע צרות דער ערשטער גבאי, וואָס יענער האָט געזאָגט, האָט דער גראָבער יונג געזאָגט גראָר קאַפּויר.

איינמאָל איז אויסגעפאַלען ראש חודש אום שבת — האָט דער ערשטער גבאי פרייטאָג־צו־נאַכטס געוואָלט דערמאָהנען דעם עולם, אַז אי דער מעריב'דיגער שמונה־עשרה דאַרף מען זאָגען „יעלה ויבוא"; ער איז דעריבער אַרויף אויפ'ן בעלעמער געקלאַפּט אין שלחן און אויסגערופען: „יעלה ויבוא".

דעם גראָבען יונג האָט עס אונטערגעהויבען און נעוואוינט זייענדיג אייביג צו זאָגען, פערקעהרט פון דעם, וואָס עס זאָגט דער ערשטער גבאי, איז ער אַרויף אויפ'ן בעלעמער, געקלאַפּט אין שלחן און געגעבען אַ געשריי:

— לא יעלה ולא יבוא"!...

ווי עס זאָגט דער הייליגער דייטש

אַ ישובניק, וועלכער האָט געהאַט אַ סך געלד האָט זיך געוואָלט איינקויפען אין יוחס, דערמיט, וואָס ער האָט זיך געוואָלט „איינ'עצען" אַנ'איידעם — אַ בן־תורה. איז ער געפאָהרען אין שטאָט אַריין, אַוועק צום ראש־ישיבה און איהם געבעטען, אַז ער זאָל פאַר איהם אויסקלייבען פון צווישען זיינע ישיבה־בחורים אַ בן־תורה און אַ „בן־סחורה" — צו גאָט און צו לייט.

דער ראש־ישיבה האָט איהם אויסגעקליבען אַנ' איידעלען בחור, אַ גרויסען למדן און האָט איהם. אַ רויסגעשיקט אויפ'ן ישוב.

דער בחור איז אַרויסגעקומען, האָט איהם דער ישובניק גענומען פּרובען:

— זאָג מיר נאָר, בחור, ווען איז אדם הראשון געבוירען געוואָרען?

דער בחור האָט זיך דערמאָהנט, אַז אין תלמוד איז פעראַן אַ חלוקי־דעות צווישען רבי אליעזר און רבי יהושע; איינער זאָגט, אַז די וועלט איז בעשאַפען געוואָרען אין חודש ניסן און דער צווייטער זאָגט אין חודש תשרי. דעריבער האָט דער בחור געענטפערט, אַז די זאַך איז נישט קלאָר.

— נו, קיין בן־תורה, זעה איך, ביסטו ש'ין נישט, האָט דער ישובניק אָפּגע'פסקנ'ט, איצט לאָמיר נאָר זעהן, צי דו ביסט כאָטש אַ בן־סחורה?! — יאַנעק, כאָרוש נאָ טו! — האָט ער גערופען זיין פאַראָבעק, אַ שייגעץ — אַ ריז, וועוש נאָ גאָ!... און איידער דער בחור האָט זיך אַרומגעזעהען, איז ער שוין נעבעך געלעגען אויסגעצויגען אויף דער ערד, ווי אַ פלאַכטע...

— נו, קענסט דיר צוריקפאָהרען! — קיין דאַ־מאָערניקעס דאַרף איך נישט!... און זאָג דאָרט דיין רבי, ער זאָל מיר צושיקען עפּעס רעכטס...

צום צווייטע מאָל, האָט דער ראש־ישיבה אַ־רויסגעשיקט אויפ'ן ישוב נאָך אַ גרעסערן למדן און אויך ער האָט דעם „עקזאַמען" נישט אויסגעהאַלטען, נישט ביים ישובניק און נישט ביי יאַנעק'ן.

— דער ראש־ישיבה האָט אָבער שוין נישט געהאַט קיין גרעסערע לומדים אין זיין ישיבה, האָט ער זיך מיישב געווען און האָט איהם צום דריטען מאָל אַרויסגעשיקט אַ בחור — אַ גראָבען יונג.

אַזוי, ווי דער בחור איז איבערגעטרעטען דעם ישובניקעס שוועל, האָט איהם דער ישובניק באַלד בעגעגענט מיט זיין שאלה:

— זאָג נאָר, בחור, ווען איז אדם הראשון גע־בוירען געוואָרען?

— אום פּורים, האָט דער בחור נישט לאַנג געטראַכט און געענטפערט.

— נו, אַז דו ביסט אַ בן־תורה, זעה איך שוין, איצט וועלען מיר זעהן, צי דו ביסט אויך אַ בן סחורה — אַ נאָ, יאַנעק, פּיזרוש נאָ טו!...

יאַנעק האָט געמיינט, אַז דאָס האָט ער צו טון מיט אַזאַ בחור, ווי עס יענען געווען די ערשטע צוויי, האָט ער זיך אַפילו נישט מטריח געווען די אַרבעל צו פערקאַטשען, נאָר איז געגאַנגען אויפ'ן גאַנצען זיכער; ער האָט זיך אָבער מיאוס אָפּגענאַרט, ווייל איידער וואָס, איידער ווען איז שוין יאַנעק געלעגען אַ צו'ניזוק'טער...

— אָט אַזוי! האָט דער ישובניק אָנגעקוואָלען פון זיין צוקונפטיגען איידעם און האָט אָנגעגרייט אַ תנאים פיר־דמלך. אויף וועלכער ער האָט פערבעטען אויך דעם ראש־ישיבה.

דעם ראש־ישיבה איז די גאַנצע מעשה געווען קשה; ער האָט בשום אופן נישט געקענט משיג זיין, וואָס די ערשטע צוויי בחורים, אמת'ע לומדים האָבען נישט אויסהאַלטען דעם פּרוב און דער עם־הארץ יאָ? — ער האָט דעריבער געפרעגט דעם ישובניק:

— זאָגט ושע מיר נאָר, איהר. זאָלט מיר געזונד זיין, ווער האָט דאָס פערהערט מיינע בחורים?

— וואָס הייסט, ווער? איך אַליין! — איך האָב זיי געפרעגט אַ פּראָסטע קשיא, ווען אדם הראשון איז געבוירען געוואָרען, און זיי האָבען נישט געוואוסט צו ענטפערען....

— נו, און דער לעצטער האָט יאָ געוואוסט?

— אַוודאי האָט ער געוואוסט!

— איז ווען ושע, לויט דיין מיינונג, אדם הראשון געבוירען געוואָרען?

— אום פּורים!

— פונוואַנען האָסטו עס גענומען?

— וואָס הייסט, פונוואַנען? — פון הייליגען טייטש־חומש; עס שטעהט דאָרט בפירוש, ווי אַ ביק: „און גאָט האָט געטון מאַכען דעם מענש אין זיין פּורעם"...

דער רב האָט גענומען דעם אַלטען, אָפּגע־בליאַקעוועטען טייטש־חומש אין האַנד אַריין און עס איז איהם מיטאַמאָל קלאָר געוואָרען די גאַנצע מעשה: אויף פּסוק: „ויעש את האדם בצלמו", זאָגט דער טייטש: ער האָט געמאַכט דעם מענש אין זיין פּורעם, אַ פּ[illegible] האָט אַריינגעמאַכט אַ פּינטעלע אין דער „פ". [illegible] דער ישובניק האָט אָנשטאָט „פּורעם" געלייענ[illegible] „פּורעם"...

Dr. KRAUSCH
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 12—1 מיטאג
און פון 5—6 אווענד

„לאמיר זיין געזונד!"

אפטיילונג פון „נייעם פאלקסבלאט" פאר פראגעז פון געזונדהייטס-וועזען, היגיענע און מעדיצין

אונטער דער רעדאקציע פון דר. ע. אוריסאן און דר. לעאן פוקס.

אין דער אפטיילונג „לאמיר זיין געזונד" קאן זיך ווענדען יעדער לעזער פון „נייעם פאלקסבלאט", וועלכער זוכט אַן'עצה אדער אנווייזונג אין פראגען, וואס האבן א שייכות צו געזונדהייט, קראנקהייטס-פאלען סאניטארען וועזען, מעדיצין, היגיענע א. ד. גל,

די פראגען דארפען געמאכט ווערען שריפטליך, מיר בעטען צו שרייבען ריין, דייטליך און לעזבאר, נאר מיט טינט.

צו אַן'אנפראגע דארף צוגעלעגט ווערען א געהעריגער קופאן מיט דער דאטע פון טאג, ווען די אנפראגע איז אריינגעטראגען געווארען.

דער אנפרעגער איז נישט מחויב אונטערצושרייבען זיין ריכטיגען נאמען, ס'איז גענוג א צייכען א פסעוודאנים.

•

אונטער'ן נאמען „לאמיר זיין געזונד" הויבען מיר אן צו דרוקען אין „נייעם פאלקסבלאט" אַ נייע וויסענשאפטליכע אפטיילונג, וואס מיר גלויבען, וועט זיין סיי אינטערעסאנט, סיי נוצליך און בעלעהרענד פאר אונזערע לעזער.

ס'איז דאך מערקווירדיג, די יודישע מאסע, וואס היילט זיך אַזוי פיל און זוכט ביי יעדער געלעגענהייט אַ מעדיצינישע עצה, לעבט אפטמאל אין גרויזאמע אַנטיסאַניטאַרישע און אומהיגיענישע בעדינגונגען, וואס איז טאקע זעהר אפט די אורזאכע פון שווערען ליידען.

אינטעליגענטערע מענשען, וואס קענען און געוועל שאפט ריסקוטירען וועגען פאליטישע פראגען, וועגען מוזיק, טעאטער און עסטעטיק, האבען גאנץ אפט אפילו קיין אהנונג נישט וועגען בוי פון זייער אייגענעם ארגאניזם, וויסען נישט פון די פונקציעס פון דעם קערפער.

מיר לעבען אין אַ צייט פון אויפלעבונג פון גוף; יעדען טאג ווערען ארגאניזירט נייע ספארט- און טורנפעראיינען, די יונגווארג הויבט שוין אָן ביסלעכווייז צו פערשטיין, אַז דאס אַלטע שפריכווארט אַז נאר אין אַ געזונדען גוף קען זיין אַ געזונדע נשמה איז אַ גרויסער לעבעדיגער אמת. די פעראינטערעסי רונג מיט דער פיזישער קולטור ווערט פון טאג צו טאג גרעסער, עס שווימען ארויס אַ סך נייע פראגען, וואס האבען אַ שייכות צום גוף און ליידער קען דער דורכשניטליכער מענש אויף זיי קיין אנטווארט נישט בעקומען.

אט דעם בליין וויל אויספילען אונזער נייע אפטיילונג א. נ. „לאמיר זיין געזונד".

און תשובות אויף די אנפראגען און אין ספעציעלע קלענערע און גרעסערע ארטיקלען וועלען מיר אנווייזען, ווי אַזוי ס'דארף ווערען געפיהרט אַ היגיעניש לעבען, ווי אַזוי דארף מען אויסמיידען די אַלע שעדליכקייטען, וואס דראָהען אונזער גוף אויף יעדען שריט און טריט.

מיר וועלען שאפען אַ פאלקס-טריבונע, וואו עס וועט קענען יעדער בעקומען אַן'ענטפער אויף די אַלע פראגען פון היגיענע און געזונדהייט וואס עס אינטערעסירען איהם.

פערשטעהט זיך, קיין רעצעפטען אונטער די אייגען וועלען מיר נישט געבען, ווייל אַ קראנקער קען נישט ווערען געהיילט, אָהן אַ אונטערזוכונג פון אַ דאקטאר.

אויף קיין געביט פון וויסענשאפט הערשען נישט אַזוי פיל פאראורטיילען, וועלכע זענען טיף איינגע־ווארצעלט ביי די מענשען, ווי אויפ'ן געביט פון מעדיצין. קיין מענש וועט זיך נישט ערלויבען צו געבען עצות דעם צווייטען וועגען זאכען, וועלכע ער האט נישט קיין אהנונג, אויב ס'איז נישט נוגע מעדיצין. אָבער ווען עס האנדעלט זיך וועגען גע־זונדהייטס-פראגען ווערט יעדער אַ דאקטאר אַ „ספעצ־יאליסט" און רעדט וועגען אַזעלכע פראגען מיט אַ זיכערקייט, אַז מען קאן מיינען, אַז ער האט נישט איין מעדיצינישען פאקולטעט געענדיגט. נישט איין שאדען האט שוין אנגעמאכט אַזא „גוטער פריינד". נישט קיין קלענערען שאדען ברענגען אויך די פער־שידענע זנאכארען. די פערשידענע „ספעציאליס־טען" און זנאכארען דארפען בעקעמפט ווערען, ווייל אויף געזונדהייטס-פראגען קען ענטפערען נאר אַ מענש, וועלכער האט זיך ספעציעל פערנומען און געלערנט וועגען אַזעלכע ענינים, ד. ה. אַ דאקטאר.

קעמפען געגען פאראורטיילען, פיהרען מיט אַן'ערכאַרענער קאמפעטענטער האנד דעם, וואס זוכט אַ וועג צו זיין געזונד און אַנ'אופן, ווי אַזוי

דיך לאזען אונטערזוכען, בפרט נאך, ווען זאיהר האט ברעה איתניכען חתונה האבען.

8) ק. ר. — אייער קינד איז קראנק אויף קאקלוש, פרעגט איהר, צי איהר זאלט אויספיהרען די עצות פון אייערע בעקאנטע און מיט דעם קינד געהן אין גאזאווניע, כדי עס זאל עטעמען אַ געוויסע צייט מיט דער לופט פון דער גאזאווניע.

מיר ראטען אייך באין אופן דאס נישט צו טון. דאס איז אַן'אַלטער פאראורטייל. די לופט פון דער גאזאווניע קאן נישט פערבעסערען דעם קראנקען קינד, נאר פערקעהרט פערערגערען דעם קינד'ס מצב. ענדערען די לופט פאר'ן קינד דארפט איהר, נאר אויף בעסערע: פאהרט אויף אַ זומער-וואוי־נונג.

9) ש. מ פון זאכארניע — אויף אייער שוואַכקייט בלוטארימקייט קאנען מיר אייך קיין רפואה נישט געבען. איהר דארפט זיך ווענדען צו אַ דאקטאר, וועלכער זאל אונטערזוכען פון וואנעט שטאמט אייער בלוטארימקייט, וואס ווערט מעהרס־טענטייל ארויסגערופען פון עפעס אַ קראנקהייט פון ארגאניזם, קודם כל דארפט געהיילט ווערען די עצם-קראנקהייט.

10) מ־ב ב. — לויט די סמנים, וואס איהר גיט אָן, איז נישט אויסגעשלאסען, אַז איהר האט אייער פרוי אנגעשטעקט מיט דער קראנקהייט, אויף וועלכער איהר האט געליטען און ליידט געוויס ווייטער. ווענדעט זיך מיט אייער פרוי צו אַ דאקטאר וואס שנעלער. קיין שאַנדע דארף קיין ארט נישט האבען, וואס שפעטער, אַלץ שווערער וועט זיין די קרענק אויסצוהיילען.

11) שלמה ר. — דאס וואס איהר היילט אַליין אייער צוקער-קרענק מיט „סינטאַלין" קאן זיך אפ־רופען זעהר שעדליך אויף אייער ארגאניזם, איהר מוזט אומבעדינגט זיך געפינען שטענדיג אונטער אַ מעדיצינישער אבסערוואַציע.

12) אַ ספארטמאַן — צי איז פאר אייך דאס פוטבאל-שפילען נישט שעדליך, קענען מיר אייך אונטער די אויגען נישט זאגען, ווענדעט זיך אמבעסטען צו דער ספארט-בעראטונג-שטעלע, וועלכע איז נישט לאנג געעפענט געווארען דורכ'ן מאגיסטראַט. זי געפינט זיך אין לאקאל פון דער שטאטישער פאנאַטאָריע.

בעפרייט ווערען פון קראנקהייט, געבען אנווייזונגען אויף די פערפלאנטערע דרכים פון געזונדהייט און קראנקהייט, אויפקלערען וועגען אַלערליי פראגען פון סאניטאריע און היגיענע — מיט די אויפגאבע שטעלען מיר זיך עפענענדיג אונזער נייע אפטיילונג — „לאמיר זיין געזונד"!

1) נומער 1725 — דאס בעסטע מיטעל צום שטילען דעם דורשט בעת אַ גרויסער היץ איז טרינקען אַ גלאז הייסע טיי מיט ציטרין. טרינקען 20 גלעזער וואַרעם-וואַסער טעגליך, ווי איהר טרינקט עס, איז שעדליך.

2) אַ לעזער פון פאלורניאַטע. — צו קיין גאַסענפרויען זאלט איהר אין קיין שום פאל נישט געהן: עס דראָהט אייך אַ גרויסער געפאַהר זיך אנצושטעקען מיט אַ ווענערישער קראנקהייט, אַפילו ביי די רעגיסטרירטע און אונטערזוכטע גאסען־פרויען קען מען זיך אויך אָנשטעקען.

3) ח. י. — אַז איהר זייט קראנק אויף שווינד־זוכט, טאָרט איהר זיך בשום אופן נישט באָדען אין אַ טייך.

4) אַ שטענדיגער לעזער. — מיט אייער קראנקהייט מוזט איהר זיך ווענדען צו אַ ספעציאַ־ליסט פון האַלז-קראנקהייטען.

5) יעקב ב. — אייער מלאכים-כתב קען מען נישט איבערלייענען. קויפט זיך אַ שטיקעל ריין פאפיר פאַר אַ גראשען און שרייבט אָן אייער פראַ־גע מיט אַ פעדער, וועט איהר בעקומען אַנ'אַנטוואָרט.

6) „מאַקס" — אויב איהר זייט אין אַלע אַנדערע הינזיכטען פולקאָם געזונד, טאַ נעמט זיך נישט איבער מיט אייער מאַגערקייט. איהר זייט נאָך יונג און אייער קערפער איז נאָך נישט געגצליך אויסגעפאָרמירט. עסט נאָרמאַל און שרעקט אייך נישט: איהר וועט דיקער ווערען.

7) ט. מ־ — דאס וואס אייער אורין-אַנאַליז ווייזט נישט אַרויס קיין גאָנאָקאָקען, איז נאָך נישט קיין בעווייז, אַז איהר זייט פולשטענדיג אויסגעהיילט פון טריפער. טריפער איז אַ קרענק, וועלכע דאַרף פולשטענדיג אויסגעהיילט ווערען, און געגענפאַל זייט איהר נישט זיכער, אַז זי וועט זיך נישט ווידערהאָלען, איהר דאַרפט זיך אומבעדינגט ווענדען צו דעם דאָקטאָר וועלכער האָט אייך ביז איצט געהיילט, און

וויי יעדעס יאהר! ווערט אויף די 9 טעג אויך דאס יאהר ארויסגעגעבען פריהשטיקען, מיטאגען און אווענד-ברויטען
דורך די בעקאנטע מלעטשארניע 8 פאלודניאווא 8 צוגענגליכע פרייזן!

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אַז מיר ערעפנען דעם 15-טען אויגוסט ד. י. אויף וולסקאדניא 36, אַנ'ערשטקלאסיגען
הערען- און דאמען-פריזיר-סאלאן
אונטער דער לייטונג פון ג' מייסטער פון פולנאצנא 24 מ. יורקעוויטש, און פון געוו. דאמען-פריזיער-ארבייטער ה' מאקס, פון פסח ערליכמאן, אלעקסאנדריסקא 32.
סאלידע בעדינונג. מעסיגע פרייזען. מיט אכטונג
מ. יורקעוויטש און ק. מאקס.

מאשין-שטיקערינס
קוואליפיצירטע מיט איי־גענע מאשינען, ווערען זאפארט געזוכט
י. ווינטער
קאנסטאנטינער 58.

א שאפער (יוד)
מיט פראקטיק זוכט אַ פאסטען געגען מעסיגע בע־לוינונג צו ערפארען ביי בראניצקי, פאמאר־סקא 26 אדער קלינגען טעל. 63-76.

א לערן-יונגעל
צו אַ קירזשנער
ווערט געזוכט
ביי זילבערשטיין
קאנסטאנטינער 24.

ס'ווערט געזוכט א בעזונדער
צימער
אויף א פראצאוניע צו צאה־לען מאנאטליך אין בעסטען צענטרום פון שטאט. אפער־טען אפצוגעבען אין אדמיג. אונטער ליט. Z.

א אבעורלאַק-נייהער(ין)
ווערט געברויכט צו שטרימף. זגערזשער 13, פראנט, 2-טער שטאק.

השבת אבדה
עס איז פערלוירען געווארען אַ פראטעסט אויף 100 זל. אויסשטעלער ה. וויזענפעלד ארדרע ש. פישבאן. פאר קיי־נעם קיין ווערט. בעווארעני־שען געמאכט. געגען בעלוי־נונג אפצוגעבען אגראדאווא 9 ביי ד. טשארני.

א בשורה טובה
פאר הענדשקע-פאבריקאנטען!
איך ארבייט אויס רענדער צו הענדשקעס פערשידענע מוס־טערן צו ביליגע פרייזען. ראזמארין, אלטשטאט 6.

עס ווערען געזוכט
אַ געהילף-ריכטעווער
ווי אויך אַ לערן-יונגעל
באלד געצאהלט ביים קאמאשען-מאכער
שוו. יאקובא 2.

Dr.
H. REITEROWSKI
spec. chor. płucne
Ewangelicka 1 tel. 6699
POWRÓCIŁ.

השבת אבדה
ס'איז פערלוירען געווארען א וועקסעל אויף 250 זל. צ"ב ד. 17 אויגוסט. אויסשטעלער ה.לערמאן וויארשבניק (זיעס קיעלין) זלעצ. ה. בויכמאן. געגען גוטע בעלוינונג ביטע אפצוגעבען ב. קאהן לאגעוו־ניצקא 25. — דער וועקסעל ווערט ערקלערט פאר אומ־גילטיג.

וויכטיג פיר אַלע יודען!
6 נייע שטאט 6
רעכטע אפיציגע, 1. איינגאנג
דארט פרישט מען אויף תפילין
דארט בעקומט מען אויך נייע תפילין, מזוזות, רציעות כשרע עצהיו"ט צו ביליגע פרייזען.
הערשל וועגנארסקי
6 נייע שטאט 6

ס'איז נויטיג
א לערן-יונגע
צו גאלאנטעריע-ארבייט
געגען באלדיגע צאהלונג
ביי ש. שפילקא
אלטער מארק 13.

שייטלען
צו מעסיגע פרייזען צו בעקומען ביי
פארזשוצקא, קאמיענני 5.

Dr. Garliński
Powrócił

ווארנונג!
היות ווי ס'געפינען זיך אין פערקעהר פאלשע וועקסלען מיט דער אונטערשריפט ל. הערשקינקעל, אדרע מ. רייכערט וואָרן איך דערמיט די דאזיגע וועקסלען נישט צו עהמען. אלע וועקסלען, וואס ס'געפינען אין פער־קעהר ערקלער איך פאר אומגילטיג.
מ. רייכערט, 50 קילינסקיעגא 50

דענטיסטישער קאבינעט
פאר שול-קינדער
ביים „טאז" (אנדזשיא 1)
איז טעטיג יעדען טאג אַ חוץ זונטאג פון 3—5.

א ברויט מיט א מעסער און אַ זיכערע פרנסה
צוליב פאמיליען-אנגעלעגנהייטען מוז איך אפריי־זען, איז איבערצוגעבען אַ גוט איינגעפיהרט גאלאנטרי־געשעפט, פיסמיגע מאטעריאלען און שול־ביכער און נאך אנדערע ארטיקלען מיט א האלבע הויז מען קאן אויך קויפען דאס העלפט הויז אבער דאס גאנצע עס איז דא א בוידעם צו פערדינגען פון זאפארט. צו ערפאהרען ביי העניך מידלארז, בזשעזשינער 52 מעקלערס געווינשען. כל הקודם זוכה.

ZAKOPANE
Biuro J. KUBINSKIEGO
Sprzedaż will, parcel, dzierżawy pensjonatów.

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY
WodnyRynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-28
Dojazd tramwajami 16 i 10.
Od 5-VIII do 12-VIII 1929 r.
Dla dorosłych:
TYTANIC
(Miasto marzeń)
w rolach głównych: George O'Brien, Virginia Valli, June Collyer.
Dla młodzieży:
„Ostatnia godzina"
(ORŁY WOJENNE)
Dramat łotniczy opracowany przez porucznika pilota HOWARDA BLANCHARDA na tle prawdziwego zdarzenia W rolach głównych
Raymond Keane i Barbara Kent.

אויף לויז
נעם איך אן אלע ארט ראַשעל-סחורות
ווי: סוויטערס, פולאווערס, שאלען און טיכער צו קאנקורענץ-פרייזען.
צו ווענדען זיך אין דער פאבריק
KOHN 11 בזשעזשינער

Poszukiwana
WYCHOWAWCZYNI
pierwszorzędna siła
do trojga dzieci, z językiem hebrajskim
wiadomość:
Dr. W. SPEKTOR, Łódź, Piotrkowska 107, Tel. 38-10

LUNA

אנהויב 4 נאכמיטאג, שבת 2 א זייגער בייטאג, זונטאג 12 א זייגער בייטאג. שבת פון 2–4 נאכמ. זונטאג פון 12–3 זענען אלע פּלעצער 50 גר. און 1 זל. פרעכטיגע מוזיקאלישע אילוסטראציע אונ- דער לייטונג פון ה׳ א. טשודנאווסקי

היינט און פאלגענדע טעג! פרעכטיגער דאפּעלטער פּראגראם פון אמעריקאנער פּראדוקציע FIRST NATIONAL

1) דאס לעבען איז שעהן

דראמאטישע איבערלעבענישן פון א יונגער שעהנער פרוי, וועלכער ס׳איז נישט געלונגען חתונה צו האבען.

אין די הויפטראלען: MARY ASTOR, LLOYD HUGHES

2) „די קאוואלערקעס און די הימעל-קראצער"

פיקאנטע קאמעדיע, וואס שפּריצט :—: מיט וויץ און הומאר :—:

ווי אזוי א בעשיידענער בוכהאלטער איז געהאָרען די סענסאציע פון ניו-יארק. אין דער הויפּטראָלע דער קאמיקער CHESTER CONKLIN

KINO TEATR CAPITOL

היינט און פאלגענדע טעג! — צום ערשטען מאל אין לאדז! — היינט און פאלגענדע טעג!

„וואנדער-צירק"

מעכטיגע דראמע פון ארטיסטען-לעבען. 3 עקראן-שטערנס JOHN GILBERT, RENEE ADOREE i LYONELL BARRYMORE

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ש. בייגעלמאן.

אכטונג! אויף די ערשטע סעאנסען זענען די פּרייזען פון די פּלעצער 50 גראשען און 1 זלאטי. אנהויב 4.30 נאכמיטאג שבת און זונטאג 2.30 נאכמיטאג.

Grand-Kino

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ר. קאנטאר.

אנהויב 5 נאכמ. שבת און זונטאג פון 12 בייטאג

גרויסער דאפּעלטער פּראגראם! היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפּעלטער פּראגראם!

1) די גרויסע ערָאטי- שע דראמע א. נ.: „דער לייכטזיניגער פירשט"

אין די הויפּטראלען: RENEE HERIBEL i L. LALSACE און אנדערע. גרויסע פערד-גייענען אויפ׳ן עקראן.

2) פרעכטיגער אונפער- גלייכליכער פארס א. נ.: „און ווען ס׳מאכט זיך פינסטער"

אין די הויפּטראלען: Esther Ralston i Neil Hamilton

בעמערקונג: פערקלענערטע פּרייזען. שבת און זונטאג פון 12–3 נאכמיטאג זענען אלע פּלעצער 1 זל. און 50 גר.

CZARY

קינא אין גארטען

ביליגע וואך! גרויסער יום-טוב פאר אלע קינא-בעזוכער! ביליגע וואך!

7 טעג זענען אלע פּלעצער אויף אלע סעאנסען אין זאל און אין גארטען צו 50 גר. און 1 זל. אין פּראגראם דער נייעסטער פילם א. נ.:

„דער טונעל פון פערברעכער"

אין דער הויפּטראלע: CAROL de VOGT

אויסער׳ן פּראגראם: אמעריקאנער קאמעדיע אין 2 אקטען. אכטונג! איז פאלם פון אונגינסטיגען וועטער אין זאל. פערגרעסערטער ארקעסטער.

אנהויב 5 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 2 א זייגער, לעצטער סעאנס 10 א זייגער אָוונד.

CORSO 2 זשעלאזנא 2 CORSO

דער ליבלינג פון די פּובליק HOOT GIBSON

אין דער נייעסטער פּראדוקציע 1929/30 אין פילם א. נ.:

„דער טאל פון גרויל"

אויסער׳ן פּראגראם: א פארס.

WODEWIL 1 גלובנא 1 WODEWIL

היינט און פאלגענדע טעג!

„דאס לעבען און די צוקונפט פון א פרוי"

פילם פון היגיענע פון פרויען-קערפּער וועגערישע קראנקהייטען.

דאס בילד ווערט צוליב זיין כאראקטער דעמאנסטרירט אהן מוזיק.

ODEON 2 פּזשעיאזד 2 ODEON

BETTY BRONSON אין בילד

די איינציגע

„טאכטער פון שטאל-קעניג"

אויסער׳ן פּראגראם: א פארס. פערשטארקטער ארקעסטער.

APOLLO

היינט און פאלגענדע טעג! סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ צ. קאנטאר

אונזער בירגערין די רייצענדע שעהנהייט LYA MARA

„די פירשטען אין גלות"

זעלטענע פּאסירונגען פון א רוסישער פירשטין, וועלכע איז פערטריבען געווארען צוליב דער וועלט-מלחמה. די איבריגע הויפּט-ראלען פיהרען אויס:

K. SAMBORSKI, FRED LERCH, HANS MIERENDORF

קינא-טעאטער „פּירקא"

פראנציסקאנסקא 31

פּראגראם Nr. 32 — פון מאנטאג, דעם 5-טען ד. ח. און ווייטערע טעג! — Nr. 32 פּראגראם

דער לאנג-ערווארטעטער מאנומענטאלער פילם פון דער פּוילישער פּראדוקציע „Star Film" א. נ.:

„דאס קבר פון אונבעקאנטען זעלנער"

(Mogiła nieznanego żołnierza) לויט דער בערימטער ערצעהלונג פון Andrzej Strug רעזשי: Ryszard Ordyński

אין די הויפּטראלען: MALICKA, GORCZYŃSKA, PANCEWICZÓWNA, LESZCZYŃSKI JUSTJAN און אנדערע

אין דעם פילם נעהמט אנטייל א המון פון 8000 סטאטיסטען. פּרעכטיגע דראמע פון ליבע. עפּאפּיי פון קאמף וועגען פּוילען׳ס אומאפּהענגיגקייט. פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער. דער זאל ווערט מעכאניש ווענטילירט.

קינא „ERA"

זאווישא 22 (באלוט) דער- „פּלארא"

אנהויב פון די פארשטעלונגען 5 זייגער נאכמ. שבת און זונטאג 1 א זייגער בייטאג. דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט. פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער

גרויסע פּרעמיערע! פון דינסטאג, דעם 6-טען ד. ח. און פאלג. טעג! גרויסע פּרעמיערע!

גרויסער עראטישער פילם פון בענקשאפט א. נ.:

„שטורם פון ליבע"

דראמע געשאפען לויט בייראן׳ס פּאעמע „דאן זשואן" אין דער הויפּטראלע דער אמעריקאנער טראגיקער John Barrymore

דער נעקסטער פּראגראם „די ליבהאבער"

קינא „סירענא"

KINO TEATR „SYRENA" ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

פון דינסטאג דעם 6. ד. ח. און פאלגענדע טעג! גרויסער 24-אקטיגער פּראגראם! 2 מעכטיגע פילם-שלאגערן!

I. CLARA BOW אלס ס׳רייצענדע מיידעל פון האָליוואָד

„די עקזאטישע געליבטע"

הימן לכבוד דער ליבע, וואס בעקעמפט אלע שטערונגען מיט דער בעטייליגונג פון CLIVE BROOK

II. Estera Ralston אין פילם

„פּאסירונגען פון אן אנשטענדיג מיידעל"

אכטונג: ס׳וועלען געבראכט געווארען ספּעציעלע זינגענדע שפּראכען, וואס וועלען אויספיהרען צו דעם בילד די בעסטע שטימונגען פון וועלט-סאל כמעט.

נעקסטער פּראגראם: „אטעקלאי" מיט EMIL JANNINGS, WERNER KRAUS, LYA DE PUTTI אין די הויפּטראלען. נעקסטער פּראגראם.

פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער. דער זאל ווערט מעכאניש ווענטילירט. פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער.

קינא-טעאטער „UCIECHA"

36 אלעקסאנדראווסקא 36

דאס טעאטער ווערט מעכאניש ווענטילירט. פערשטארקטער ארקעסטער. אויפ׳ן ערשטען סעאנס זענען אלע פּלעצער 50 גר.

פון דינסטאג דעם 6-טען ביז מאנטאג דעם 12-טען ד. ח.

„גיפטיגע ליפּען"

דראמע פון א פרוי וועמען ס׳האט געשטעמפּעלט דער גורל אין די הויפּטראלען: RAQUEL MELLER, WARWICK WARD

בעמערקונג: די רעזשי האט מיט איהר שאפונג בעצויבערט יעדען איינציגען צושויער.

נעקסטער פּראגראם: וואהנזין פון איין נאכט

אנאנסען-פּרייז: פאר׳ן טעקסט — 18 גר. אין טעקסט — 40 . נאכ׳ן טעקסט — 12 . [illegible]: דער שטאט 50 פּראצ. טייערער. אויסל. 100 פּראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט. פּרייזען פון ערב יו"ט — 24 גר. אין דער היים 8 [illegible] 4 . 60 — . 8 . 18 —

אבאנעמענטס-פּרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלונג א היים. אויף דער פּראווינץ — 6 — א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל. פאר׳ן אינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער [illegible] די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat" Spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg.
Czcionkami i druk „Najer Folksblat" Piotrkowska 21;
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.